T.C. KOCAELİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

KAMBİYO SENETLERİNİN DEVRİ

Kocaeli 2013

T.C. KOCAELİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ÖZEL HUKUK ANABİLİM DALI

KAMBİYO SENETLERİNİN DEVRİ

(YÜKSEK LİSANS TEZİ)

Cengiz KUTLU
105203011

Tez Danışmanı
Prof. Dr. Mehmet BAHTİYAR

Kocaeli 2013

T.C. KOCAELİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ÖZEL HUKUK (TİCARET HUKUKU)
ANABİLİM DALI

KAMBİYO SENETLERİNİN DEVRİ

(YÜKSEK LİSANS TEZİ)

Tezi Hazırlayan : Cengiz KUTLU
Tezin Kabul Edildiği Enstitü Yönetim Kurulu Karar Tarihi ve No :
10 Temmuz 2013/ 11

Jüri Başkanı : Prof. Dr. Mehmet BAHTİYAR

Jüri Üyesi : Yrd. Doç. Dr. Hakan Çebi

Jüri Üyesi : Yrd. Doç. Dr. Levent Biçer

Kocaeli 2013

KAMBİYO SENETLERİNİN DEVRİ

İÇİNDEKİLER 1
ÖZET 6
ABSTRACT 7
KISALTMALAR 8

Birinci Bölüm

KIYMETLİ EVRAK TÜRÜ OLARAK KAMBİYO SENETLERİ

1. KIYMETLİ EVRAK KAVRAMI
1.1. Tanım ve Unsurları 9
1.1.1. Senet 11
1.1.1.1. Belge 11
1.1.1.2. İmza 12
1.1.1.3.Kıymetli Evrakın İspat Gücü 14
1.1.2. Hak 14
1.1.2.1. Özel Hukuka İlişkin Bir Hak Olmalıdır 14
1.1.2.2. Malvarlığına İlişkin Bir Hak Olmalıdır 15
1.1.2.3. Devredilebilir Bir Hak Olmalıdır 15
1.1.3. Senet ve Hak Kaynamıştır 15
1.2. Özellikleri 17
1.2.1. Borç Senedidir 17
1.2.2. Sıkı Şekil Şartlarına Bağlıdır 17
1.2.3.Kural Olarak Soyutluk (Mücerretlik) İlkesi Geçerlidir 18
1.3. Kıymetli Evrakta Sınırlı Sayı İlkesinin Geçerli Olduğu Tartışması 20

2.KAMBİYO SENEDİ KAVRAMI VE KIYMETLİ EVRAK SINIFLANDIRMASINDAKİ YERİ 21
2.1. Kambiyo Senedi Kavramı 21
2.2. Kambiyo Senedinin Türleri 21
2.2.1. Poliçe 21
2.2.2. Bono 24
2.2.3. Çek 26
2.3. Kambiyo Senetlerinin Ortak Özellikleri 30
2.3.1. Kıymetli Evraktır 30
2.3.2. Alacak Hakkı (Para Alacağı) İçerirler 31
2.3.3. Kurucu (İhdasi) Senetlerdir 31
2.3.4. Kanunen Emre Yazılı Senetlerdir 33
2.3.5. Sıkı Şekil Şartlarına Tabidir 34
2.3.6. Soyutluk (Mücerretlik) İlkesi Geçerlidir 35

2.3.7. Kamu Güvenine Sahip Senetlerdir 35
2.3.8. İmzaların Bağımsızlığı (İstiklali) İlkesi Geçerlidir 36
2.3.9. Müteselsil Sorumluluk İlkesi Geçerlidir 39
2.3.10. Kambiyo Senetlerine Özgü Takip Usulü Vardır 40
2.3.11. Ceza Hukukunda Resmi Belge Hükmündedir 41
2.4. Kambiyo Senetlerinin Kıymetli Evrak Sınıflandırmasındaki Yeri 41
2.4.1. Kıymetli Evrakın İçerdiği Hakkın Türüne Göre 42
2.4.2. Hakkın Senetten Önce Varolup Olmamasına Göre 42
2.4.3. Temel İlişkinin Senet Metninden Anlaşılmasına Göre 42
2.4.4. Kamu Güvenine Sahip Olup Olmamalarına Göre 43
2.4.5. Yatırım Amacı Taşıyıp Taşımamalarına Göre 43
2.4.6. Devir Şekillerine Göre 43
2.4.6.1. Emre Yazılı Kıymetli Evrak 44
2.4.6.1.1. Kavram 44
2.4.6.1.2. Türleri 44
2.4.6.1.3. Devri 46
2.4.6.2. Nama Yazılı Kıymetli Evrak 47
2.4.6.2.1. Kavram 47
2.4.6.2.2. Devri 48
2.4.6.2.3. Nama Yazılı Pay Senetlerinin Devri 49
2.4.6.3. Hamiline Yazılı Kıymetli Evrak 50
2.4.6.3.1. Kavram 50
2.4.6.3.2. Devri 51
3.DEVİR ŞEKLİ BAKIMINDAN SENET TÜRÜNÜN DEĞİŞTİRİLMESİ 52
3.1. Kanuni Tür Değiştirme 52
3.2. İradi Tür Değiştirme 53
4. SENET ZİLYETLİĞİNİN DEVRİ 54
4.1. Senedin Teslimiyle Devir 55
4.2. Teslimsiz Devir 56
4.2.1. Kısa Elden Teslim 56
4.2.2. Hükmen Teslim 57
4.2.3. Zilyetliğin Havalesi 57
4.3. Eşyayı Temsil Eden Senedin Verilmesi 58

İkinci Bölüm

KAMBİYO SENETLERİNİN CİROYLA DEVRİ

1. TANIM 59
2. HUKUKİ NİTELİĞİ 60
2.1. Havale Teorisi 60
2.2. İcap Teorisi 61
2.3. Şart Teorisi 61
2.4. Temlik Teorisi 62
3. CİRODA KİŞİLER 62
3.1. Ciranta 62
3.2. Ciro Edilen (Ciro Lehdarı) 64
3.2.1. Düzenleyene Ciro 65
3.2.2. Muhataba Ciro 65
3.2.3. Ciranta ve Avalistlere Ciro 67
4. CİRONUN ŞARTLARI 68
4.1. Ciro Kayıtsız ve Şartsız Olmalıdır 68
4.2. Ciro Senet Bedelinin Tamamını Kapsamalıdır 69
4.3. Ciro Yasaklanmamış Olmalıdır 70
5. CİRONUN TÜRLERİ 71
5.1. Şekil tibariyle Türleri 71
5.1.1. Tam Ciro 72
5.1.2. Beyaz Ciro 72
5.2. Amacı İtibariyle Türleri 74
5.2.1. Temlik Cirosu 74
5.2.1.1. Kavram 74
5.2.1.2. Temlik Cirosunun İşlevleri 74
5.2.1.2.1. Temlik İşlevi 74
5.2.1.2.2. Teşhis İşlevi 76
5.2.1.2.2.1. Kavram 76
5.2.1.2.2.2. Düzgün Ciro Zinciri 76
5.2.1.2.2.3. Düzgün Ciro Zincirinin Hükümleri 78
5.2.1.2.2.4. Ciro Zincirindeki Kopukluğun Hukuki Sonuçları 79
5.2.1.2.3.Teminat İşlevi 79
5.2.1.2.3.1. Kavram 79
5.2.1.2.3.2. Teminat İşlevinin Kaldırılması 80
5.2.1.3. Def'iler 81
5.2.1.3.1. Senet Metninden Anlaşılan Def'iler 82
5.2.1.3.2. Senetteki Taahhüdün Geçersizliğine İlişkin Def'iler 82
5.2.1.3.3. Kişisel Def'iler 84

5.2.2.Tahsil Cirosu 85
5.2.2.1. Kavram 85
5.2.2.2. Şekli 86
5.2.2.3. Gizli Tahsil Cirosu 86
5.2.2.4. Hükümleri 87
5.2.2.5. İşlevi 89
5.2.2.6. Def'iler 90
5.2.3. Rehin Cirosu 91
5.2.3.1. Kavram 91
5.2.3.2. Şekil 91
5.2.3.3. Rehneden Ciranta ve Rehnalan Ciro Edilenin Durumu 93
5.2.3.4. Rehinle Temin Edilen Alacak ve Senet Vadesinin Farklı Olması 94
5.2.3.5. İşlevi 95
5.2.3.6. Def'iler 98
5.2.3.7. Sona Ermesi 98
5.3. Zaman İtibariyle Türleri 99
5.3.1. Normal Ciro 99
5.3.2. Gecikmiş Ciro 100
5.3.2.1. Kavram 100
5.3.2.2. Şekli 101
5.3.2.3. Hükümleri 102
6. HAMİLİNE YAZILI ÇEKİN CİRO YOLUYLA DEVRİ 103

Üçüncü Bölüm

KAMBİYO SENETLERİNİN CİRO DIŞINDA DEVİR YOLLARI

1. MİRAS YOLUYLA DEVİR 105
2. CEBRİ İCRA YOLUYLA DEVİR 105
3. ŞİRKETLERİN BİRLEŞMESİ VE ŞİRKET BÖLÜNMESİYLE DEVİR .. 108
4. KANUN HÜKME GEREĞİ DEVİR 109
5. ALACAĞIN DEVRİ (TEMLİKİ) YOLUYLA DEVİR 110
5.1. Alacağın Devri (Temliki) Kavramı 110
5.2. Hukuki Niteliği 112
5.3. Şekli 113
5.4. Konusu 114
5.5. Hüküm ve Sonuçları 115
5.6. Defiler 116
6. CİRO İLE ALACAĞIN DEVRİNİN KARŞILAŞTIRILMASI 119

6.1. Cironun Alacağın Devri Hükümlerini Doğurduğu Haller 119
6.2. Ciro ile Alacağın Devrinin Benzerlikleri 119
6.2.1. Yazılı Şekle Bağlı Olmaları 119
6.2.2. İmzanın El Yazısıyla Olma Zorunluluğu 120
6.2.3. Devir İçin Senet Zilyetliğinin Geçirilmesini Gerektirmeleri 120
6.2.4. Kayıt ve Şarta Bağlanamamaları 120
6.2.5. Hakkın Devri, Rehni ve Tahsili Amacıyla Yapılabilmeleri 120
6.2.6. Hakkın Kısmen Devrinin Mümkün Olmayışı 121
6.2.7. Yasaklanmalarının Mümkün Oluşu 121
6.2.8. Borçlunun Rızasının Gerekmemesi 121
6.3. Farklılıkları 121
6.3.1. Şekil Bakımından 121
6.3.2. Konu Bakımından 122
6.3.3. Hükümleri Bakımından 122
6.3.3.1 Hakkın Devri 122
6.3.3.2 Teminat İşlevi 122
6.3.3.3 Borçlu ve Alacaklı Sıfatlarının Birleşmesi 123
6.3.3.4 Zaman İtibariyle 123
6.3.3.5 Hak Sahipliğinin Araştırılması 123
6.3.3.6 Defi' ler …… 124
SONUÇ 125
KAYNAKÇA 131

Ö Z E T

Alacak hakkının (para alacağının) ticari yaşamın aradığı hız ve güvenle tedavülüne duyulan ihtiyacı karşılamamaları nedeniyle kambiyo senetleri yaygın olarak kullanılmaktadır. İçerdikleri alacak hakkının ne şekilde devredileceği, devrin hüküm ve sonuçlarının değerlendirilmesi bu nedenle önem taşıdığından kambiyo senetlerinin devri tez konumuz olarak belirlenmiştir.

Kambiyo senetleri TTK' nda Üçüncü Kitap, Dördüncü Kısım'da 670 ila 823. maddelerde düzenlenmiştir. Kambiyo senetleri poliçe, bono ve çekden ibarettir.

Çalışmamız üç bölümden oluşmaktadır.

Kambiyo senetleri kıymetli evrakın bir türü olduğundan birinci bölümde kıymetli evrak kavramı ve kıymetli evrakın özelliklerine kısaca da olsa değinilmiştir. Takiben kambiyo senedi kavramı, kambiyo senetlerinin ortak özellikleri, kambiyo senetlerinin kıymetli evrak sınıflandırmasındaki yeri, bilhassa kıymetli evrakın devrine göre sınıflandırılmasındaki yeri üzerinde durulmuştur. Devir şekli itibariyle hangi grupta yer alırsa alsın kıymetli evraka bağlı hakkın devri için senet zilyetliğinin devri zorunlu olduğundan aynı bölümün sonunda senet zilyetliğinin devri konusu da incelenmiştir

Kambiyo senetleri kanunen emre yazılı senetlerdir. Emre yazılı senetlerin devri ise ciro ve senet zilyetliğinin devri ile gerçekleştirilir. Bu itibarla ciro ikinci bölüme yani tezin merkezine yerleştirilmiştir.

Üçüncü bölümde kambiyo senetlerinin ciro dışında yollarla devri açıklanmış, bilhassa alacağın devri yoluyla devri üzerinde durulmuştur. Bölümün sonunda ciro ve alacağın devri, cironun alacağın devri hükümlerini doğurduğu haller, benzerlik ve farklılıkları açıklanmak suretiyle karşılaştırılmıştır.

Anahtar Kelimeler : Kambiyo senedi, ciro, alacağın devri

ABSTRACT

Since they meet the need of (money) circulation of a chose in action (a pecuniary claim), which has the speed and confidence required by commercial life, bills of exchange have been commonly used. Because the way of how choses in action they include are going to be assigned, evaluation of convictions and results of the assignation of a claim have importance, assignation of bills of exchange has been determined as topic of our thesis

Bill of Exchange have been arranged in Turkish Commercial Code, Third Book, Fourth Section , items 670-823.

Our study is composed of three parts.

Bills of Exchange are a kind of commercial paper, that's why concept of commercial paper and features of commercial paper have been meantioned, although in brief, in the first section. After that, concept of bill of exchange, common features of bills of Exchange, The place of bills of Exchange in classification of commercial paper, especially its place in classification according to the assignation of commercial paper have been emphasized. Since assignation of possession of bill is obligatory for the assignation of a right related to a commercial paper, no matter in which group it is sited in terms of assignation types, the topic of assignation of possesion of a bill has been analysed at the end of same section, too.

Exchange bills are legally order bills. Assignation of order bills is realised by assignation of possesion of endorsement and bill. Therefore endorsement has been placed in second section, namely in the center of the thesis.

In third section, assignation of bills of Exchange by means of stated ways, except endorsement, especially their assignation by means of assignition of a claim has been emphasized. At the end of the section, endorsement and assignation of a claim, circumstances in which endorsment bears provisions of assignation of a claim, have been compared by explaining similarities and differences.

Key Words: Bill of exchange, endorsement, assignation of a claim

K I S A L T M A L A R

ABD	:	Ankara Barosu Dergisi
a.g.e.	:	Adı geçen eser
AÜHF	:	Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi
BATİDER	:	Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi
Bkz	:	Bakınız
bs.	:	Baskı
BTHAE	:	Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü
C.	:	Cilt
ÇekK	:	5941 sayılı Çek Kanunu
E.	:	Esas
eTK	:	6762 sayılı eski Türk Ticaret Kanunu
eBK	:	818 sayılı eski Borçlar Kanunu
HD	:	Yargıtay Hukuk Dairesi
HGK	:	Yargıtay Hukuk Genel Kurulu
HMK	:	6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu
İİK	:	2004 sayılı İcra ve İflas Kanunu
MÜHF	:	Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi
s.	:	Sayfa
S.	:	Sayı
SerPK	:	6362 sayılı Sermaye Piyasası Kanunu
SÜHF	:	Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi
TBB	:	Türkiye Barolar Birliği
TBK	:	6098 sayılı Türk Borçlar Kanunu
TCK	:	5237 sayılı Türk Ceza Kanunu
TCMB	:	Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası
TMK	:	4721 sayılı Türk Medeni Kanunu
TTK	:	6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu
vb.	:	Ve benzeri
vd.	:	Ve devamı
YİBGK	:	Yargıtay İçtihadı Birleştirme Genel Kurulu

KAMBİYO SENETLERİNİN DEVRİ

Birinci Bölüm

KIYMETLİ EVRAK TÜRÜ OLARAK KAMBİYO SENETLERİ

1. KIYMETLİ EVRAK KAVRAMI

1.1. Tanım ve Unsurları

Kıymetli evrak ticari yaşamda alacak hakkı, emtia ve ortaklıktan doğan hakların hızlı ve güvenli biçimde tedavül etmesine duyulan ihtiyacın ürünüdür (Karayalçın**,** 1970, s. 4). Zira, alacağın devri, alacağın birden çok kişiye devredilebilmesi, borçlunun senet kendisine ibraz edilmeksizin de ifada bulunabilmesi, borçlunun devredene karşı sahip olduğu def'ileri devralana karşı da ileri sürebilmesi vb. riskleri taşıdığından ticari yaşamın aradığı hız ve güven ihtiyaçlarını karşılamakta yetersiz kalmaktadır (Karayalçın, 1970, s. 5; Poroy / Tekinalp, 2010, s. 2).

Kıymetli evrak TTK 645 vd. maddelerde düzenlenmiştir. Anılan maddede Brunner' in formülüne dayanarak kıymetli evrak tanımlanmıştır (Poroy /Tekinalp, 2010, s. 21; Öztan, 1997, s. 55). Buna göre " Kıymetli evrak öyle senetlerdir ki, bunların içerdikleri hak, senetten ayrı olarak ileri sürülemediği gibi başkalarına da devredilemez."[*]

Tanım, ögretide eksik ve başarısız bulunarak eleştirilmektedir. Örneğin Domaniç, tanımda hakkın senede bağlılığı esas alınmasına rağmen, bu bağlılığın sonucu olan "*ancak senedin teslimi mukabilinde ödeme yapılabileceği*" hususuna yer verilmemiş olmasının eksiklik; Öztan kıymetli evrakı alelade borç senedinden ayıran vasfın çift taraflı ibraz kaydı olduğu halde tanımda çift taraflı ibraz kaydı yerine bu kaydın sonuçlarından ikisinin sayılmış olmasının başarısızlık olduğunu, Pulaşlı kıymetli evrakın bu iki unsuru içeren tanımın ötesinde bir anlam taşıdığını öne

---

[*] Kanun koyucu eTK 557. maddede yer alan *"Kıymetli evrak öyle senetlerdir ki, bunlarda mündemiç olan hak senetten ayrı olarak dermeyan edilemediği gibi başkalarına da devredilemez."* tanımını 6102 S. TTK 645. maddesinde de aynen benimsemiş, sadece tarifte yer alan "*mündemiç*" ve "*dermeyan*" sözcüklerini sadeleştirerek yerlerine sırasıyla "*içermek*" ve "*ileri sürmek*" sözcüklerini tercih etmiştir.

sürmektedir (Domaniç, 1990, s.26 ; Öztan, 1997, s.55 vd ; Pulaşlı, 2011, s.2) [*]. Ögretide kıymetli evrakın farklı tanımlarına rastlamak mümkündür. Örneğin kıymetli evrakı Domaniç "*ancak kanunen öngörülebilen hallerde düzenlenebilen, tanzim ve iptali bakımından özel şekil şartlarına tabi, içerdikleri hakkın devir ve talebi, rehni, haczi ve borcun ifası münhasıran senet üzerinde yapılacak muamelelerle mümkün, istisnalar dışında tedavül kabiliyetini haiz çeşitli para, mal ve hisse senetleri*", Öztan, "*senet ibraz edilmedikçe, borçlunun ifada bulunmamayı taahhüt ettiği borç senetleri"*, Kınacıoğlu "*senet ibraz edilmedikçe borçlunun borcunu ödemeyeceğine dair bir vaadi ihtiva eden borç senedi*" olarak tanımlamaktadır (Domaniç, 1990, s.26; Öztan, 1997, s.55 vd; Kınacıoğlu, 1999, s.16).

Kanun'daki tanım kıymetli evrakın üç unsurdan ibaret olduğunu göstermektedir: Senet, hak ve senetle hakkın kaynaşması.

1.1.1. Senet

Senet, bir kişinin kendi aleyhine kanıt oluşturmak üzere karşı tarafa verdiği, o kişinin irade açıklamasını ve imzasını içeren bir belgedir (Bahtiyar, 2013, s.1; Pulaşlı, 2011, s. 30). Senet kavramı düşünce (irade açıklaması), belge ve imza ögelerini içerir.

1.1.1.1. Belge

Belge olarak genellikle kağıt kullanılmakla birlikte, bu zorunlu olmayıp, üzerine düşüncenin yazılabileceği deri, tahta vb… cisimlerle, hatta teknolojik yöntemlerle irade açıklamasını kaydetmeye elverişli disket, cd, manyetik bant vb. cisimlerle de senet oluşturulabilir (Bahtiyar, 2013, s. 1; Öztan, 1997, s. 17; Pulaşlı, 2011, s. 3). Ancak kambiyo senetlerinin el yazısıyla imza edilmesi zorunlu olduğundan disket, cd, manyetik bant vb.. veri taşıyıcılarla poliçe, bono ve çek düzenlenemez (TTK 671/h, 756, 776/g, 780/f).

Kıymetli evrakın *maddi unsurunu* (Bahtiyar, 2013, s. 1) teşkil eden senet borçlunun irade açıklamasını, bir edimi ifa edeceğine dair taahhüdünü yazı ile

[*] Buna karşılık Ülgen vd. kıymetli evrakın unsurlarının TTK 645. maddede yer aldığını, farklı tanımlarda vurgulanan hususların unsur olmayıp kıymetli evrakın özellikleri olduğu gerekçesiyle Kanun'un tanımını aynen benimsemiştir (Ülgen vd, 2013, s.14).

cisimleştiririr. Kıymetli evrakın tedavül kabiliyeti nedeniyle senedin taşınır bir cisim olması gerekir (Öztan, 1997, s. 14).

Menkul kıymetler, para, çek, poliçe ve bono hariç olmak üzere; paylar, pay benzeri diğer kıymetler, bu paylara ilişkin depo sertifikaları, borçlanma araçları veya menkul kıymetleştirilmiş varlık ve gelirlere dayalı borçlanma araçları ile söz konusu kıymetlere ilişkin depo sertifikalarını ifade eder (SerPK 3/1-o). Sermaye piyasasında işlem gören menkul kıymetlerin çok sayıda basılmaları, aynı gün içerisinde dahi pek çok kez el değiştirebilmeleri, devirlerinin masraflı olması, bankalar tarafından saklanmalarının külfetli oluşu nedenlerine çözüm arayışları bunların toplu olarak saklanması, devir işlemlerinin senetsiz olarak, hesap üzerinden kayden yapılması sonucunu getirmiş, böylece evraksız kıymetli evrak ortaya çıkmıştır (Ülgen vd., s. 42 ; Ünal Tekinalp, **"** Evraksız Kıymetli Evraka ve Kıymet Haklarına Doğru", BATIDER, C.XIV, S.3, s. 1 vd ; Pulaşlı, 2011, s. 17 vd). Kıymetli evrakın unsuru olan senet, imza terk edilmiştir (Kayar, 2006, s. 20). Menkul kıymetler, ayrıca senede bağlanmaksızın Merkezi Kayıt Kuruluşu tarafından bilgisayar ortamında tutulmakta, kayden izlenmekte, senetsiz olarak devredilebilmektedir (SerPK 13).

1.1.1.2. İmza

İmza, senette yazılı irade açıklamasının borçluya aidiyetini tespit eder. Bu nedenle düzenleyen kişinin imzasını içermeyen belge senet kabul edilemez (Yüksel, 2008, s. 502). İmzanın, borç altına girenin el yazısıyla atılması zorunludur (TBK 14). İmza atamayan kişiler imza yerine usulen onaylanmış ve el ile yapılmış bir işaret yahut resmi şahadetname kullanabilirler (TBK 16).

Görme engellilerin imzalarının usulen onaylanmadıkça veya imza ettikleri esnada hukuki işlemi bildikleri kanıtlanmadıkça onları bağlamayacağına ilişkin eBK 14/III fıkra, 7 Temmuz 2005 tarihinde yürürlüğe giren 5378 s Kanun'un 50/c fıkrasıyla yürürlükten kaldırılmıştır. Kanun koyucu, TBK 15/3 maddesiyle, imza atma kabiliyetine sahip görme engellilerin imzalarını el yazısıyla atmalarını yeterli görmüş, ancak talepleri halinde tanık aranacağını hükme bağlamıştır. Bu itibarla TBK' nun yürürlüğe girdiği 01.07.2012 tarihinden itibaren görme engelliler onay gerekmeksizin el yazılarıyla imza etmek suretiyle senet düzenleyebilecekler, ancak kendilerinin istemesi halinde işleme tanık katılacaktır.

Kıymetli evrakın borçlu tarafından imzalanması zorunlu, imzanın metni kapsayacak biçimde senedin sonuna atılması gereklidir (Kınacıoğlu, 1999, s. 10).

İmzanın, borçlunun el yazısıyla atılması zorunlu ise de, özellikle çok sayıda çıkarılan kıymetli evrakta (hisse senetleri ve tahvil gibi) imzanın el yazısı dışında bir araçla atılması yeterlidir (TBK 15/2).

Kambiyo senetlerinde ise imzanın el yazısıyla atılması zorunludur. Zira, imza atmaya mukdedir olmayan kişilerin imza yerine usulen tasdik olunmuş ve el ile yapılmış bir işaret yahut resmi bir şahadetname kullanmalarına imkan veren TBK 16/2 maddesinde kambiyo senetlerine ilişkin hükümler saklı tutulduğu gibi; kambiyo senetlerinde düzenleyenin imzası zorunlu unsur kılınmış (TTK 671/h, 776/g, 780/f), poliçe üzerindeki beyanların el yazısıyla imza edilmesi gerektiği, el yazısıyla imza yerine mekanik herhangi bir araç veya elle yapılan veya onaylanmış bir işaret veya resmi şahadetname kullanılamayacağı açıkça hükme bağlanmıştır (TTK 756). Anılan hüküm atıf sonucu bono (TTK 778/1-i) ve çekte de (TTK 818/1-r) uygulanır. Bu itibarla parmak izi yahut mühür ile kambiyo senedi düzenlenemez (Eldeniz, 2008, s. 120) [*].

El yazısıyla imza atamayanlar ancak temsicileri vasıtasıyla kambiyo senedi düzenleyebilirler (Karayalçın, 1970, s. 53).

Güvenli elektronik imza, elle atılan imza ile aynı hukuki sonucu doğurur (TBK 15/1; 5070 s. Kanun 5). Kanunların resmi şekle veya özel merasime tabi tuttuğu hukuki işlemler güvenli elektronik imza ile gerçekleştirilemeyeceğinden (5070 s. Kanun 5/2) elektronik imza ile kambiyo senedi düzenlenemez. TTK 1526/1. maddede poliçe, bono, çek, makbuz senedi, varant ve kambiyo senetlerine benzeyen senetlerin güvenli elektronik imza ile düzenlenemeyeceği, bu senetlere ilişkin kabul,

---

[*] "*… senette keşideci DŞ' ın parmak izi bulunmaktadır. Bu durumda TTK nun 687/7 maddesi gereğince takibin dayanağı olan belge bono niteliğini taşımadığından kambiyo senetlerine mahsus haciz yolu ile takip yapılamaz. Hal böyle olunca keşideci için aval vermiş olan muteriz borçlu da bono bedelinden sorumlu tutulamaz.*" 12 HD, 01.12.2011, 7334/25792 (UYAP); "*Dava okuma-yazma bilmeyen davacının kandırılarak, senet üzerine parmak bastırılıp mühürletilen ve sahte olarak imza atılan … belgeye dayalı takip nedeniyle borçlu olmadığının tesbiti istemine ilişkin olup … T.T.K'nun 688/7.maddesine göre bonoda tanzim edenin imzasının bulunması zorunlu olup aynı Kanunun 689.maddesine göre imzayı ihtiva etmeyen bir senet bono sayılamaz. Yine T.T.K.nun 668.maddesine göre imza yerine mekanik herhangi bir vasıta veya el ile yapılan yahut tasdik edilmiş olan bir işaret veya resmi bir şahadetname kullanılamaz.*" 19 HD. 26.03.2002, 2001/5349, 2002/2196 (Kazancı).

aval ve ciro gibi senet üzerinde gerçekleştirilen işlemlerin güvenli elektronik imza ile yapılamayacağı açıkça hükme bağlamıştır.

Disket, cd vb… veri taşıyıcılar el yazısı ile imza edilemeyeceğinden bunlarla kambiyo senedi düzenlenemez (Öztan, 1997, s. 18).

İmzanın el yazısıyla atılmamış olması imza sahibine göre farklı hukuki sonuçlar doğurur. Şöyle ki, kambiyo senedini düzenleyenin imzasının elle atılmamış olması halinde senet bütünüyle geçersiz olurken, ciranta ve aval verenin elle imza etmemiş olmaları bu kişilerin senet borçlusu olmamaları sonucunu doğurur (Can, 2012, s. 59).

1.1.1.3.Kıymetli Evrakın İspat Gücü

Kıymetli evrak, farklılıklarına rağmen, usul hukuku bakımından adi senet hükmündedir (Yüksel, 2008, s. 507) . Borçlu tarafından inkar edilmedikçe kesin delil teşkil eder (HMK 205/1).

1.1.2. Hak

Hak kıymetli evrakın maddi olmayan unsurudur (Bahtiyar, 2013, s. 2). Kıymetli evrakın içerdiği hak kambiyo senetlerinde olduğu gibi bir alacak hakkı, hisse senetlerinde olduğu gibi bir ortaklık hakkı veya konişmentoda olduğu gibi eşya hukukundan doğan bir mülkiyet yahut rehin hakkı olabilir[*]. Bununla birlikte her hak kıymetli evraka bağlanamaz. Niteliği gereği ancak özel hukuka ve malvarlığına ilişkin, devredilebilir haklar kıymetli evraka bağlanabilir.

1.1.2.1. Özel Hukuka İlişkin Bir Hak Olmalıdır

Senedin içerdiği hakkın özel hukuka ilişkin bir hak olması gerekir (Bahtiyar, 2013, s. 2; Öztan, 1997, s. 33; Poroy/Tekinalp, 2010, s. 24; Pulaşlı, 2011, s. 31). Kamu hukukuna giren vatandaşlık hakkı, imtiyazlar kıymetli evraka bağlanamayacağından nüfus cüzdanı, vergi belgeleri kıymetli evraktan sayılmaz (Kınacıoğlu, 1999, s.12; Pulaşlı, 2011, s. 31). Bununla birlikte, devletin bir özel hukuk sujesi olarak çıkardığı hazine tahvilleri, tasarruf bonoları kıymetli evraktır (Kınacıoğlu, 1999, s. 12).

[*] eTK 768 ve 769. maddelerde taşıma senedi eşyayı temsil eden bir kıymetli evrak olarak düzenlenmişti. TTK 856 ve 858. madde gerekçelerinde belirtildiği üzere taşıma senedinin bir kıymetli evrak olmadığı, sadece bir ispat aracı olduğu kabul edilmiştir (bkz Ülgen vd., s. 21).

1.1.2.2. Malvarlığına İlişkin Bir Hak Olmalıdır

Hakkın malvarlığına ilişkin olması, para ile ölçülebilmesi, değerinin kişiden kişiye değişmemesi gerekir (Bahtiyar, 2013, s. 3; Kayar, 2006, s. 12; Öztan, 1997, s. 33). Para ile ölçülmesi mümkün olmayan haklar kıymetli evrakta temsil edilemez (Pulaşlı, 2011, s. 31).

1.1.2.3. Devredilebilir Bir Hak Olmalıdır

Devredilebilen haklar sağlararası bir hukuki işlemle devre ve miras yoluyla intikale elverişlidir. Kişiye bağlı olan nafaka, intifa ve oturma hakkı dışındaki malvarlığı hakları devredilebilen haklardır. Buna karşılık ergin kılınmayı talep, boşanma davası açma gibi kişiye sıkı sıkıya bağlı kişilik hakları ile nafaka gibi kişiye bağlı malvarlığı hakları başkasına devredilemez (Akıntürk, 2008, s. 37).

Kıymetli evrak, ticari yaşamda hakların tedavülüne duyulan ihtiyacın bir ürünüdür. Tedavül kabiliyeti kıymetli evrakın çok önemli bir özelliğidir (Pulaşlı, 2011, s. 33). Kambiyo senetlerinde geçerli olan imzaların bağımsızlığı, müteselsil sorumluluk vb… ilkeler hep senede tedavül kabiliyeti sağlamaya yöneliktir (Poroy/Tekinalp, 2010, s. 24). Bu itibarla kişilik hakları, fikir ve sanat eseri sahibinin manevi hakları gibi başkasına devri mümkün olmayan haklar kıymetli evraka bağlanamaz (Bahtiyar, 2013, s. 3).

1.1.3. Senet ve Hak Kaynamıştır

Genel hükümlere tabii bir hakkın doğumu için senet düzenlenmesi zorunlu değildir. Taraflar, çoğunlukla, hakkın varlığını ve içeriğini ispat kolaylığı elde etmek amacıyla senet düzenler. Alelade borç senetlerinde hak senede bağlanmakla birlikte, senet hakkın doğumu için kurucu bir belge değil, ancak bir ispat vasıtasıdır. Bu itibarla alacaklı senedi ibraz etmeksizin ödeme talebinde bulunabilir[*].

[*] Alelade borç senedinde alacaklı ifa talebi için senedi ibraz, ödeme halinde teslim etmek zorunda değildir. Zira, borçlu tam ifa halinde senedin iadesini yahut iptalini veya kendisine bir makbuz verilmesini (TBK 103), senet ibraz edilmez ise, senedin iptalini ve borcun sona erdiğini gösteren resmen düzenlenmiş veya usulen onaylanmış bir belge verilmesini talep edebilir (TBK 105). Borçlu, bu talebi yerine getirilmedikçe temerrüde düşmüş sayılmaz. Ancak kendisine resmen düzenlenmiş yahut usulen tasdik edilmiş bir belge verilmiş olmasına rağmen, senedin teslim edilmediği gerekçesiyle ifadan kaçınamaz. Bununla birlikte borçlu senet ibraz ve teslim edilmeksizin, yapılan ödemeye ve senedin kaybolduğuna ilişkin bir belge verilmeksizin de ödemede bulunabilir. Bu hallerde senet bir ispat aracından ibarettir (Bahtiyar, 2013, s.4; Karayalçın, 1970, s.4; Öztan, 1997, s.34 vd) ; " *Senedin*

Kıymetli evrakta ise, tanımı gereği, hak ve senet kaynaşmış, adeta hak senede çivilenmiş, hak ve senet aynı yazgıya tabi tutulmuştur. Hak ve senet arasındaki bu sıkı bağ kıymetli evrakı alelade borç senedinden ayıran temel farktır. Hak ve senet arasındaki bu sadakatin sonucu olarak hakkın senetsiz olarak ileri sürülmesi, devredilmesi mümkün olmadığı gibi, borçlunun da senet ibraz ve teslim edilmeksizin ödeme yapması, kural olarak borçtan kurtulması imkansızdır (Bahtiyar, Kıymetli Evrak, s. 5 ; Karayalçın, 1970, s. 6; Kınacıoğlu, 1999, s. 13; Öztan, 1997, s. 32-35; Pulaşlı, 2011, s. 34). Bağlılık nama yazılı senetlerde gevşek iken hamiline yazılı senetlerde en üst düzeydedir (Poroy/Tekinalp, 2010, s. 22).

Senedin zayi nedeniyle mahkeme kararıyla iptal edilmesi durumunda senetle hak arasındaki bağlılık kopar. İptal kararını almış olan kişi iptal edilmiş olan senedin içerdiği hakkı ileri sürebilir, borçlu da kendisine ödemede bulunarak borcundan kurtulabilir. Borçlu iyiniyetle ödeme yapmış ise, artık iptaline karar verilmiş olan senedi ibraz eden hamile ödeme yapmak zorunda değildir (11 HD, 20.03.2012, 2010/13221, 2012/4222 - UYAP). Diğer bir deyimle iptal kararı senedi kaybeden kişinin senedi ibraz etmeden hakkını ileri sürebilmesine imkan tanır [*].

Hak ile senet arasındaki bağlılık senet kayıtları ile sağlanır. Senet kaydı, borçlunun, senedin sonraki hamilleri ile de doğrudan hukuki ilişki kurmasını temin eden bir irade beyanı, bir hukuki işlemdir (Pulaşlı, 2011, s. 4). Senet kayıtları ibraz kayıtları, teşhis kayıtları ve kıymetli evrak kayıtlarından; kıymetli evrak kayıtları ise çift taraflı ibraz kaydı (basit kıymetli evrak kaydı) [**] ve çift taraflı teşhis kaydından (mevsuf kıymetli evrak kaydı)[***] oluşur. Kıymetli evrakta nama, emre ve hamiline

---

borçluya iade edilmesi muhteviyatının tahsil edildiğine karine teşkil eder (HGK, 11.12.1975, 1974/3-56, 1975/55 - Kazancı).

[*] Senedin iptaline karar verilmesi halinde dilekçe sahibi poliçede kabul edene ve bonoda düzenleyene karşı senetten doğan haklarını ileri sürebilir (TTK 764/2, 778/1-ı), diğer senet borçlularına başvuramaz. Çekde esas borçlu (kabul eden muhatap) bulunmadığından poliçede iptal kararını düzenleyen 764/2 maddeye yollama yapılmamıştır. Bu nedenle çekde iptal kararını alan kişinin kimlere başvurabileceği tartışmalıdır (bkz Ülgen vd, 2013, s. 74).

[**] İbraz kaydı, borçlunun senet ibraz edilmedikçe ödeme yapmayacağına dair taahhüdünü ifade eder. Bu kayıt borçluya değil, alacaklıya külfet yükler. Alelade borç senetleri de ibraz kaydı taşıyabilir. Çift taraflı ibraz kaydı ise alacaklının ifa talep edebilmek için senedi ibraz etme, borçlunun da senet ibraz edilmedikçe ifada bulunmama mecburiyetini ifade eder. İbraz zorunluluğu her iki taraf için geçerlidir. Bir borç senedini kıymetli evrak yapan "asgari" kayıt olması nedeniyle basit kıymetli evrak kaydı olarak da adlandırılır (Öztan, 1997, s. 38; Poroy/Tekinalp, 2010, s. 22; Pulaşlı, 2011, s. 22).

[***] Borçlu, ifa talep eden kişinin maddi hukuk bakımından hak sahibi olduğunu ve kimliğini teşhis etmelidir. Teşhis kaydı, borçlunun ifa anında senette hak sahibi gözüken kişiyi hak sahibi olarak

sözcükleri senet kayıtlarını içerir. Senet metninde ayrıca senet kayıtlarına yer verilmez (Poroy/Tekinalp, 2010, s. 23).

1.2. Özellikleri

1.2.1. Borç Senedidir

Borç, alacaklının borçludan talep etmeye yetkili, borçlunun da yerine getirmekle yükümlü olduğu edimdir (Eren, 2003, s. 23). Borç ikrarı, bir borçlunun borcun varlığına ilişkin beyanını; borç senedi ise borç ikrarını içeren senedi ifade eder (Öztan, 1997, s. 19).

Kıymetli evrak, TTK 646/1 maddede kıymetli evrakın borçlusundan söz edilmekle bir borç senedidir (Öztan, 1997, s.19; Pulaşlı, 2011, s. 30). Bununla birlikte kıymetli evrak alelade bir borç senedi olmayıp, çift taraflı ibraz kaydı nedeniyle nitelikli bir borç senedidir (Kınacıoğlu, 1999, s.16; Kıymetli evrak ile adi borç senedi arasındaki diğer farklılıklar için bkz. Bahtiyar, 2013, s.10-12 ve Tüzel, 2005, s. 8-11).

1.2.2. Sıkı Şekil Şartlarına Bağlıdır

Kanun koyucu ticari yaşamın gerektirdiği güven ihtiyacını karşılamak, senede tedavül kabiliyeti temin etmek düşünceleriyle ticaret hukukunda geçerli olan şekil serbestisinden ayrılarak, tek tek saymak suretiyle kıymetli evrakı sıkı şekil şartlarına tabi tutmuştur (Bahtiyar, 2013, s. 8; Poroy/Tekinalp, 2010, s. 33; Pulaşlı, 2011, s. 37). Kanunla belirlenen şartlar, aksi belirtilmedikçe, geçerlilik şartıdır (Bahtiyar, Kıymetli Evrak, s. 9; Poroy/Tekinalp, 2010, s. 33; Pulaşlı, 2011, s. 37). Örneğin diğer şartları taşısa dahi parmak izi ile düzenlenen bir belge el yazısı ile imza şartını sağlamadığından kambiyo senedi (bono, poliçe, çek) olarak değerlendirilmeyecektir (TTK 756, 671/h, 776/9, 780/f).

---

kabul edeceği taahhüdünü ifade eder. Bu kayıt sayesinde, borçlu iyiniyetle senedi ibraz eden kişiye ifada bulunarak borçtan kurtulma imkanına kavuşur. Çift taraflı teşhis kaydı ise emre ve hamile yazılı kıymetli evraka özgüdür. Nama yazılı kıymetli evrak bu kaydı içermez. Bu kayıt alacaklının hak sahipliğini ispat için senetle teşhisin yeterli olduğunu, alacaklıdan başkaca kanıt istenemeyeceğini; borçlunun ise senetle teşhis edilen kişiyi hak sahibi kabul edeceği taahhüdünü ifade eder. Hamiline yazılı kıymetli evrakta alacaklının meşru hamil olduğu sadece senedi ibrazla teşhis edilir. Borçlu alacaklıdan kimlik dahil, başkaca hiçbir kanıt isteyemez. Emre yazılı kıymetli evrakta ise senedi ibraz eden ve senetteki düzgün ciro zincirinden hak sahibi olduğu belirlenen kişi meşru hamil olarak teşhis edilir (Öztan, 1997, s. 41; Poroy/Tekinalp, 2010, s. 23; Pulaşlı, 2011, s. 5).

1.2.3.Kural Olarak Soyutluk (Mücerretlik) İlkesi Geçerlidir

Tarafların hukuki işlemle ulaşmak istedikleri doğrudan ve en yakın amaç hukuki işlemin sebebini teşkil eder (Eren, 2003, s. 169; Sayhan, 2006, s. 27). Örneğin, bağış sözleşmesinde hukuki sebep bağışlamadır. Taraflar işlemde hukuki sebebi göstermiş, böylece hukuki sebebi işlemin bir unsuru, parçası haline getirmiş ise; işlem sebebe bağlıdır (Sayhan, 2006, s. 47). Her hukuki işlemin bir hukuki sebebi vardır (Eren, 2003, s. 172; Kılıçoğlu, 2012, s. 49). Borçlandırıcı hukuki işlemlerde sebebe bağlılık kural ise de; TBK 18 madde gereğince sebebini içermeyen borç ikrarı geçerlidir. Sebebini göstermeyen, sebebin işlemin bir unsuru, parçası olarak görülmediği işlemlere soyut (mücerret) hukuki işlemler denir (Eren, 2003, s.174). Soyut hukuki işlemlerde hukuki sebebin varlığı ve gerçekleşmiş olduğu karine olarak kabul edilir (Sayhan, 2006, s.66). Borçlar Hukukunda bir hukuki işlemin sebepten soyut olması ispat yükünün yer değiştirmesi sonucunu doğurur (Kılıçoğlu, 2012, s.51) ve alacaklı geçerli bir sebebin var olduğunu ispat etmeksizin ifa talebinde bulunma imkanına kavuşur (Safa Reisoğlu**,** 2011, s.99; Karayalçın, 1970, s.21; YİBGK, 12.04.1933, 30/6 - Kazancı).

Kıymetli evrak hukukunda soyutluk ilkesi tartışmalı olup başlıca iki görüş bulunmaktadır. İlk görüşe göre soyutluk kıymetli evrakın düzenlenmesine neden olan temel ilişkideki sakatlıktan etkilenmemesidir. Bu nedenle temel ilişkiden doğan kişisel def'iler iyiniyetli hamile karşı ileri sürülemez. Senet taraflar arasında kaldığı sürece soyutluk ilkesi uygulanmaz ve kişisel def'iler ileri sürelebilir (Poroy/Tekinalp, 2010, s.29; Pulaşlı, 2011, s.42 ; Ügen vd., s.29).

İkinci görüşe göre senedin düzenlenmesine neden olan temel ilişki senet metninden anlaşılmıyor ise kıymetli evrak soyuttur. Soyut kıymetli evrak da bir temel ilişkiye dayanmakla birlikte, senet metninden temel ilişki anlaşılmamakla aralarındaki ilgi kopmuş, kıymetli evrak hukuken temel ilişkiden bağımsız kılınmıştır. Bu nedenle hamil, temel ilişkiyi ispatlamak zorunda kalmaksızın, sadece kıymetli evraka dayanarak talepte bulunabilir. Kişisel def'ilerin iyiniyetli üçüncü kişilere karşı ileri sürülememesi soyutluk ilkesine değil senedin kamu güvenine sahip olmasına dayanır (Bahtiyar, 2013, s.8; Ertekin / Karataş, 1998, s.11; Karayalçın, 1970, s.20; Kayar, 2006, s.14; Öztan, 1997, s.173 ; Sayhan, 2006, s.110).

Kanaatimizce soyutluk hukuki işlemin temel ilişkideki sakatlıktan etkilenmemesini değil hukuki sebebinin gösterilmemesini ifade eder. Bu nedenle ikinci görüş tercih edilmelidir. İkinci görüş kişisel def'ilerin iyiniyetli üçüncü kişilere karşı ileri sürülememe nedenini de tutarlı biçimde açıklamaktadır. Zira kişisel def'ilerin iyiniyetli üçüncü kişilere karşı ileri sürülememesi kambiyo senetlerinin soyut olmasının değil, senedin kamu güvenine sahip olmasının sonucudur. Örneğin nama yazılı kambiyo senetleri soyut olduğu halde bu senetlerde kişisel def'iler ileri sürülebilir. Çünkü nama yazılı kambiyo senetleri kamu güvenine sahip değildir.

Kambiyo senetleri soyut kıymetli evrakın tipik örneğini teşkil eder [*]. Poliçe ve çek belirli bir meblağın kayıtsız şartsız havalesini, bono belirli bir meblağı kayıtsız şartsız ödeme vaadini içerir ve bu itibarla anılan senetlerde temel ilişkiyi gösteren kayıtlara yer verilemez (TTK 671/b, 776/b, 780/b). Aksi halde senet kambiyo senedi vasfı taşımaz (Sayhan, 2006, s. 100).

Soyut kıymetli evrakta: a-) Temel ilişkiyi, hukuki sebebi gösteren kayıtlar konulamaz (Bahtiyar, 2013, s. 8; Karayalçın, 1970, s. 20; Pulaşlı, 2011, s. 35). Bu nedenle soyut kıymetli evrakın içerdiği hak hiçbir kategoriye dahil olmayıp, tipsizdir (Poroy/Tekinalp, 2010, s. 30). b-) Alacaklı temel ilişkinin varlık ve geçerliliğini kanıtlamak zorunda kalmaksızın, sadece senede dayanarak ifa talep edebilir. Temel ilişkinin geçerli olmadığını ispat yükü borçludadır[**] (Bahtiyar, 2013, s. 8; Karayalçın, 1970, s. 20; Öztan, 1997, s.173). c-) Soyut kıymetli evraka bağlı hak temel ilişkiden bağımsız olarak üçüncü kişiye devredilebilir (Bahtiyar, 2013, s. 8; Karayalçın, 1970, s. 20; Pulaşlı, 2011, s. 35).

Kıymetli evrakın bazı türleri sebebe bağlıdır (illidir). Bu senetler temel ilişkiden bütünüyle bağımsız değildir. Örneğin konişmento navlun sözleşmesinden bağımsız olmakla birlikte, senedin içerdiği hak yükleme olgusu ile ilişkili olduğundan sebebe bağlıdır (Poroy/Tekinalp, 2010, s. 30).

---

[*] "*Kural olarak kambiyo senetleri sebepten mücerret olup, alacağın senette mündemiç olması sebebiyle senedi elinde bulunduran hamil tarafından talep edilmesi mümkündür.*" 19 HD, 31.01.2012, 2011/7113, 2012/1198 (UYAP).

[**] "*Bono, kambiyo senedi olduğundan sebepten mücerret bir borç ikrarını içerir. Bononun davalının ticari defterinde kayıtlı olmaması onu hükümden düşürmeyeceği gibi mücerretlik niteliğini de etkilemez. Bu durumda ... ispat külfetinin davacıda olduğu …*" 19 HD, 22.02.2011, 2010/5585, 2011/2263 (Coşkun, 2012, s. 8).

1.3. Kıymetli Evrakta Sınırlı Sayı İlkesinin Geçerli Olduğu Tartışması

Nama ve hamiline yazılı kıymetli evrakta sınırlı sayı ilkesinin geçerli olmadığı kabul edilmekle birlikte (Bahtiyar, 2013, s. 9 ; Ülgen vd, 2013, s. 55) [*], öğretide, emre yazılı kıymetli evrakta sınırlı sayı ilkesinin (numerus clausus) geçerli olup olmadığı, özel olarak düzenlenmiş olanlar dışında kıymetli evrak tanzim edilip edilemeyeceği hususunda iki görüş bulunmaktaydı. Tartışma, kaynak İsviçre BK 1152/1 fıkra hükmünün eTK' na alınmamış olmasından kaynaklanmaktaydı. Anılan fıkra açıkça emre kaydını taşımak kaydıyla, belli bir yerde, belli bir vadede, belli bir meblağın ödenmesi veya misli şeyin verilmesi hususundaki bir senedin emre yazılabilmesine imkan vermektedir.

Birinci görüş, kıymetli evrakı tanımlayan genel bir hüküm bulunduğu, bu tanıma giren her senedin kıymetli evrak sayılması gerektiği, kanunla açıkça yasaklanmış olmadıkça kişilerin diledikleri tipte kıymetli evrak yaratabilecekleri, hamiline yazılı senetlerde bir sınırlama getirilmemiş iken tedavül kabiliyeti ve hukuki güven düşüncesiyle emre yazılı kıymetli evrakta sınırlı sayı ilkesini kabul etmenin çelişki olduğu gerekçeleriyle ve TTK 831/1 madde hükmüne dayanarak sınırlı sayı ilkesinin geçerli olmadığını savunur (Bahtiyar, 2013, s. 9 ; Eriş, 2010, C 3, s. 3600 ; Karayalçın, 1970, s. 16; Kınacıoğlu, 1999, s. 17; Öztan, 1997, s. 264).

İkinci görüş ise, kanun koyucunun İsviçre BK 1152/1 fıkrasını eTK' na almayarak emre yazılabilecek kıymetli evrakın çerçevesini dar tuttuğu, bir senedin kıymetli evrak olarak kabul edilmesinin hakkın senede bağlanması ve defilerin ortaya çıkması sonuçlarını doğurarak borçlunun durumunu ağırlaştırdığını, bu nedenlerle kanunun belirtmediği bir senedin emre düzenlenemeyeceğini, kıymetli evrakta sınırlı sayı ilkesinin geçerli olduğunu savunur (Poroy/Tekinalp, 2010, s. 38).

Kanaatimizce kaynak İsviçre BK 1152/1 fıkra hükmüne paralel olarak TTK 831/1 fıkra ile getirilen "*İmza edenin, yer, zaman ve tutar bakımlarından belirli nakdî ödemelerde bulunmayı ve belirli miktarda misli şeyler teslim etmeyi*

[*] Poroy/Tekinalp ise hamiline yazılı kıymetli evrakın da sınırlı sayıda olduğu görüşündedir (2010, s. 38); Yargıtay (11 HD, 16.03.1982, 1981/5485, 1982/1092) "…*iptali istenen (hamiline vadeli mevduat cüzdanının) temsil ettiği mevduatın, cüzdanın elden devri suretiyle hamiline geçeceğine ve bu suretle hamiline düzenlenmiş kambiyo senedi sayılması*…" gerektiğine karar vermekle kıymetli evrakta sınırlı sayı ilkesinin geçerli olmadığını benimsemiştir (Pulaşlı, 2011, s. 39).

borçlandığı senetler, açıkça emre yazılı oldukları takdirde ciro ile devredilebilirler." hükmü karşısında TTK'nun yürürlüğe girmesiyle birlikte tartışmanın sona erdiği, kıymetli evrakta sınırlı sayı ilkesinin geçerli olduğuna dair görüşün dayanaksız kaldığı açıktır (Can, 2012, s.7-8; Pulaşlı, 2011, s. 38).

2. KAMBİYO SENEDİ KAVRAMI VE KIYMETLİ EVRAK SINIFLANDIRMASINDAKİ YERİ

2.1. Kambiyo Senedi Kavramı

Kambiyo senetleri para alacağını temsil eden kıymetli evraklardır. Hukukumuzda kambiyo senetleri poliçe, bono ve çekten ibarettir. Ticaret Kanunu'nda poliçe (TTK 671-775) ayrıntılı olarak düzenlenmiş, bono (TTK 776-779) ve çek (TTK 780-823) için poliçe hükümlerine atıf yapılmıştır.

Kambiyo senedi bir para alacağını içeren, vadeden yararlanma imkanı nedeniyle ekonomik işlevi itibariyle de bir kredi aracı olan senedi ifade eder (Can, 2012, s. 49). Poliçe ve bono bu işlevi taşımakla birlikte, öğretide vade içermeyen, bir ödeme aracından ibaret olan, kredi aracı vasfı taşımayan çekin kambiyo senedi işlevine sahip olmadığı kabul edilmektedir. Esasen kaynak İsviçre Borçlar Kanunu kambiyo senedi olarak poliçe ve bonoyu düzenlerken, çeki ayrı bir başlık altında düzenlemiştir. Bununla birlikte Türk Hukukunda kanun koyucu, kaynak Kanun'dan ayrılarak çeki de kambiyo senedi kabul etmek suretiyle düzenlemiştir (Can, 2012, s. 49; Kayar, 2006, s. 38 ; Kınacıoğlu, 1999, s. 79; Poroy/Tekinalap, 2010, s. 115; Pulaşlı, 2011, s. 103 ; Yılmaz, 2007, s. 59).

2.2. Kambiyo Senedinin Türleri

Kambiyo senetleri poliçe, bono ve çekten ibarettir. Konunun sınırlandırılması bakımından bu senetlerin başlıca özellikleri kısaca açıklanmalıdır.

2.2.1. Poliçe

Poliçe, belirli bir bedelin ödenmesi hususunda kayıtsız ve şartsız havaleyi içeren bir kambiyo senedidir (TTK 671)*.

* Kanun'da keşideci, keşide yeri ve tarihi kelimeleri yerine düzenleyen, düzenleme yeri ve tarihi kelimelerinin kullanılmış olması Bahtiyar tarafından keşide etmek fiilinin poliçe ve çek gibi üçlü

Düzenleyen, muhatap ve lehtar arasında üçlü bir ilişki vardır. Düzenleyen muhataba senette yazılı belirli bir bedeli lehdara ödeme, lehdara da bedeli muhatapdan tahsil yetkisi vermektedir (çifte yetki veren havale ilişkisi- Poroy/Tekinalp, 2010, s.121; Kayar, 2006, s. 53). Düzenleyen ile muhatap arasında karşılık ilişkisi, düzenleyen ile lehtar arasında bedel ilişkisi ve lehtar ile muhatap arasında ise havale ilişkisi bulunmaktadır.

Muhatabın ilişkiye katılımı poliçeyi kabul etmesini gerektirir. Muhatabın poliçe üzerine "*kabul edilmiştir*" veya buna eş bir beyanı yazıp imzalamasıyla yahut senedin ön yüzüne sadece imza atmasıyla kabul işlemi gerçekleşir (TTK 695/1). Kabul kayıtsız ve şartsız olmalıdır (TTK 696/1). Ancak muhatap poliçe bedelini kısmen kabul edebilir. Muhatap işlemi ile vadede senet bedelini ödemeyi taahhüt eder ve senedin asıl borçlusu olur (TTK 698/1). Karşılık ilişkisi bulunsa, hatta kabul edeceğini taahhüt etmiş olsa dahi muhatap kabule zorlanamaz (Bahtiyar, 2013, s. 51; Poroy/Tekinalp, 2010, s. 145; Ülgenvd, 2013, s. 101). Düzenleyen, muhatap olarak kendisini göstermek suretiyle poliçe düzenleyebilir (TTK 673).

Lehdar senedin alacaklısı ve ilk hamilidir. Düzenleyen kendi emrine poliçe düzenleyebilir. Diğer bir deyimle poliçede düzenleyen ve lehdar sıfatları aynı kişide birleşebilir (TTK 673). Poliçede birden çok kişinin lehtar gösterilmesi mümkündür. Lehtarlar "*A ve B' ye ödeyiniz*" örneğinde olduğu gibi kümülatif olarak belirlenmiş ise, senedin içerdiği alacağın bölünmez oluşu nedeniyle bunların birlikte hareket etmeleri, örneğin ibraz ve ciro işlemini birlikte yapmaları gerekir (Öztan, 1978, s. 1019). Bunlardan birisinin ibrazı halinde borçlu borcun bölünmezliği sebebiyle ödemeden kaçınabilir, birisine ödeme yapmakla borçtan kurtulmuş olmaz. Cironun birisi tarafından yapılması halinde ise kısmi ciro sözkonusu olur ki, hükümsüzdür. Lehtarların "*A veya B' ye ödeyiniz*" ibaresiyle alternatif olarak belirlenmiş olması halinde, bunlardan her birinin diğerinin senet bedelini tek başına tahsil etmesine rıza gösterdiği düşüncesiyle lehtarlardan her biri senetten doğan hakları tek başına kullanabilir (Öztan, 1978, s. 1023). Senedi üçüncü bir kişiye devredebilmesi, devretmesi halinde başvurma borçlusu sıfatıyla sorumlu olması lehtarın hak ve fiil

---

ilişkilerde özel bir anlam taşıdığı, düzenleme kelimesinin ancak bonoda kullanılabileceği gerekçesiyle haklı olarak eleştirilmiştir. (Bkz. Mehmet Bahtiyar, 2005, s. 87).

ehliyetini taşımasını, haliyle bir gerçek yahut tüzel kişi olmasını gerektirir (Göle, " 1988, s. 17 vd.).

Bir senedin poliçe olarak nitelendirilmesi Kanun'un öngördüğü şekil şartlarını yani unsurları taşımasını gerektirir. Poliçenin unsurları zorunlu, alternatif zorunlu ve ihtiyari unsurlardan oluşur. Zorunlu unsurlar poliçe kelimesi*, belirli bir meblağın** kayıtsız şartsız havalesi, muhatabın ad ve soyadı, lehtarın ad ve soyadı***, düzenleyenin imzası****, düzenleme tarihi*****; alternatif zorunlu unsurlar ise düzenleme yeri ve ödeme yeridir (TTK 671). Düzenleme ve ödeme yeri ayrıca belirtilmemişse, sırasıyla düzenleyenin ve muhatabın ismi yanında yazılı yer düzenleme ve ödeme yeri sayılır (TTK 672/3,4). Zorunlu yahut alternatif zorunlu unsurlardan birisi eksik ise senet poliçe sayılmaz (TTK 672/1). Poliçe kelimesi dışındaki bütün unsurları ve açıkça emre kaydını içeren bir senet emre yazılı havale sayılır (TTK 826).

Başlıca ihtiyari unsur vadedir. Poliçeye dört tür vade yazılabilir: belirli bir tarih, görüldüğünde, görüldükten belirli bir süre sonra ve düzenleme tarihinden belirli bir süre sonra. Poliçeye bu dört türden başka vade yazılamaz. Aksi halde senet poliçe sayılmaz (TTK 703). Ancak senedin bir vade içermesi şart değildir. Zira, vade gösterilmeyen poliçe görüldüğünde ödenir (TTK 672/2). Poliçeye vade dışında icra dairesi ve mahkemeye ilişkin yetki kaydı, tahkim kaydı, menfi emre kaydı, faiz kaydı gibi ihtiyari kayıtlar da konulabilir.

Kanunen emre yazılı bir kıymetli evrak olduğundan poliçe ciro ve senet zilyetliğinin nakli ile devredilir (TTK 681/1). Menfi emre kaydı ile nama yazılan poliçenin devri alacağın devri hükümlerine göre olur (TTK 681/2).

---

* Poliçe kelimesinin senet metninde yer alması gerekir. Böylece alelade bir senede sonradan poliçe vasfı kazandırma tehlikesi önlenmek istenmiştir (Karayalçın, 1970, s. 103).

** Poliçe yalnızca bir miktar paranın havalesi için düzenlenebilir. Misli eşya için poliçe düzenlenemez. Paranın cinsi ve miktarı belli olmalıdır. Poliçe bedeli hem yazı hem de rakamla gösterilmiş olup da iki bedel farklı ise yazı ile gösterilen bedel, bedel yalnız yazı veya rakamla ancak birden çok kez yazılmış ve bunlar farklı ise en az olana itibar edilir (TTK 676). Anılan kural tahrifat halinde uygulanmaz.

*** Lehdarın adı veya ticari ünvanı zorunlu unsur olduğundan poliçe hamiline yazılamaz.

**** İmzanın el yazısıyla olması zorunludur (Bkz s. 12 vd.).

*****"*Poliçenin vadeden veya ciro tarihinden sonra keşide edildiğini gösteren ihdas tarihi senedi poliçe olarak geçersiz kılar*." (Karayalçın, 1970, s. 110).

Poliçenin miras, cebri icra gibi iradi olmayan yollarla devredilmesi de mümkündür. Lehdaran adı veya ticari ünvanı zorunlu unsur olduğundan hamiline yazılı poliçe düzenlenemez.

2-) Bono

Bono belirli bir meblağın kayıtsız ve şartsız ödeneceği hususunda, mücerret[*] ödeme vaadini içeren bir kıymetli evraktır (TTK 776).

Kanun koyucu bonoyu dört maddede (TTK 776-779) düzenlemiş, poliçeye ilişkin hükümlerin uygun düştüğü ölçüde bonoya da uygulanması amacıyla poliçe hakkındaki ilgili maddelere atıf yapmakla yetinmiştir (TTK 778). Poliçedeki üçlü ilişkiden farklı olarak bonoda düzenleyen ve lehdar arasında ikili bir ilişki mevcuttur. Diğer bir deyimle bonoda muhatap bulunmaz. Haliyle bononun kabulü de sözkonusu değildir. Düzenleyenin kendi adına poliçe düzenlemesine imkan tanıyan maddeye atıf yapılmadığından düzenleyen kendi adına bono düzenleyemez (Karayalçın, 1970, s. 313; Ülgen vd, 2013, s. 136) [**].

Düzenleyen, lehdara belirli bir meblağı kayıtsız ve şartsız olarak ödeyeceği taahhüdünde bulunmaktadır. Bu itibarla bononun asıl borçlusu düzenleyendir (Ülgen vd, 2013, s. 143)[***].

Bono bir kıymetli evrak olması nedeniyle sıkı şekil şartlarına tabidir. Kanun koyucu bononun unsurlarını tek tek saymak suretiyle tespit etmiştir. Bononun unsurları zorunlu, alternatif zorunlu ve ihtiyari unsurlardan oluşur. Zorunlu unsurlar bono veya emre yazılı senet kelimesi[****], belirli bir meblağı[**] kayıtsız ve şartsız

---

[*] *"... icra takibinin dayanağı olana bono ... İİK nun 68/1 maddesinde yer alan ve alacaklıya borçlunun itirazının kaldırılması olanağı tanıyan 'mücerret borç ikrarını içeren' belge niteliğindedir.*" 12 HD, 06.02.2012, 1004/2136 (UYAP).

[**] " *... Bir kimse poliçelerde olduğu gibi kendi emrine bono düzenleyemez. ... Bu durumda takip dayanağı belge bono niteliğinde olmadığı gibi İİK nun 68 maddesi anlamında imzası kabul edilen, borç ikrarını havi bir belge olarak da nitelendirilemeyeceğinden alacaklının anılan senede dayanarak itirazın kaldırılmasını istemesi mümkün değildir*." 12 HD, 14.03.2012, 2010/23963, 2011/3379; 12 HD, 19.04.2011, 2010/26500, 2011/6957 (UYAP).

[***] *"... bonoyu tanzim eden, poliçe keşidecisinin aksine, senedin 'asıl borçlusudur'. ... Hamilin müracaat hakkını kaybettiği hallerde dahi, bonoyu tanzim eden, asıl borçlu sıfatıyla, tıpkı üzerine çekilen poliçeyi kabul eden muhatap gibi, borçlu kalmakta devam eder (eTK 642/1-2)*" 12 HD, 02.04.2012, 3512/10433 (UYAP).

[****]'*Bono*' veya '*emre yazılı senet*' kelimeleri senet metninde yer almalıdır. Bu kelimeler ile '… veya *emrine/emrühavalesine* ödeyiniz' ibaresi farklıdır. '*Bono*' veya '*emre yazılı senet*' kelimeleri olmaksızın anılan ibareyi taşıyan senet bono sayılmaz (bkz Ülgen vd, 2013, s.143). " *Somut olayda*

ödeme vaadi[***], kime veya kimin emrine ödenecek ise onun ad ve soyadı[****], düzenleme tarihi ve senedi düzenleyenin imzasından[*****] oluşur (TTK 776). Alternatif zorunlu unsurlar ise ödeme yeri ve düzenleme yeridir [******]. Ödeme ve düzenleme yeri ayrıca yazılmamış ise düzenleyenin imzası yanında yazılı yer ödeme ve düzenleme yeri kabul edilir (TTK 777/3). Zorunlu yahut alternatif zorunlu unsurlardan birisi eksik ise senet bono sayılmaz (TTK 777/1)[******]. Bono kelimesi dışındaki bütün unsurları ve açıkça emre kaydını içeren bir senet emre yazılı ödeme vaadi sayılır (TTK 827).

İhtiyari unsurların başında vade gelir. Atıf nedeniyle (TTK 778) poliçede vadeye ilişkin hükümler (TTK 703-707) bono hakkında da uygulanır. Bu itibarla

---

dayanak senet, 'muharrer senet' ifadesi yer almakta ise de, 'emre' kelimesini içermediğinden bono vasfında değildir." 12 HD, 07.07.2011, 2010/33301, 2011/14549 (UYAP).

[**] " *... bononun bedel kısmında '1095 adet Türkiye İş Bankası Fon 806' yer almakta olup, bunun muayyen bir bedel olarak kabulü mümkün değildir*. Ödeme vaadinin belli bir meblağa (para borcuna) ilişkin olması lazımdır." 12 HD, 07.04.2011, 2010/24575, 2011/5965 (UYAP).

[***] " *... alacaklı vekilinin cevap dilekçesinde ' bono bizzat davalılar tarafından kredi borcunun ödenmesini temin amacı ile düzenlenerek müvekkil bankaya verilmiş olup, ... ' şeklinde beyanda bulunduğu görülmektedir. ... teminat senedi olduğu ... dikkate alınarak ... dayanak senedin, kayıtsız şartsız muayyen bir bedeli ödemek vaadi unsurunu taşımaması ve dolayısı ile bono niteliğini haiz olmaması nedeniyle İİK nun 170/a maddesi gereğince takibin iptaline karar verilmesi gerekirken ...* " 12 HD, 24.03.2011, 2010/23848, 2011/4610; *" ... bononun hangi ilişkinin teminatı olduğu yazılı bir belge ile kanıtlanmadığı sürece senet metninde yer alan 'teminat senedi' sözcükleri tek başına bononun kayıtsız ve şartsız belli bir bedelin ödenmesi vaadini içeren niteliğini etkilemeyeceğine, …*" 12 HD, 26.05.2011, 2010/30041, 2011/ 10065 ; *"... bononun ön yüzünde ve sadece 'bedeli 12.08.2008 tarihli sözleşme ahzolunmuştur' ibaresinin bulunması onun kayıtsız ve şartsız belli bir bedelin ödenmesi vaadini içeren niteliğini ve kambiyo senedi vasfını etkilemeyeceği ...*" 12 HD, 10.10.2011, 2674/19372 (UYAP).

[****] Lehdar ismi zorunlu unsur olduğundan hamiline yazılı bono düzenlenemez. . " *...senedin lehdar hanesinde 'hamiline" ibaresinin yazılı olduğu görülmektedir. ... belgenin bono vasfında olabilmesi için lehtarın gerçek ya da tüzel kişi olması zorunludur. ... O halde mahkemece, İİK 170/a-2 maddesi gereğince re'sen takibin iptaline karar verilmesi gerekirken ...* " 12 HD, 22.02.2011, 2010/20981, 2011/1520 (UYAP).

[*****] İmzanın düzenleyenin el yazısıyla atılması zorunludur (Bkz. yukarı, s. 12 vd.); Yargıtay sorumluluk için bir imzanın yeterli olduğu gerekçesiyle şirketi temsilen bono düzenleyen kişinin senedin ön yüzüne attığı ikinci imza nedeniyle aval veren sıfatıyla şahsen sorumlu olduğunu içtihat etmiştir. 12 HD, 17.04.2012, 8443/12589; 12 HD, 17.04.2012, 8445/12594; 12 HD, 07.03.2011, 2599/3183 ; 12 HD, 28.04.2011, 9089/7936 ; 12 HD, 22.11.2011, 7803/23675 (UYAP).

[******] Düzenleme yeri konusunda bkz Erdoğan Moroğlu, "Kambiyo Senetlerinde Düzenleme Yeri", Prof. Dr. Fahiman Tekil'in Anısına Armağan, İstanbul, 2003, s.155-163; "*…Tanzim yeri olarak idari bir birim adı (Kent, ilçe, bucak, köy gibi) yazımı yeterli olup ayrıca adres gösterilmesi zorunluluğu bulunmamaktadır.*" 12 HD, 06.02.2012, 1004/ 2136; " *…Fenerbahçe' nin idari bir birim olmayıp, ... bir semt olduğundan ... mahalle adı keşide yeri olarak yazılamaz*." 12 HD, 17.10.2011, 3168/18914 (UYAP).

[******]" *... TK nun 690 maddesi göndermesi ile bonolarda da uygulanması gereken TK nun 592 maddesi uyarınca açık bono düzenlenmesi mümkündür. Tamamen doldurulmamış bono tedavüle çıkarken anlaşmalara aykırı olarak doldurulduğu yazılı belge ile kanıtlanmadığı sürece, bono üzerinde yazılı vade, tanzim gibi tarihler gerçekliğini ve varlığını korur."* 12 HD, 21.02.2012, 1803/4596 ; aynı yönde 12 HD, 15.02.2011, 2010/20163, 2011/694 (UYAP).

poliçede olduğu gibi bonoya da dört tür vade yazılabilir: belirli bir tarih, görüldüğünde, görüldükten belirli bir süre sonra ve düzenleme tarihinden belirli bir süre sonra. Bonoya bu dört türden başka vade yazılamaz. Vadesi başka şekilde yazılan veya iki farklı vade içeren senet bono sayılmaz (TTK 778, 703/2). Ancak senedin bir vade içermesi şart değildir. Zira, vade gösterilmeyen bono görüldüğünde ödenir (TTK 777/2). Bonoya vade dışında icra dairesi ve mahkemeye ilişkin yetki kaydı, tahkim kaydı, menfi emre kaydı gibi ihtiyari kayıtların yazılması mümkündür[*].

Kanunen emre yazılı bir kıymetli evrak olduğundan bono ciro ve senet zilyetliğinin nakli ile devredilir (TTK 778, 681/1). Menfi emre kaydı ile nama yazılan bononun devri alacağın devri hükümlerine göre olur (TTK 778, 681/2). Bononun miras, cebri icra gibi iradi olmayan yollarla devredilmesi de mümkündür.

2.2.3. Çek

Çek TTK 780-818 maddelerde düzenlenmiştir. Kanun koyucu TTK' ndaki hükümlerin yanı sıra çeki ayrıca özel bir kanunla da düzenlemeyi tercih etmiş, 5941 sayılı Çek Kanunu (ÇekK) yürürlüğe girmiştir.

Poliçeye benzer biçimde çekte de düzenleyen, muhatap ve lehtar arasında üçlü bir ilişki vardır. Düzenleyen muhatapla yaptığı açık veya zımni bir anlaşmaya istinaden kayıtsız ve şartsız olarak belirli bir bedelin lehdara ödenmesi hususunda muhataba havale talimatı vermektedir (TTK 783/1, 780/1-b). Bu nedenle çek hukuki vasfı itibariyle nitelikli bir havaledir (Bahtiyar, 2013, s. 120; Can, 2012, s. 140; Pulaşlı, 2011, s. 205; Reisoğlu, 2011, s. 37).

Düzenleyen ile muhatap arasında karşılık ilişkisi, düzenleyen ile lehtar arasında bedel ilişkisi ve lehtar ile muhatap arasında havale ilişkisi bulunmaktadır (Pulaşlı, 2011, s. 227)[**]. Yargıtay, sahte kimlik ve belgelerle hesap açılarak çek karnesi verilen ve düzenlenen çekin karşılıksız çıkması üzerine hamilin bankaya karşı açtığı davalarda bankanın sorumluluğunun haksız fiil hükümlerine dayandığı, davanın

---

[*] "*Tarafların ... ihtilafı çözümlemesi için başvuracakları mahkemeyi önceden tayin etmeleri ve bunu senette göstermeleri mümkündür. Bonoya dercedilen yetki sözleşmesi, bu bonoyu ciroyla alan hamilleri de bağlar. Ancak, hamiller bonoya yazmak suretiyle bu yetkiyi kabul etmeyebilirler.* " 11 HD, 07.03.2011, 2009/9319, 2011/2344 (UYAP).

[**] Poroy/Tekinalp ise muhatap ile hamil arasında ne kambiyo hukukundan ne de genel hükümlerden doğan bir hukuki ilişki bulunmadığı görüşündedir (2010, s. 271).

ancak düzenleyen ve cirantalara karşı takip yapılmış ve sonuçsuz kalmış olması halinde açılabileceği, hamilin ticari ilişkide bulunduğu kişileri araştırmakta gerekli özeni gösterip göstermediği araştırılarak birlikte (müterafik) kusuru varsa zarardan indirilerek tazminat miktarının tespiti gerektiğine (11 HD, 27.01.2012, 2010/8228, 2012/924 ; 11 HD, 08.03.2012, 2203/ 3473 ; 11 HD, 15.03.2012, 2010/12403, 2012/3890 -UYAP); düzenleyenin hesabında bulunan paranın haksız olarak çek hamiline ödenmemesi nedeniyle hamil tarafından muhatap bankaya karşı açılan davada "*taraflar arasında akdi bir ilişki bulunmadığı*" na (11 HD, 28.03.2012, 2010/14549, 2012/4892 - UYAP) karar vermiştir.

Türkiye'de ödenecek çeklerde muhatap ancak bir banka olabilir. Banka dışında diğer bir kişi üzerine düzenlenen senet yalnızca havale hükmündedir (TTK 782/1-2). Banka ise Bankacılık Kanunu'na tabi olan kuruluşları ifade eder (TTK 815). Mevduat bankaları, katılım bankaları, yatırım ve kalkınma bankaları çek hesabı açmaya ehildir (5411 S. Bankacılık Kanunu 2, 4/1-d). Muhatap bankanın çeki kabul işlemi yapması yasak olup, aksi halde kabul kaydı yazılmamış sayılır (TTK 784).

Poliçe ve bononun aksine, lehdar çekin zorunlu unsurları arasında yer almaz (TTK 780). Lehdar gösterilmeyerek yahut belirli bir kişi ismi ile birlikte "veya hamiline" kaydı eklenmek suretiyle çek hamiline düzenlenebilir (TTK 785/2,3)[*].

Çek ekonomik işlevi gereği bir ödeme aracı olduğundan görüldüğünde ödenir ve vadeye ilişkin kayıtlar yazılmamış sayılır (TTK 795/1). Çek bu yönüyle birer kredi aracı olan poliçe ve bonodan ayrılır. Bir kredi aracı olmadığından çekin kambiyo senedi sayılmaması gerektiği savunulmaktadır. Bununla birlikte uygulamada düzenleme günü ileri tarihli yazılmak suretiyle çek eylemli olarak bir kredi aracına dönüştürülebilmektedir (ÇekK. 3/8, geçici 3/5; Can, 2012, s. 145; Poroy/Tekinalp, 2010, s. 115).

Diğer kambiyo senetleri gibi çek de sıkı şekil şartlarına tabidir. Bir kıymetli evrak ancak TTK 780 ve 781 maddede belirlenmiş unsurları içerdiği taktirde çek

[*] "*... çekin unsurları sayılırken lehtarın gösterilmesine yer verilmemiştir. Bu nedenle, lehtarın çekte belirtilmesi zorunluluğu yoktur. Takip dayanağı çeklerde, lehtarın tüzel kişi olmaması çek vasfını etkilemez. Bu durumda, çek hamiline düzenlenmiş sayılır*. " 12 HD, 19.01.1995, 125/315 (Eriş, 2010, Cilt 4, s. 4080).

vasfını kazanır. Çekin unsurları zorunlu, alternatif zorunlu ve ihtiyari unsurlardan oluşur.

Zorunlu unsurlar çek kelimesi[*], kayıtsız ve şartsız belirli bir bedelin ödenmesi için havale, muhatabın ticari ünvanı, düzenleme tarihi ve düzenleyenin imzasıdır[**] (TTK 780).

Alternatif zorunlu unsurlar ise ödeme yeri ve düzenleme yeridir. Ödeme ve düzenleme yeri ibraz sürelerinin belirlenmesine esas olmaları sebebiyle çekte ayrı bir öneme sahiptir. Zira, bir çek düzenlendiği yerde ödenecekse düzenleme tarihinden itibaren on gün, düzenlendiği yerden başka bir yerde ödenecekse bir ay, düzenleme ve ödeme yerleri farklı kıtalarda[***] ise üç ay içerisinde ibraz edilmelidir (TTK 796). Ödeme yeri ayrıca belirtilmemiş ise muhatabın ticaret ünvanı yanında yazılı yer, birden fazla yer yazılmış ise ilk yer, muhatabın ticaret ünvanı yanında hiçbir yer yazılmamış ise muhatabın merkezinin bulunduğu yer ödeme yeridir (TTK 781/2). Bankalar bastıracakları çek yapraklarına çekle işleyen hesabın bulunduğu şubeyi yazdıracaklarından (ÇekK 2/5-7) ödeme yeri eksik bir çek muhtemel görülmemektedir. Düzenleme yeri ayrıca gösterilmemiş ise çek düzenleyenin adı yanında yazılı olan yerde düzenlenmiş sayılır (TTK 781/3). Belirtilen zorunlu ve alternatif zorunlu unsurlardan birisini taşımayan bir senet çek sayılmaz (TTK 781/1). Çek sayılmayan böyle bir belge ancak delil başlangıcı teşkil eder ve bu senetler hakkında İİK 167 vd maddelerde düzenlenen kambiyo senetlerine özgü takip hükümleri uygulanmaz.

Kara para aklanmasının ve terörün finansmanının önlenmesi, kayıt dışı ekonominin denetim altına alınması amaçlarıyla yürürlüğe konulan ÇekK ile bu maksatları gerçekleştirmek üzere her çek yaprağında bulunması gerekli bazı ek unsurlar belirlenmiştir. Örneğin bankalarca bastırılacak her çek yaprağına çek hesabının bulunduğu banka şubesinin adı, çek hesabı sahibi gerçek kişinin adı ve soyadı ile tüzelkişi ise ünvanı ve vergi kimlik numaralarının, tüzelkişi adına çek

---

[*] Çek kelimesi mutlaka senet metni içerisinde yer almalı, metin yabancı dilde kaleme alınmış ise çek kelimesinin o dildeki karşılığı yazılmalıdır.

[**] "*Çekte, keşidecinin ad ve soyadının bulunması zorunlu olmayıp, imza yeterlidir*." 12 HD, 05.04.1990, 2326/3038 (Eriş, 2010, Cilt 4, s. 4072) .

[***] Avrupa kıtasında bulunan ülkeler ile Akdenize sahili bulunan ülkeler aynı kıtada sayılır (TTK 796/3).

düzenleyen kişinin ad ve soyadının yazılması öngörülmüştür (ÇekK 2/7). Bu unsurlar TTK'nun aradığı zorunlu ve alternatif zorunlu unsurlardan değildir. 5941 s. Kanun'un aradığı bu unsurların yokluğu, TTK'ndaki unsurları taşıması kaydıyla düzenlenen senedin çek vasfını kazanmasına engel teşkil etmez (ÇekK 2/9).

İhtiyari olarak, çeke bazı kayıtlar yazılabilir. Örneğin kanunen emre yazılı olan çek "*emre yazılı değildir*" vb bir menfi emre kaydı ile nama (TTK 785/1-b), lehdarın ismi yanına "*veya hamiline*" kaydı yazılarak hamiline yazılı olarak düzenlenebilir. Çeke yabancı para ile ödeme kaydı (TTK 802), hesaben ödeme kaydı (TTK 805), protestodan muafiyet kaydı (TTK 801/1, 722), mahkeme ve icra dairesine ilişkin yetki kaydı, tahkim kaydı vb… kayıtlar konulabilir.

Bunlara karşılık kabul kaydı (TTK 784), faiz şartı (TTK 786), vade kaydı (TTK 795/1), düzenleyenin sorumlu olmayacağına dair kayıt (TTK 818/1-c, 679), cezai şart vb… kayıtlar yazılmamış sayılır. Çek belirli bir miktarın ödenmesi hususunda kayıtsız ve şartsız bir havale olduğundan teminat kaydı çekle bağdaşmaz. Ancak temel ilişkiye işaret etmeyen "*teminat çekidir*" vb kayıtlar çekin geçerliliğine etki etmez. Bununla birlikte temel ilişkiyi gösteren, neyin teminatı olarak düzenlendiğini açıklayan kayıtlar çekin soyut niteliğine, havalenin kayıtsız ve şartsız yapılması zorunluluğuna aykırı olduğundan senedin çek vasfını kazanmasına engel teşkil eder.

Çek kanunen emre yazılı olduğundan devri iki aşamalı tasarruf işlemini gerektirir: ciro ve zilyetliğin devri (TTK 788/1). TTK 818/1-d bendi ile poliçenin cirosuna ilişkin 683 ila 685'inci maddelerin çek hakkında da uygulanacağı hükme bağlanmıştır. Bununla birlikte, kanun koyucu çekin cirosunu ayrıca düzenlemiştir (TTK 789-793). Kabul yasağı nedeniyle muhatabın cirosu batıldır (TTK 789/2). Muhatap lehine ciro da yapılamaz, aksi halde makbuz hükmündedir. Zira, çek bir ödeme aracı olup muhatap lehine yapılan ciro çek bedelinin ödendiğini gösterir. Ancak muhatabın birden fazla şubesi bulunması halinde, muhatap şubeden başka bir şubeye ciro edilebilir (TTK 789/4).

Çek, menfi emre kaydıyla nama yazılı düzenlenebilir. Bono ve poliçeden farklı olarak çekde lehtar zorunlu unsur olmadığından çekin nama yazılı düzenlenmesi için sadece menfi emre kaydı yeterli olmayıp, menfi emre kaydı ile birlikte bir kişi adına (

lehdar) da düzenlenmiş olması gerekir (TTK 788/ 2 - Pulaşlı, 2011, s. 243). Nama yazılı bir çek alacağın ve zilyetliğin devri ile devredilir*. Alacağın devri beyanı ayrı bir kağıda yazılmış ise ibraz için çeke eklenmesi gerekir (Reisoğlu, 2011, s. 191). Menfi emre kaydı ile çek nama yazılı hale gelir ise de, çek niteliğini, kambiyo senedi vasfını kaybetmez (Pulaşlı, 2011, s. 259).

Lehdar zorunlu unsur olmadığından çek hamiline yazılabilir. Hamiline yazılı çek lehdar ismi belirtilmeyerek yahut lehdar ismini takiben "*veya hamiline*" kaydı eklenmek suretiyle oluşturulur (TTK 785/2,3). Hamiline yazılı bir çekin devri için senet zilyetliğinin devri yeterlidir. Buna rağmen hamiline yazılı bir çekin ciro ile devredilmesi mümkündür. Bu halde ciranta başvurma hakkına dair hükümler gereğince sorumlu olur ise de, senet ciro nedeniyle emre yazılı hale gelmez (TTK 791). Ciroya rağmen çek hamiline yazılı olduğundan yetkili hamilin teşhisi için çekin ibrazı yeterli olup, ayrıca düzgün ciro zinciri aranmaz. Hamiline yazılı bir çek bankaya ibraz edildikten sonra zilyetliğin geçirilmesiyle devredilemez. İbrazdan sonra devir ancak alacağın devri ile olur (11 HD, 23.05.2011, 5954/6216 -UYAP; Bkz. aşağı, s.103 vd.).

2.3. Kambiyo Senetlerinin Ortak Özellikleri

Kambiyo senetlerini oluşturan poliçe, bono ve çek yukarıda kısaca açıkladığımız kendilerine özgü niteliklere sahip olmakla birlikte her üç senet için geçerli ortak özellikler de bulunmaktadır.

2.3.1. Kıymetli Evraktır

Kambiyo senetleri çift taraflı ibraz kaydını içerdiklerinden kıymetli evraktır. Kıymetli evrakın içerdiği hak türüne göre sınıflandırılmasında kambiyo senetleri alacak hakkını (para alacağı) temsil eden senet grubunda yer alırlar.

---

* "*…keşideci tarafından konulan ciro edilemeyeceği kaydı senedi nama yazılı hale getirir. Bu şekilde, keşideci tarafından konan kayıtla nama yazılı hale gelen senedin ciro edilme imkanı kalmaz. Ancak alacağın temliki yolu ile devredilebilir. Bu yasağa rağmen yapılan ciro da alacağın temliki hükümlerine tabi olur.*" HGK, 11.4.2007, 12-206/202 (Kazancı).

2.3.2. Alacak Hakkı (Para Alacağı) İçerirler

Kambiyo senetleri daima bir para alacağını içerir. Zira poliçe ve çek "*belirli bir bedelin*" ödenmesi hususunda havaleyi (TTK 671/1-b, 780/1-b), bono "*belirli bir bedeli*" ödeme vaadini (TTK 776/1-b) içerir. Bu nedenle bir malın teslimine ilişkin kambiyo senedi düzenlenemez.

Para borçları götürülecek borç olduğundan alacaklının ödeme zamanındaki yerleşim yerinde ödenir (TBK 89/1-1). Bu itibarla borçlu alacaklının ödeme zamanındaki yerleşim yerine giderek yahut posta aracılığıyla ödenecekse konutta ödemeli göndererek borcu ifa etmelidir (Safa Reisoğlu, 2011, s. 320). Buna karşılık gerek kambiyo senetlerinin sahip olduğu tedavül kabiliyeti nedeniyle borçlunun senet hamilinin kim olduğunu bilemeyecek durumda olması, gerekse çift taraflı ibraz kaydı gereğince hamilin ancak senedi ibraz ederek ifa talebinde bulunabilmesi nedenleriyle kambiyo senedinin içerdiği para borcu aranacak borçtur[*].

2.3.3. Kurucu (İhdasi) Senetlerdir

Kıymetli evrak, hakkın senedin düzenlenmesinden önce var olup olmaması bakımından bildirici (ihbari) senetler ve kurucu (ihdasi) senetler olmak üzere iki gruba ayrılır.

Bildirici senetler mevcut bir hakkı kıymetli evraka bağlar. Hak senetten önce mevcuttur. Hisse senetleri bildirici senetlere örnektir. Zira, hisse senedi düzenlenmeden önce de ortaklar ortaklıktan doğan haklara sahiptir. Mevcut hak senede bağlanmakla nitelik değiştirmez, sadece açıklamış olur. Ancak bir kez senede bağlanmakla, senetle hak kaynaşır (Pulaşlı, 2011, s. 41).

Kurucu senetlerde ise hak senedin düzenlenmesi ile doğar. Şart olmamakla birlikte, senedin düzenlenmesi bir temel ilişkiye dayanabilir. Diğer bir deyimle alacak hakkı kambiyo senedinin düzenlenmesinden önce de var olabilir. Ancak alacak hakkı

---

[*] "*…Kambiyo senetlerinden doğan alacaklar, aranacak alacaklar niteliğinde olduğundan, bu alacaklar için B.K.73/1. maddesi uygulanmaz. Yani kambiyo senedi alacaklısı, kendi yerleşim yerinde takip yapamaz.*." 19 HD, 31.05.2011, 2010/30146, 2011/11178 **(Kazancı)** ; " *... bonoya dayalı borçlar aranacak borçlar niteliğinde olup, bonoda belirtilen borçluların yerleşim yerinin bulunduğu yerdeki mahkemeden ... ihtiyati haciz talebinde bulunulabilir.*" 11 HD, 20.02.2012, 1194/2285 (UYAP).

bu aşamada adi alacaktan ibarettir. Senedin kurucu vasfı, senet düzenlenmiş olmadıkça kıymetli evrak hukukuna ilişkin bir hakkın bulunmamasını ifade eder (Öztan, 1997, s. 102, 372). Kambiyo senetleri kurucu senetlerdir[**]. Alacak hakkı ancak kambiyo senedinin düzenlenmesiyle kambiyo alacağına dönüşür ve kambiyo hukuku kurallarına tabi olur (Bahtiyar, 2013, s. 43).

Taraflar aksini kararlaştırmış olmadıkça, mevcut bir borç için kambiyo senedi düzenlenmesi borcun yenilenmesi sonucunu doğurmaz (TBK 133/2). Diğer bir deyimle mevcut bir borç için kambiyo senedi verilmesi ile borç sona ermez (ifa uğruna edim). Bu halde asıl borç ilişkisinin yanında, onunla birlikte, ancak ondan bağımsız bir kambiyo alacağı doğar. Bu noktada alacaklının hangi alacağı talep edebileceği tartışmalıdır.

Birinci görüşe göre kambiyo senedinin vadesi dolana kadar, asıl ilişkiden doğan borç donmuş haldedir. Asıl ilişkiden doğan alacağın vadesi kambiyo senedinden doğan alacağın vadesine kadar uzatılmış olur. Bu itibarla alacaklı alacağını öncelikle kambiyo senedine dayanarak tahsil etmelidir. Aksi halde, yani asıl ilişkiye istinaden talepte bulunursa borçlu kambiyo senedi verdiğini savunarak ifadan kaçınabilir. Kambiyo senedine bağlı alacağın tahsili mümkün olmaz ise alacaklı kambiyo senedini iade etmek şartıyla asıl ilişkiye dayanarak talepte bulunabilir. Kambiyo senedine bağlı yahut asıl ilişkiden doğan alacağın tahsili diğerini de sona erdirir. Bununla birlikte mevcut bir borç için kendisine kambiyo senedi verilen alacaklı senedi bir başkasına devrederse, devralan sadece senede bağlı hakkı devraldığından asıl ilişki ile kambiyo senedi arasındaki amaçsal bağ kopar (Öztan, 1997, s. 376 vd; Poroy/Tekinalp, 2010, s. 117; Yılmaz, 2007, s. 66 vd.).

İkinci görüş ise mevcut bir borç için kambiyo senedi düzenlenmesi halinde alacaklının hem asıl borç ilişkisine hem de kambiyo senedine dayanarak alacağını talep edebileceğini, hatta bir davada terditli olarak talepte bulunabileceğini savunur (Kayar, 2006, s. 43).

[*] Domaniç senedin düzenlenmesi için bir hakka dayanması gerektiğini, kambiyo senedinin kurucu olmadığı görüşündedir (Domaniç, 1990, s. 86).

Yargıtay'ın her iki görüşe uygun kararları mevcuttur[*].

Kanaatimizce birinci görüş daha isabetlidir. Zira, ifa uğruna edim asıl borcun ifasını temin için başka bir şeyin verilmesidir. Aksi kararlaştırılmış olmadıkça, mevcut bir borç için kambiyo senedi düzenlenmesi borcun yenilenmesi olmadığı, ifa uğruna edim olduğuna göre alacaklı öncelikle, taraf iradelerine uygun olarak, asıl borcun ifasını temin için verilen kambiyo senedinden alacağını tahsil yoluna gitmeli, herhangi bir nedenle kambiyo senedini tahsil edemediği takdirde asıl borç ilişkisine dayanmalıdır.

2.3.4. Kanunen Emre Yazılı Senetlerdir

Kambiyo senetleri kanunen emre yazılı senetlerdir. Zira, poliçe, bono ve çek belli bir kişi adına düzenlenmemiş olsa, senet metninde "*emrine*" kaydını taşımasa dahi ciro yoluyla devredilebilirler (TTK 681/1, 778/1-a, 788/1). Ciro ise emre yazılı kıymetli evrakın devir biçimidir (TTK 647/1).

Kambiyo senetleri menfi emre kaydıyla nama yazılı düzenlenebilir (TTK 681/2, 778/1-a, 785/1-b; Bkz. aşağı, s. 46). Poliçe ve bonoda lehtar zorunlu unsur olduğundan bu senetler hamiline düzenlenemez. Çek hamiline düzenlenebilen yegane kambiyo senedidir[**].

---

[*] "*O halde davacı ile davalı arasında biri asıl borç (ödünç sözleşmesi), diğeri ticari senet olmak üzere iki hukuki ilişki mevcuttur. Burada hakların telahuku söz konusu olup alacaklı birbirinden ayrı olan bu haklardan birisini kullanmakta serbesttir.* " 13 HD, 31.03.1977, 1254/1836 ; "*Bono geçerliliğini koruduğu ve ona dayanma olanağı bulunduğu sürece temel borç ilişkisine dayanılamaz*." 11 HD, 25.04.1978, 2055/2164; "*dava konusu olayda, takipten sonra kira borçları için davacı tarafından bonoların düzenlenmiş olması, borcun yenilenmesi anlamını taşımadığından, davalının bono bedellerinin ödenmemesi üzerine kira bedellerinin tahsili için daha önceden başlatmış olduğu icra takibine devam etmesinde hukuka aykırılık bulunmamaktadır. O halde Mahkemece davacının, icra takibi nedeniyle borçlu bulunmadığının tesbitine ilişkin davasının reddine karar verilmesi gerekirken…*" 13 HD, 03.10.2005, 7437/14365; "*Bu durumda alacaklı da iki türlü talep hakkı vardır. Fakat alt ilişkiden doğan talep hakkı, kambiyo hakkı kullanılıncaya kadar donmuş ve böylece vadesi kambiyo alacağının vadesine kadar uzatılmış durumdadır. Kambiyo senedi dolayısıyla, başvurma mümkün olunca adi alacağı da talep hakkı doğar. Alacaklı bu haklardan birini veya ötekini kullanmak zorunluluğunda değildir. Seçim yapmakta serbesttir. Fakat adi alacağı talep ederse kambiyo senedini borçluya geri vermekle yükümlüdür*." 9 HD, 07.12.2010, 38045/36486 (Kazancı); "*… alacaklının kambiyo senedine veya temel borç ilişkisine dayanmak hususunda seçimlik hakkı mevcuttur. Fakat temel ilişkiye dayanarak talepte bulunan alacaklı, kambiyo senedini borçluya geri vermekle yükümlüdür*." 11 HD, 07.02.2012, 2010/9169, 2012/1519 (UYAP).

[**] Kayıt dışı ekonominin kontrol altına alınması amacıyla tacir olan ve tacir olmayan kişilere verilecek çekler ile hamiline düzenlenecek çeklerin açıkça ayırt edilebilecek biçimde bastırılacağı, çek defterlerinin baskı şeklini belirleyen esasların, Maliye Bakanlığı, Türkiye Bankalar Birliği ve Türkiye Katılım Bankaları Birliğinin görüşü alınarak, Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankasınca (TCMB) Resmî

2.3.5. Sıkı Şekil Şartlarına Tabidir

Ticaret hukukunda şekil serbestisi esas olmakla birlikte, kanun koyucu senede bağlı alacağın ticari yaşamın gerektirdiği biçimde hızlı ve güvenli olarak tedavülünü sağlamak amacıyla kambiyo senetlerini sıkı şekil şartlarına bağlamıştır (Şimşek, 1977, s. 269). Poliçe, bono ve çekin taşıması gereken zorunlu unsurlar tek tek sayılmak suretiyle tespit edilmiştir (TTK 671, 776, 780). Kanun'un belirlediği unsurların senette eksiksiz olarak yer alması gerekir. Aksi halde senet poliçe, bono ve çek olarak nitelendirilemez (TTK 672, 777, 781). Örneğin metninde çek kelimesi bulunmayan belge diğer unsurları taşısa dahi çek vasfı kazanamayacaktır (TTK 780, 781).

Kambiyo senetleri için öngörülen şekil şartları geçerlilik kazanmaları için belirlenen unsurlardan ibaret değildir. Kambiyo senetlerinin düzenlenmeleri, devirleri, iptalleri vb. işlemlerin de kanunun öngördüğü biçimde ve zamanda yapılması gerekir[*]. Örneğin, düzenleyen lehine aval vermek isteyen kişinin sadece senedin yüzüne imza atması yeterlidir (TTK 701). Oysa aval olduğu belirtilmeksizin, senedin arka yüzüne atılan imza ciro sayılır (TTK 683/2). Hamilin, düzenleyen dışındaki borçlulara yani ciranta ve avalistlere başvurabilmesi süresi içerisinde çeki muhataba ibraz etmesini, çek bedelinin kısmen veya tamamen karşılıksız olduğunu usulünce belgelemesini gerektirir (TTK 808). Aksi halde başvurma hakkını kaybeder.

Gazete'de yayımlanacak tebliğle düzenleneceği, hamiline düzenlenecek çekler için sadece bu çeklere ilişkin işlemlerin işlendiği ayrı çek hesapları açılacağı, hamiline düzenlenecek çeklerde, hamiline çek defteri yapraklarının kullanılması gerektiği ve çek yapraklarının üzerinde "hamiline" ibaresi matbu olarak yer alacağı hükme bağlanmış (ÇekK 2/6), TCMB 2010/2 sayılı Tebliği ile tacir çeklerinde kırmızı zemin üzerinde büyük harflerle ve beyaz renkte 'tacir hamiline', tacir olmayan kişi çeklerinde kahverengi zemin üzerine beyaz renkte 'tacir olmayan hamiline' ibarelerinin yer alması, 'hamiline' kelimesinin matbu olarak lehdar hanesine yazılması öngörülmüştür. Ancak TTK 780 maddedeki unsurları taşımak kaydıyla, anılan hükme aykırı çekin geçerliliğinin etkilenmeyeceği (ÇekK 2/9), emre yazılı bir çekin beyaz ciro ile devredilmesi suretiyle yasağın aşılabileceği gözetilmelidir (bkz Poroy/Tekinalp, 2010, s.304 vd; Ülgen vd, 2013, s. 247).

[*] "… *alacaklının bonoda cirantalara, bunlar lehine aval verenlere karşı ihtiyati haciz isteyebilmesi için, cirantalara karşı değil, keşideciye karşı ödememe protestosu çekilmiş olması ve bu protestonun ihtiyati haciz talebine eklenmesi şarttır*." 11 HD, 08.05.2012, 5515/7331 (UYAP).

2.3.6. Soyutluk (Mücerretlik) İlkesi Geçerlidir

Kıymetli evrak hukukunda soyutluk bahsinde açıklandığı üzere düzenlenmesine neden olan temel ilişki senet metninden anlaşılmıyor ise kıymetli evrak soyuttur (mücerrettir).

Kambiyo senetleri soyuttur. Zira, belirli bir meblağın kayıtsız ve şartsız havalesi poliçe ve çekin, belirli bir meblağı kayıtsız ve şartsız ödeme vaadi bononun zorunlu unsurudur (TTK 671/1-b, 776/1-b, 780/1-b). Kambiyo senetleri sıkı şekil şartlarına tabidir. Bu itibarla kambiyo senetlerine temel ilişkiyi gösteren kayıtlar yazılamaz. Aksi halde senet kambiyo senedi vasfını kazanamaz. Temel ilişkiyi gösteren kayıt yazılamadığından kambiyo senedinin içerdiği hak hiçbir kategoriye dahil olmayıp, tipsizdir. Alacaklı temel ilişkinin varlık ve geçerliliğini kanıtlamak zorunda kalmaksızın sadece senede dayanarak ifa talep edebilir. Temel ilişkinin geçerli olmadığını ispat yükü borçludadır. Kambiyo senedine bağlı hak temel ilişkiden bağımsız olarak devredilebilir (Bahtiyar, 2013, s. 46 ; Karayalçın, 1970, s. 20 ; Kayar, 2006, s. 14 ; Öztan, 1997, s. 173, 378 ; Sayhan, 2006, s. 100, 118 ; Yılmaz, 2007, s. 65)[*].

2.3.7. Kamu Güvenine Sahip Senetlerdir

Kamu güvenine sahip olma ilkesi, iyiniyetli üçüncü kişilerin senedin içerdiği hak yönünden senede, senetle yaratılan görünüşe duydukları güvenin hukuken korunmasını ifade eder. Üçüncü kişiler bakımında senet içerdiği hak yönünden mutlak bir ölçü oluşturmakta, bu kişiler senet içeriğinin doğru ve geçerli olduğuna, senette görünmeyen hususların mevcut olmadığına güvenmekte ve bu güvenleri hukuken korunmaktır (Öztan, 1997, s. 175). Kamu güvenine sahip senetler "*senetteki*

[*] " *Kural olarak kambiyo senetleri sebepten mücerret olup, alacağın senette mündemiç olması sebebiyle senedi elinde bulunduran hamil tarafından talep edilmesi mümkündür*." 19 HD, 31.01.2012, 2011/7113, 2012/1198 ; "*Dava TK nun 704 maddesine dayalı, çek bedelinin istirdadı istemine ilişkindir ... davacının, kendisinin yetkili hamil olduğunu kanıtlaması yanında, yeni hamilin çeki kötü niyetle iktisap etmiş olduğunu veya iktisapta ağır kusurlu bulunduğunu da kanıtlaması gerekip, çeki elinde bulunduran yeni hamil, çeki edinme nedenini kanıtlamakla yükümlü değildir. Aksi halin kabulü kıymetli evrakın 'mücerretlik' ilkesini ortadan kaldırır*" 11 HD, 27.09.2011, 2010/1670, 2011/ 11000 (UYAP).

yazı ile sorumluluk esasının kabul edildiği senetler", "*metnin hakkı oluşturduğu – metne harfiyen, sıkı sıkıya bağlı senetler*" olarak da adlandırılmaktadır (Öztan, 1997, s.175; Poroy/Tekinalp, 2010, s. 42). İlke gereğince, senet borçlusunun belirli bir senet alacaklısı ile arasındaki ilişkiden doğan def'iler, yani kişisel def'iler iyiniyetli üçüncü kişilere karşı ileri sürülemez. İlke senede duyulan güveni, haliyle tedavül hızını artırmaktadır.

Emre ve hamiline yazılı kambiyo senetleri kamu güvenine sahip (kamu itimadına mazhar) senetlerdir. Bu senetlerde borçlu ile önceki hamiller arasındaki ilişkiden doğan def'iler, senedi iktisap ederken bilerek borçlunun zararına hareket etmiş olmadıkça, hamile karşı ileri sürülemez (TTK 659/2, 825/2). İlke senedin tedavüle çıkması ile vücut bulur. Diğer bir deyimle senedin tarafları açısından uygulanmaz (Bahtiyar, 2013, s. 16). Bu nedenledir ki, emre ve hamiline yazılı kambiyo senetleri kamu güvenine sahip olmasına rağmen senedin tarafları arasında kişisel def"iler ileri sürülebilir.

Nama yazılı kambiyo senetleri alacağın devri hükümlerine göre devredildiği, devredenlere karşı ileri sürülebilecek bütün kişisel def'iler devralana karşı da ileri sürülebileceğinden kamu güvenine sahip değildir (TBK 188/1; Can, 2012, s. 33; Poroy/Tekinalp, 2010, s. 43).

2.3.8. İmzaların Bağımsızlığı (İstiklali) İlkesi Geçerlidir

İmzaların bağımsızlığı senede atılan her geçerli imzanın sahibini bağlamasını, senette bulunan başkasına ait geçersiz imzaları öne sürerek sorumluluktan kurtulamamasını, geçersiz imzaların senedin geçerliliğine etki etmemesini ifade eder (Poroy/Tekinalp, 2010, s.143)[*]. Eş söyleyişle her imza sahibi, diğer imzalardan ayrı ve bağımsız olarak borç altına girer (19 HD, 29.06.2004, 2003/10429, 2004/7779 - Coşkun, 2012, s. 69).

Kambiyo senetlerinde imzaların bağımsızlığı ilkesi geçerlidir. Bir kambiyo senedinin ehil olmayan veya hayali kişilere ait imzaları yahut sahte imzaları içermesi,

[*] "… *Bonoyu tanzim eden keşidecinin lehtarın ciro imzasına itiraz hakkı yoktur. Ciro imzasının lehdara ait olmaması da, … yetkili hamil olan alacaklının, imzasına itiraz etmeyen keşideci hakkında takip yapmasına engel teşkil etmez*." 12 HD, 12.01.2010, 2009/19139, 2010/172 (Kazancı).

diğer imzaların geçerliliğine etki etmez (TTK 677, 778/2-d, 818/1-c)[*]. Örneğin imzası sahte olarak ciranta sıfatıyla atılan kişi senet nedeniyle sorumlu tutulamaz. Ancak bu durum senedin geçersizliği, diğer imza sahiplerinin sorumluluktan kurtulmaları sonucunu doğurmaz. İmzaların bağımsızlığı kambiyo senedine duyulan güveni, senedin tedavül gücünü artırır.

İmzaların bağımsızlığı ilkesinin uygulanabilmesi iki şartı gerektirir. İlk ve olumlu şart senedin kambiyo senedi vasfını taşımasıdır. Örneğin, düzenleyenin imzasını içermeyen bir senet kambiyo senedi sayılmayacağından imzaların bağımsızlığı ilkesinden hareketle daha sonraki imza sahiplerinin sorumlu oldukları söylenemez. Kambiyo senetlerinde tedavül kabiliyetinin temini amacıyla senedi edinen kişilerden, sadece kendilerini senet maliki yapmaya yönelik beyanın geçerliliğini araştırmaları beklenir. Daha önceki hak sahiplerinin beyanlarının geçerliliğini araştırmaları ise aranmaz[**]. Yeter ki geçersizlik senedin dış görünüşünden anlaşılabiliyor olmasın. Diğer bir ifadeyle kambiyo senedini edinen kişiler sadece senet metninde görünmeyen sakatlıklara karşı korunmuştur. Bu itibarla poliçeyi imzalayarak devretmiş olan ciranta başvurma borçlusu olarak kendisinden talepte bulunulduğunda düzenleyenin imzasının sahte olduğunu savunarak kambiyo borcundan kurtulamayacaktır. İkinci ve olumsuz şart ise imza sahibinin beyanını geçersiz yahut imkansız kılan bir kayıt bulunmamasıdır. Örneğin poliçenin kabul edilmemesinden ve ödenmemesinden sorumlu olmayacağını kaydetmiş olan ciranta lehine verilen aval hukuki sonuç doğurmayacaktır (Bu parağraftaki açıklamalar için bkz Fırat Öztan, "Ticari Senetlerde İmzaların İstiklali İlkesi", BATİDER, C.X, 1979, s. 391-396).

---

[*] Yargıtay Ticaret Dairesinin borçlulardan ikisi imza etmiş olmakla birlikte bir borçlunun mühür kullanmış olması nedeniyle üç kişi tarafından düzenlenen bir bononun kambiyo senedi sayılmayacağına dair 28.4.1967 gün, 1487/1789 sayılı kararı Moroğlu tarafından Yargıtay'ın imzaların bağımsızlığı ilkesini gözden kaçırdığı, her üç borçlu da imza yerine mühür kullanmış olsa yahut bononun tek borçlusu mühür kullanan kişi olsa idi senedin bono sayılamayacağı, ancak olayda her üç borçlunun tek bir bedel için taahhütte bulundukları, her birinin bağımsız olarak hamillere karşı bedelin tamamını ödeme yükümlülüğü altına girdikleri, borçlulardan birisinin kambiyo taahhüdünün bir nedenle geçersiz olmasının diğerlerinin kambiyo taahhütlerini ve senedin bono niteliğini ortadan kaldırmayacağı gerekçesiyle haklı olarak eleştirilmiştir (Moroğlu, 1968, s.714-717).

[**] "*Hamilin kendisinden önceki ciro imzalarının sıhhatini araştırma mükellefiyeti yoktur.*" 11 HD, 25.12.1985, 7257/7301 (Kazancı).

İmzaların bağımsızlığı ilkesi ciro zinciri şeklen düzgün gözüktüğü takdirde uygulanabilir. Ciro zinciri şeklen düzgün olmakla birlikte, bu imzalardan bir veya birkaçının ehliyetsiz kişilere ait yahut sahte olması ve bu durumun hamil tarafından bilinmemesi halinde diğer imzalar geçerli kalır. Bununla birlikte ciro zinciri kopmuş ise hamil zincirin koptuğu noktadan sonra gelen cirantalara başvuramaz (11 HD, 24.06.1999, 3636/5724 - Kazancı). Ancak genel hükümlere göre kendi cirantasından talepte bulunabilir.

İlke iyiniyetli üçüncü kişilerin yanı sıra, imza sahiplerini de korumaya yöneliktir (Yılmaz, 2007, s. 70).

Düzenleyenin hayali bir kişi olması halinde senedin geçerli olup olmayacağı tartışmalıdır[*]. Öztan bu durumun senedin geçerliliğine etki etmeyeceği, Poroy/Tekinalp ise, kişinin hiç olmazsa görünüş bakımından var olması gerektiği, düzenleyenin imzasının Hasan Soydaner adına atılması halinde bu isimde bir kişinin gerçekte bulunmamasının senet geçerliliğine etki etmeyeceği, oysa Nasreddin Hoca, Sultan Süleyman gibi bir isim adına imzalanması halinde düzenleyenin yokluğu nedeniyle senedin geçersiz olacağı görüşündedir (Öztan,1997, s. 427; Poroy/Tekinalp, 2010, s. 144). Ülgen/Helvacı/Kendigelen/Kaya da düzenleyen olarak yıllar önce yaşamış ünlü bir kişi adının yazılmış olması halinde senedin unsur noksanlığı nedeniyle batıl olduğu görüşündedir (Ülgen vd, 2013, s. 150). Kanaatimizce kanun koyucu "hayali kişilerin" imzalarının bulunmasını açıkça öngördüğüne ve bu hususta düzenleyen bakımından bir ayrım yapmadığına, kambiyo senetlerinde imzası zorunlu unsur olmakla birlikte düzenleyenin adı unsur olarak belirlenmediğine göre düzenleyenin hayali bir kişi olduğunun belli olması da sonuca etkili olmamalı, senet geçerliliğini korumalıdır. Zira, hayali bir kişinin adı yazılmış ise onun yerine imza atan kişi "düzenleyen" sıfatıyla sorumlu olacaktır.

Kanun koyucu, imzaların bağımsızlığı ilkesi gereğince, tedavüle çıkarıldıktan sonra bir kambiyo senedinin metni değiştirildiği takdirde, değiştirmeden sonra imza edenlerin değişmiş metne göre, değişiklikten önce imza koymuş olan kişilerin ise eski metne göre sorumlu olacakları hükmünü getirmiştir (TTK 748, 778/1-g, 818/1-ö

[*] "*Keşideci imzasının sahte olması ciranta imzasının sağlığına etki yapmaz*." 12 HD, 30.12.1992, 10548/17546 (Eriş, 2010, Cilt 4, s. 4074).

). Anılan hüküm şeklen geçerli bir kambiyo senedinin varlığını, değişikliğin senedin tedavüle çıkartılmasından sonra ve senet ilgililerinin onayı olmaksızın yapılmış olmasını gerektirir. Anılan hüküm ancak senet metnine dahil unsurlarda değişiklik yapılması halinde uygulanır. Senet metni kambiyo senedinin şekli unsurlarını (zorunlu, alternatif zorunlu ve ihtiyari unsurları), borç doğuran bütün irade beyanlarını ve senet kayıtlarını içerir (Erdem, 2008, s. 10 vd.). İmza senet metnine dahil olmadığından imzada tahrifat halinde bu madde uygulanmaz (Erdem, 2008, s. 13 ; Ülgen vd, 2013, s.152).

Aval verenin taahhüdüne ilişkin hüküm (TTK 702/2) imzaların bağımsızlığı ilkesinin tekrarından ibarettir. Aval bağımsız bir kambiyo taahhüdü olarak kabul edilmiş, aval veren kişinin teminat altına aldığı borç, şekle ait noksandan başka bir sebepten ötürü batıl olsa dahi aval verenin taahhüdünün geçerli olduğu hükme bağlanmıştır. Bu itibarla aval, ehliyetsiz bir kişi veya uydurma bir kişi ya da imzası taklit edilmiş bir kişi lehine verilmiş olsa dahi geçerlidir. Yeter ki, temin edilen borç şekle ait bir noksanla batıl olmasın (12 HD, 28.03.2011, 2010/24220, 2011/4756 ; 12 HD, 05.04.2011, 2010/24865, 2011/5567-UYAP).

2.3.9. Müteselsil Sorumluluk İlkesi Geçerlidir

Bir poliçeyi düzenleyen, kabul eden, ciro eden veya o poliçeye aval veren kişiler hamile karşı müteselsilen sorumludurlar. Hamil, borçlanmadaki sıraları ile bağlı olmaksızın bunlardan dilediği birine veya birkaçına ya da hepsine birlikte başvurma hakkına sahiptir. Anılan borçlular hamile karşı borcun tamamından sorumludur. Hamil borçlulardan birisine başvurmakla diğer borçlulara karşı hakkını kaybetmez (TTK 724). Poliçe hakkındaki TTK 724 madde hükmü bono (TTK 778/1-d) ve çek (TTK 818/1-k) hakkında da uygulanır.

Başvuru borçlularının borçlanma sıraları aynı olmadığından eksik teselsül söz konusudur (Öztan, 1997, s. 760). Borcun tamamı veya bir kısmının müteselsil borçlulardan biri tarafından ödenmiş olması halinde diğer borçlular da ödenen miktar kadar yetkili hamile karşı borçlarından kurtulur ise de (12 HD, 10.03.2011, 2350/2990 - Kazancı), ödeyen borçlunun kendisinden önce gelenlere karşı başvuru hakkı devam ettiğinden borç sona ermez. Ancak ödeme asıl borçlu, örneğin poliçede kabul eden muhatap tarafından yapılmış ise borç tüm başvuru borçluları bakımından

sona erer. Eksik teselsül nedeniyle zamanaşımı hangi borçlu hakkında gerçekleşmiş ise sadece onun için sonuç doğurur (TK 663 ; TTK 751/1).

Müteselsil sorumluluk ehliyetsizlik, sahte imza, yetkisiz temsil gibi sorumsuzluk halleriyle, borçlulardan bazılarının ödeme gücü yokluğu gibi risklerden hamili korumakla senede olan güveni ve tedavül yeteneğini artırır (Yılmaz, 2007, s. 69 vd.).

2.3.10. Kambiyo Senetlerine Özgü Takip Usulü Vardır

Kanun koyucu İcra ve İflas Kanunun'da para alacakları için öngörülen genel haciz yolundan başka, kambiyo senetleri için özel takip yolu ihdas etmiştir (İİK 167 - 170/b).

Bu özel takip yolundan ancak alacağı poliçe, çek veya bonoya dayanan alacaklılar yararlanabilir. Kambiyo senetlerine benzeyen senetlere yahut diğer kıymetli evraka istinaden bu yolla takip yapılamaz (Kuru, 1990, s. 1583).

Alacaklı takip talebine senet aslını eklemek zorundadır (İİK 167/1). İcra müdürü senedin kambiyo senedi olup olmadığını, vadesinin gelip gelmediğini kendiliğinden inceleyerek (İİK 168/1) takip talebinin kabulüne veya reddine karar verir. İcra müdürünün bu konuda yaptığı yanlış değerlendirme borçlunun (İİK 168/1-3, 170/a) ve alacaklının (İİK 16) şikayetine yol açar (Uyar, 2008, s. 291). Süresinde yapılan şikayet veya itiraz üzerine icra mahkemesi de senedin kambiyo senedi vasfını, vadeyi, alacaklının yetkili hamil olup olmadığını kendiliğinden gözetir[*].

Genel haciz yolundan farklı olarak alacaklı lehine düzenlemeler yapılmıştır. Örneğin alacak rehinle temin edilmiş ise alacaklı yalnız rehnin paraya çevrilmesi yolu ile takip yapabilir. Ancak rehin tutarı borcu ödemeğe yetmezse alacaklı kalan alacağını iflâs veya haciz yolu ile takip edebilir (İİK 45). Kambiyo senedine bağlı alacak rehinle temin edilmiş olsa dahi alacaklı rehnin paraya çevrilmesi yoluna

[*] " … *bononun keşidecisi (düzenleyeni) borçlu SH, lehtarı HH olup, senet arkasında takip alacaklısına yapılmış bir ciro bulunmamaktadır. … takip yapan alacaklının yetkili hamil olmadığı mahkemece kendiliğinden gözönüne alınıp, İİK nun 170/a maddesi uyarınca takibin iptaline karar verilmesi gerekirken …*" 12 HD, 07.03.2006, 1017/4463 (Kazancı) ; *"… bonolarda … hamilin lehtara müracaat edebilmesi için, yasal süre içerisinde, senet keşidecisinin protesto edilmesi gerekir. Bu husus İİK'nun 170/a-2 maddesi gereğince süresinde yapılan itirazlarda icra mahkemesince re'sen yapılır*." 12 HD, 14.02.2011, 2010/20404, 2011/373 (UYAP).

başvurmaksızın doğrudan kambiyo senetlerine özel yolla takip başlatabilir (İİK 167/1). Genel haciz yolunda yedi gün olan şikayet ve itiraz süresi beş gün olarak belirlenmiştir (İİK 168/1-3,4,5). Benzer biçimde genel haciz yolunda borçlu icra dairesine yapacağı itiraz ile takibin durmasını sağlarken, kambiyo senetlerine özgü takipte borçlu itirazını icra mahkemesine yapmak zorundadır ve itirazı satış dışındaki icra işlemlerini durdurmaz (İİK 169).

Aksine hüküm bulunmadıkça, dava olunan şeyin değerine veya tutarına bakılmaksızın asliye ticaret mahkemesi " *tüm ticari davalar ile ticari nitelikteki çekişmesiz yargı işlerine*" bakmakla görevlidir (TTK 5/1). TTK'nda düzenlendiğinden kambiyo senedi tanzimi tarafların tacir olması aranmaksızın ticari iş sayılır (HGK, 26.04.1995, 11-171/ 413; 12 HD, 20.06.2011, 2010/31075, 2011/12490; 12 HD, 16.02.2012, 1300/3933 - UYAP). Bu itibarla kambiyo senedine ilişkin uyuşmazlıkların çözümü ticaret mahkemesinin görevi dahilindedir.

2.3.11. Ceza Hukukunda Resmi Belge Hükmündedir

Kanun koyucu ticari yaşamdaki güveni korumak amacıyla özel belgedeki sahtecilik suçunun konusu emre veya hamiline yazılı kambiyo senet olduğu takdirde resmi belgede sahtecilik suçuna ilişkin hükümlerin uygulanmasını hükme bağlamıştır (TCK 210/1). Böylece emre ve hamiline yazılı kambiyo senedinde sahtecilik eylemine diğer özel belgelerde sahteciliğe nazaran daha ağır cezai yaptırım getirilmiştir. Anılan hükmün uygulabilmesi için senedin kambiyo senedi vasfını taşıması, ayrıca emre veya hamiline yazılı olması gerekir. Nama yazılı kambiyo senetleri hakkında bu hüküm uygulanmaz (Meran, 2008, s. 487 vd.).

2.4. Kambiyo Senetlerinin Kıymetli Evrak Sınıflandırmasındaki Yeri

Kıymetli evrak, en önemlisi devir şekli bakımından sınıflandırma olmakla birlikte, içerdiği hak türüne, hakkın senetten önce varolup olmamasına, temel ilişkinin senetten anlaşılmasına, kamu güvenine sahip olup olmamalarına göre sınıflandırılmaktadır. Kambiyo senetlerinin kıymetli evrak içerisindeki yerini belirlemek için bu ölçütlere göre değerlendirilmesi gereklidir. Bu itibarla konuya değinilmiş, ancak konunun sınırlandırılması bakımından geniş açıklamalar yapmaktan kaçınılmıştır.

2.4.1. Kıymetli Evrakın İçerdiği Hakkın Türüne Göre

Kıymetli evrak eşya hukuku senetleri, ortaklık senetleri ve alacak senetleri olarak sınıflandırılmaktadır.

Eşya hukuku senetleri bir eşya üzerinde mülkiyet veya rehin hakkını temsil eden kıymetli evraklardan oluşur. Makbuz senedi, varant, konişmento, ipotekli borç senedi ve irat senetleri bu grupta yer alır (Bahtiyar, 2013, s.14; Öztan, 1997, 169)[*].

Ortaklık senetleri bir şirkete ortak olmanın verdiği hakları içeren senetlerdir. Anonim ve sermayesi paylara bölünmüş komandit şirketlerde nama veya hamiline yazılı hisse senetleri ve bunların yerlerine çıkartılan ilmuhaberler ortaklık senetlerindendir (Bahtiyar, 2013, s.13; Öztan, 1997, s.170; Ülgen vd, 2013, s. 23).

Alacak senetleri alacak hakkı içeren senetlerdir. Kambiyo senetleri alacak hakkı içeren kıymetli evrak grubunda yer alır (Bkz. yukarı, s. 31).

2.4.2. Hakkın Senetten Önce Varolup Olmamasına Göre

Bu ölçüte göre kıymetli evrak açıklayıcı ve kurucu olmak üzere iki gruptan oluşur. Açıklayıcı kıymetli evrakta içerdiği hak senetten önce vardır. Diğer bir deyimle hak zaten mevcut olup, senedin düzenlenmesiyle doğmuş değildir. Örneğin anonim şirketlerde ortaklık hakkı şirketin kuruluşu veya sermaye artırımının tescili ile doğmuştur. Hisse senedinin düzenlenmesi mevcut ortaklık hakkının açıklanmasını sağlar.

Kurucu kıymetli evrakta ise hak senedin düzenlenmesi ile doğar. Kambiyo senetleri kurucu kıymetli evrak grubunda yer alır (Bkz. yukarı, s. 31 vd.). Domaniç'e göre kıymetli evrak daima açıklayıcıdır (Domaniç, 1990, s. 86).

2.4.3. Temel İlişkinin Senet Metninden Anlaşılmasına Göre

Senedin düzenlenmesine neden olan temel ilişki senet metninden anlaşılıyorsa kıymetli evrak sebebe bağlı (illi), aksi halde soyuttur. Makbuz senedi, varant ve konişmento, hisse senetleri temel ilişkiyi göstermeleri nedeniyle sebebe bağlıdır.

[*] Ülgen vd. bu gruptaki senetleri emtia senetleri olarak sınıflandırmakta, makbuz senedi ve varantı bu gruba dahil ederken konişmento, ipotekli borç senedi ve ipotekli irat senedinin alacak hakkı içerdiği görüşünü savunmaktadır (Ülgen vd, 2013, s.21 vd).

Kambiyo senetleri ise soyut kıymetli evrak grubunda yer alır (Bkz. yukarı, s. 18 ve s. 35).

2.4.4. Kamu Güvenine Sahip Olup Olmamalarına Göre

Kamu güvenine sahip kıymetli evrakta iyiniyetli üçüncü kişilerin senedin içerdiği hak yönünden senede, senetle yaratılan görünüşe duydukları güven korunmakta, senet içerdiği hak yönünden üçüncü kişiler bakımından mutlak bir ölçü oluşturmakta, bunun sonucu olarak senet borçlusunun belirli bir senet alacaklısı ile arasındaki ilişkiden doğan defiler, yani kişisel def'iler iyiniyetli üçüncü kişilere karşı ileri sürülememektedir. Hamiline ve emre yazılı kambiyo senetleri kamu güvenine sahip iken nama yazılı kambiyo senetleri kişisel def'ilerin hamile karşı da ileri sürülebilmesi nedeniyle kamu güveninden yoksundur (Bkz. yukarı, s. 36).

2.4.5. Yatırım Amacı Taşıyıp Taşımamalarına Göre

Yatırım amacı taşıyan kıymetli evrak menkul kıymet olarak adlandırılmaktadır (Bahtiyar, 2013, s. 17). SerPK menkul kıymetin unsurlarını belirtmediği gibi tanımını da yapmamıştır. Menkul kıymetler tamamı eşit parçalara bölünmüş bir sermaye veya alacağın bir parçasını haliyle bir ortaklık ya da alacak hakkını temsil eden, tertip halinde çıkartılan, faiz ve kar payı olarak gelir sağlayan kıymetli evrak olup, hisse senetleri, tahviller, ilmuhaberlerler bu grupta yer alır (Bahtiyar, 2013, s. 17 vd. ; Öztan, 1997, s. 182 vd. ; Poroy/Tekinalp, 2010, s. 34 vd. ; Ülgen vd, 2013, s. 32 vd.).

Kambiyo senetlerinin menkul kıymet olmadığı SerPK'nda açıkça düzenlenmiştir (SerPK3/1-o). Esasen ortaklık hakkı ve gelir sağlamadıkları, misli eşya olmadıkları için kambiyo senetlerinin menkul kıymet olmadığı açıktır.

2.4.6. Devir Şekillerine Göre

Kıymetli evrakın devrinden amaç senedin içerdiği hakkın devridir. Ancak senetle kaynaşmış olduğundan, kıymetli evrakın içerdiği hak senetten ayrı olarak devredilemez. Hakkın devri senedin de devredilmesini zorunlu kılar. Eş söyleyişle kıymetli evrakın devri senet ve hakkın birlikte devredilmesini gerektirir[*]. Bu itibarla

[*] "… *temlik cirosu olmadan sadece bonoların zilyedi olmasının kendisini meşru hamil kılmadığı* … " 11 HD, 02.03.1990. 902/1650 (Ertekin/Karataş, 1998, s. 399) ; " … *alacaklıya lehtarın cirosu*

mülkiyet veya sınırlı bir ayni hak kurulması amacıyla kıymetli evrakın devri için her halde senet üzerindeki zilyetliğin devri şarttır (TTK 647/1-Eriş, 2010, Cilt 3, s.3700 ; Öztan, 1997, s. 146). Kıymetli evrak devir şekli bakımından nama, emre ve hamiline yazılı kıymetli evrak olarak sınıflandırılır*. Her üç türün devrinde de ortak unsur senet zilyetliğinin geçirilmesidir. Hamiline yazılı kıymetli evrakın devri için senet zilyetliğinin devri gerekli ve yeterlidir. Buna karşılık emre ve nama yazılı kıymetli evrakın devrinde senet zilyetliğinin geçirilmesi yeterli olmayıp, ayrıca hakkın devri için emre yazılı senetlerde ciro, nama yazılı senetlerde ise devir beyanı gerekir (TTK 647/2).

2.4.6.1. Emre Yazılı Kıymetli Evrak

Kanun koyucu emre yazılı kıymetli evrakı, bu kıymetli evrakın bir türü olan kambiyo senetlerinden sonra " Kambiyo Senetlerine Benziyen Senetler ve Diğer Emre Yazılı Senetler " başlığı altında düzenlemeyi tercih etmiştir (TTK 824 ila 831).

2.4.6.1.1. Kavram

Emre yazılı kıymetli evrak " *Emre yazılı olan veya kanunen böyle sayılan evrak* …" olarak tarif edilmiştir (TTK 824). Öztan'a göre " *kıymetli evrak vasfında bir senet olup, borçlusu, hak sahibi olduğu senetten anlaşılan ve senedi ibraz eden kimseye ödemek borcu altındadır.*" (Öztan, 1997, s. 205)

Emre kaydı senede genellikle "*emrine*" ya da "… *veya emrine*" şeklinde yazılmaktadır (Öztan, 1997, s. 207). Emre yazılı kıymetli evrak çift taraflı ibraz kaydını ve çift taraflı teşhis kaydını içerir (Poroy/Tekinalp, 2010, s. 75).

2.4.6.1.2. Türleri

Emre yazılı senetler kanunen emre ve iradi emre yazılı senetlerden oluşur.

Kanunen emre yazılı senetlerin tipik örneği kambiyo senetleridir (poliçe, bono ve çek). Bu senetler bir kişi adına yazılı olmasa ve emre kaydını içermese dahi kanun

---

bulunmadığı için selahiyetli hamil olmadığı sonucuna varılmalıdır. Sadece bononun zilyetliğini devralmış olması, geçerli bir ciro bulunmadığı takdirde bonodaki hakkın kendisine intikalini sağlamaz." 12 HD, 29.04.2005, 5875/9262 (Kazancı).

* Eriş, kıymetli evrakın emre, nama ve hamiline yazılı olarak tasnifinde ölçütün ' hak sahibinin senetten saptanması' olduğu görüşündedir (Eriş, 2010, Cilt 3, s. 3630).

gereği emre yazılıdır (Karayalçın, 1970, s. 26; Kınacıoğlu, 1999, s. 41). Zira, bir poliçe açıkça emre yazılı olmasa dahi ciro yoluyla devredilebilir (TTK 681/1-Poroy/Tekinalp, 2010, s. 75; Pulaşlı, 2011, s. 59). Ciro ise emre yazılı kıymetli evrakın devir biçimidir (TTK 647/2).

Senedi düzenleyen "*emre değildir*", "*ciro edilemez*" veya bu anlama gelen bir "*menfi emre kaydı*" ile kanunen emre yazılı olan kıymetli evrakın emre vasfını ortadan kaldırabilir (TTK 681/2). Yargıtay matbu bono metninde yer alan "*emrü havalesi*" ibaresinin çizilmiş olmasını menfi emre kaydı kabul ederek, senedin alacağın devri hükümlerine göre devredilebileceğine oyçokluğu ile karar vermiştir. Kanaatimizce, karşı oy yazısında isabetle belirtildiği gibi, bono kanunen emre yazılı bir senet olduğundan emre yazılı sayılması için ayrıca emre olduğunu gösterir kayıt gerekmez. Bu nedenle somut olaydaki gibi bononun emre yazılı sayılması için zaten gerekli olmayan ibarenin çizilmiş olması halinde bononun nama yazılı hale geldiği söylenemez (12 HD, 04.11.1980, 7673/7824 - Kazancı).

Menfi emre kaydı senedin kambiyo senedi niteliğini etkilemez. Fakat bu kaydı taşıyan kıymetli evrak ancak alacağın devri yolu ile devredilebilir ve bu devir alacağın devrinin hukuki sonuçlarını doğurur. Örneğin borçlu, devri öğrendiği zaman devredene karşı ileri sürebileceği tüm def'ileri (kişisel def'iler dahil) hamile karşı da ileri sürebilir (BK 167). Kanun hükmüne (TTK 681/2) dayandığından borçlu bu def'ileri iyiniyetli-kötüniyetli ayrımı yapılmaksızın her hamile karşı ileri sürülebilir (Yılmaz, 2007, s. 173).

TMK 914/1 fıkra gereğince "*İpotekli borç senedi ve irat senedi nama veya hamile yazılı düzenlenebilir*". Öğretide, anılan fıkra gereğince bu senetlerin emre yazılı olarak düzenlenemeyeceği görüşünü savunanlar olduğu gibi (Karayalçın, 1970, s. 28; Pulaşlı, 2011, s. 60); bu senetlerin kamu güvenine sahip olması ve kişisel def'ilerin kısıtlanmış olması nedeniyle kanunen emre yazılı senetlerden olduğunu öne sürenler de bulunmaktadır (Öztan, 1997, s. 206; Kınacıoğlu, 1999, s. 41).

İradi emre yazılı kıymetli evrak bir kişinin adına yazılı olan ve emre kaydını içeren senetlerdir. Emre kaydı açıkça ve lehdarın ismini takiben yazılmalıdır (Öztan, Kıymetli Evrak, s. 205; Kınacıoğlu, 1999, s. 41). Konişmento ve taşıma senedi iradi olarak emre yazılı düzenlenebilecek senetlere örnektir. Bunun yanı sıra TTK 831/1

madde gereğince kanunda özel olarak düzenlenmiş kıymetli evrak türleri dışında bir senedin de emre yazılı tanzimi mümkündür.

2.4.6.1.3. Devri

Emre yazılı kıymetli evrakın içerdiği hakkın devri iki aşamalı bir tasarruf işlemini gerektirir: ciro ve senet zilyetliğinin devri (Poroy/Tekinalp, 2010, s. 78). Emre yazılı kıymetli evrak ciro edilebilen kıymetli evrak olarak da adlandırılır (Karayalçın, 1970, s. 26).

Poliçenin cirosu hakkındaki hükümler emre yazılı diğer kıymetli evrak hakkında da uygulanır (TTK 648/1). Bu itibarla, cironun poliçe veya poliçeye bağlı olan ve arka yüzün devamı sayılan alonj denilen bir kağıt üzerine yazılması [*] ve ciranta tarafından imzalanması gerekir (TTK 683/1). Ciro ya ciro edilenin ismi belirtilip ciranta tarafından imzalanmak suretiyle tam ciro şeklinde, ya da lehdarın ismi belirtilmeyip sadece ciranta tarafından imzalanarak beyaz ciro şeklinde yapılır. Cironun kayıtsız ve şartsız olması gerekir. Aksi halde şart yazılmamış sayılır (TTK 682/1). Kısmi ciro batıldır (TTK 682/2). Senet zilyetliğinin devri ile birlikte ciro, cirantanın sahip olduğu hakların ciro edilene devri sonucunu doğurur (TTK 649).

Ciro sağladığı devir kolaylığı ve hükümleri itibariyle temin ettiği güven nedeniyle emre yazılı kıymetli evrakın devrinde genellikle tercih edilir. Örneğin, borçlu, lehdar veya diğer hamillerle ilişkisinden doğan kişisel def'ileri senedi iktisap ederken bilerek zararına hareket etmiş olmadıkça ciro yoluyla devralan hamile karşı ileri süremez (TTK 825/2, 687/1- Yılmaz, 2007, s. 122). Bununla birlikte emre yazılı bir kıymetli evrak alacağın devri hükümleri gereğince devredilebileceği gibi miras, cebri icra vb… yollarla da devredilebilir (Bahtiyar, 2013, s. 22 ; Eriş, 2010, Cilt 3, s. 3621).

---

[*] Yargıtay " *T.T.K. 595 maddesi gereği senette boşluk kalmaması halinde alonj ciro ve aval imzası için kullanılması mümkün olup, alonj senedin kendisi ve tam anlamıyla bir parçası saymak mümkün olmadığından T.T.K. 607/1 maddesine göre şerhin veya çekin ödenmediğine dair banka yetkililerince yazılacak şerhin alonja yazılmasına imkan yoktur. İbraz kaşesinin T.T.K. hükümlerine göre çekin arkasına veya ön yüzüne atılması mümkündür. ... karşılıksız kaşesinin alonj üzerine atıldığı anlaşılmakla, bu çekler için takibin İİK.170/a maddesine göre iptaline*," dair mahkeme kararını onamıştır. 12 HD, 27.11.2008, 17294/21045 (Kazancı).

2.4.6.2. Nama Yazılı Kıymetli Evrak

Nama yazılı kıymetli evrak (TTK 654 ila 657) maddelerde düzenlenmiştir.

2.4.6.2.1. Kavram

Kanun'da nama yazılı kıymetli evrak " *Belli bir şahıs namına yazılı olup da onun emrine kaydını içermiyen ve kanunen de emre yazılı senetlerden sayılmıyan…*" kıymetli evrak olarak tanımlanmıştır (TTK 654). Domaniç, haklı olarak, tanımın yeterli olmadığını belirterek nama yazılı kıymetli evrakı " *Belli bir kişi adına yazılı olup da, onun emrine kaydını ihtiva etmeyen ve şayet kanunen emre yazılı senetler bahis konusu ise, ayrıca 'emre yazılı değildir' mealinde bir kaydı ihtiva eden ...*" (Domaniç, 1990, s. 50) kıymetli evrak olarak tanımlamıştır.

Bir senedin nama yazılı kıymetli evrak olarak nitelendirilmesi iki olumlu ve iki olumsuz unsurun birlikte gerçekleşmesini gerektirir. Olumlu unsurlar a-) senedin kıymetli evrak olması ve b-) belli bir kişi adına yazılmış olması; olumsuz unsurlar ise c-) emre kaydını içermemesi ve d-) kanunen emre yazılı senetlerden olmamasıdır (Karayalçın, 1970, s. 24-25).

a-) Senet kıymetli evrak olmalıdır. Nama yazılı kıymetli evrakı adi senetten ayıran temel fark içerdiği çift taraflı ibraz kaydıdır (Poroy/Tekinalp, 2010, s. 64; Kınacıoğlu, 1999, s. 36; Yılmaz, 2007, s. 92). Çift taraflı ibraz kaydı nedeniyle alacaklı ancak senedi ibraz ederek ifa talep edebilir ve borçlu da ancak senedin ibrazında ifa ile borçtan kurtulabilir. Çift taraflı teşhis kaydını içermediğinden tedavül kabiliyeti çok düşük olan bu senetlerin kıymetli evrak niteliği tartışmalıdır. Poroy/Tekinalp'e göre nama yazılı senetlerin kıymetli evrak sayılması, senet hamilini İİK'ndaki özel takip usulünün avantajlarından yararlandırma ve ispat kolaylığı sağlama amacına yöneliktir (Poroy/Tekinalp, 2010, s. 43).

b-) Senet belli bir kişi adına yazılmış olmalı, senette lehdarın ismi yer almalıdır. Nama yazılı kıymetli evrakı hamiline yazılı senetten ayıran unsur budur. Zira, hamiline yazılı senette de lehdar ismi bulunabilir, ancak bu zorunlu değildir (Kınacıoğlu, 1999, s. 36).

c-) Senet emre kaydını içermemelidir. Nama ve iradi emre yazılı kıymetli evrak bu noktada ayrılır.

d-) Kanunen emre yazılı senetlerden olmamalıdır. Örneğin kambiyo senetleri ayrıca emre kaydı bulunmasa dahi kanunen emre yazılıdır. Bu itibarla, kanunen emre yazılı senetlerin nama yazılı olması için emre kaydını içermemeleri yeterli olmayıp, açıkça "*emre değildir*" vb. bir menfi emre kaydını da taşımaları gerekir.

Açıklandığı üzere, nama yazılı kıymetli evrakın borçlusu ancak senedin ibrazında ödemekle borçtan kurtulabilir. Ancak bunun için sadece senedin ibrazı yeterli olmaz. Zira bu senetler teşhis kaydını içermediğinden, borçlu ibraz edenin aynı zamanda yetkili hamil olduğunu da tespit etmelidir. Borçlu ibraz eden kişinin senette ismi yazılı kişi ya da düzgün alacağın devri zinciri itibariyle hak sahibi yahut bunların halefi olduğunu belirlemelidir (Poroy/Tekinalp, 2010, s. 66). Bu itibarla borçlu senedi ibraz eden kişinin hak sahipliğini araştırmak zorundadır (Kınacıoğlu, 1999, s. 39).

Borçlu bu araştırma külfetinden ve bunun getirdiği riskten kurtulmak için senedi ibraz eden her kişiyi hak sahibi saymak ve o kişiye iyiniyetle ödemede bulunarak borçtan kurtulmak yetkisini saklı tutabilir (TTK 656). Borçlu lehine olan bu yetki senede lehdarın ismini takiben " *veya hamiline* " kaydı yazılarak sağlanır. Bu senetler eksik nama yazılı senet olarak adlandırılır (Karayalçın, 1970, s. 35; Kınacıoğlu, 1999, s. 39; Öztan, 1997, s. 203-204; Poroy/Tekinalp, 2010, s. 67). Eksik nama yazılı senetlere rehin makbuzu örnek verilebilir (TMK 968/2; Poroy/Tekinalp, 2010, s. 67). "*Veya hamiline*" kaydı nama yazılı kıymetli evrakı eksik nama yazılı kılar ise de; hamiline kaydı ile düzenlenmiş çek kanun hükmü gereği hamiline yazılı sayılır (TTK 785/2). Bu nedenle nama yazılması mümkün ise de (12 HD, 18.01.2002, 2001/21929, 2002/625-Kazancı), eksik nama yazılı çek düzenlenemez (Öztan, 1997, s. 204).

2.4.6.2.2. Devri

Nama yazılı kıymetli evrakın devri için iki tasarruf işleminin birlikte gerçekleşmesi gerekir: senet zilyetliğinin devri ve devir beyanı (TTK 647/1, 2).

Devir beyanı kıymetli evrakın üzerine yazılabileceği gibi ayrı bir kâğıt üzerine de yazılabilir (TTK 647/2). Senet veya senedin devamı olan alonj üzerine yazılan devir beyanı şeklen ciro ise de; cironun değil, devredenin hamile karşı sorumluluğu

ve def'iler bakımından farklılıklar arz eden alacağın devri hükümlerini doğurur (Öztan, 1997, s. 200). Örneğin emre yazılı kıymetli evrakın ciro ile devrinde borçlu lehdar ile arasındaki kişisel def'ileri, senedi iktisap ederken bilerek borçlunun zararına hareket etmiş olmadıkça hamile karşı ileri süremez (TTK 687). Oysa alacağın devrinde borçlu, devri öğrendiği zaman devredene karşı sahip olduğu tüm kişisel def'ileri temellük edene karşı da ileri sürebilir (BK 167; Yılmaz,2007, s. 98). Devir beyanının ayrı bir kağıda yazılması durumunda hamil, çift taraflı ibraz kaydı gereği, senetle birlikte devir beyanını da ibraz etmelidir.

2.4.6.2.3. Nama Yazılı Pay Senetlerinin Devri

Nama yazılı pay senetlerinin devri tartışma konusudur. Tartışmanın kaynağı kanun hükümleridir. Zira, pay senetlerinin hamiline veya nama yazılı olması öngörülmüşken (TTK 484), nama yazılı pay senetlerinde devrin ciro edilmiş senedin devralana teslimi ile olacağı hükme bağlanmıştır (TTK 490/2)[*]. Oysa ciro emre yazılı senetlerin devir biçimidir.

İlk görüş eTK 416 (TTK 490/2) maddede ifade edilen "*ciro*" kelimesinin devir beyanının senet üzerine yapılması ve devir beyanının unsurlarını içeren bir tam ciro olması gerekliliğini ifade ettiğini, bu itibarla nama yazılı pay senetlerinin emre yazılı olmadıklarını savunurken[**]; ikinci görüş ise maddede ciro kelimesinin teknik anlamda kullanıldığını, ciro ile devredilmeleri nedeniyle nama yazılı pay senetlerinin kanunen emre yazılı senet olduğunu savunur (Karayalçın, 1970, s. 8; Öztan, 1997, s. 200; Pulaşlı, 2011, s. 50; Kınacıoğlu, 1999, s. 36)[***].

---

[*] " *TK'nun 415 maddesinde hamile yazılı pay senetlerinin devri için özel bir düzenleme getirilmiştir. Hamile yazılı senetler, elden teslim ile devredilir. ... Nama yazılı pay senetleri ise ciro ve teslim ile devir edilir. Ancak, devir şirkete karşı ancak pay defterine kayıtla hüküm ifade eder. ... Anonim ortaklık payı bünyesinde çeşitli alacak hakları bulundurmaktadır. İşbu alacak haklarının devredilmesi eğer pay senede bağlanmamışsa, anca BK'da düzenlenen alacağın temliki vasıtasıyla gerçekleşebilir.* " 11 HD, 17.05.2012, 2011/1353, 2012/8057 ; 11 HD, 25.06.2012, 2011/4107, 2012/10829 (UYAP).

[**] Hirş bu görüştedir (Poroy/Tekinalp, 2010, s. 73 den naklen)

[***] Poroy/Tekinalp, hisse senetlerinin sahip olduğu tedavül hızı itibariyle duyulan güven ihtiyacının cironun sağladığı def'iler sistemi ile gerçekleştirilebileceğini, nama yazılı hisse senetlerinin güvenliği gereği kanunen emre yazılı senet olduğu görüşündedir (a.g.e., s. 75).

2.4.6.3. Hamiline Yazılı Kıymetli Evrak

Hamiline yazılı kıymetli evrak (TTK 658 ila 669) maddelerde düzenlenmiştir.

2.4.6.3.1. Kavram

Senedin metninden veya şeklinden, hâmili kim ise o kimsenin hak sahibi sayılacağı anlaşılan her kıymetli evrak; hâmile veya hâmiline yazılı sayılır (TTK 658). Kanunun tanımı hamiline yazılı kıymetli evrakın iki unsuru olduğunu göstermektedir : kıymetli evrak ve hamiline kaydı.

Hamiline kaydı, borçlunun, senedin ibrazı karşılığında ödeyeceği ve ibraz edeni hak sahibi olarak kabul edeceği beyanını ifade eder (Öztan, 1997, s. 244). Senet metninde yer alan " *hamiline*" ibaresi hamiline kaydını gösterir. Bu ibare bulunmasa dahi senedin metin veya şeklinden ibraz halinde borçlunun her hamile ödeyeceğinin belirlendiği hallerde de hamiline kaydı vardır. Örneğin "… *senedi ibraz edene ödenecektir*" ibaresini taşıyan yahut hiçbir kayıt bulunmasa dahi tiyatro, sinema biletlerinde olduğu gibi borçlunun bileti ibraz edene ifada bulunacağı anlaşılan senetlerde hamiline kaydının varlığı kabul edilir (Öztan, 1997, s.245; Poroy/Tekinalp, 2010, s. 89).

Bu senetler çift taraflı ibraz kaydı ile birlikte çift taraflı teşhis kaydını da içerir (Poroy/Tekinalp, 2010, s. 88). Çift taraflı teşhis kaydı gereği borçlu senedi ibraz edeni yetkili hamil olarak teşhis eder. Borçlu mahkeme kararıyla yasaklanmış olmadıkça (TTK 658/2) ve hilesi veya ağır kusuru bulunmadıkça vadede (TTK 646/2) ibraz edene ödemekle borçtan kurtulur. Hamilin hak sahipliğini ispatlaması için sadece senedi ibraz etmesi yeterlidir.

Kanun koyucu bazı kıymetli evrakın hamiline düzenlenmesini açıkça yasaklamıştır. Örneğin poliçe (TTK 671/f) ve bono (TTK 776/e) için "*kime veya kimin emrine ödenecek ise onun ad ve soyadını*" içermek zorunlu unsur olduğundan bu senetler hamiline düzenlenemez[*]. Çekde ise lehdarın gösterilmesi zorunlu değildir

[*] "*… senedin lehdar hanesinde 'Hamiline' ibaresinin yazılı olduğu görülmektedir. TTK nun 688/5 maddesi gereğince dayanak belgenin bono vasfında olabilmesi için lehdarın gerçek ya da tüzelkişi olması zorunludur. Somut olayda … İİK nun 170/a-2 maddesi gereğince re'sen takibin iptaline karar*

(TTK 780). Bu nedenle lehdar belirtilmeyerek yahut "*hamiline*" veya benzeri bir ibare yazılmak suretiyle çek hamiline yazılı olarak düzenlenebilir (TTK 785/2, 3).

2.4.6.3.2. Devri

Hamiline yazılı kıymetli evrakın devri için senet zilyetliğinin devri gerekli ve yeterlidir (TTK 647/1)[**]. Senet zilyetliğinin devri tarafların bu hususa ilişkin anlaşmasının sonucu olmalıdır. Zira, devrin bir ayni hak tesisi amacıyla yapılması aranmıştır (TTK 647/1). Borçlunun rızası olmaksızın senedin tedavüle çıkarıldığına dair def'in iyiniyetli hamile karşı ileri sürülemeyeceği hakkındaki (TTK 659/3) hükmü istisnaidir (Yiğit, 2003, s. 530 vd)[***].

Emre ve nama yazılı kıymetli evrakta olduğu gibi ciro ve alacağın devri gibi bir işleme gerek yoktur. Buna rağmen, hamiline yazılı bir kıymetli evrakın ciro ve alacağın devri yoluyla da devredilmesi mümkündür. Örneğin, senedi devralacak olan kişiyi cironun teminat işlevinden yararlanması amacıyla hamiline yazılı bir çek ciro ile devredilmiş olabilir (Can, 2012, s. 30). Bu halde çek ciro edilmiş olması nedeniyle emre yazılı hale gelmez (TTK 791). Çek hamiline yazılı vasfını korur. Ancak ciro eden başvurma borçlusu sıfatıyla sorumlu olur (Murat Alışkan, 1998, s.196 vd; 12 HD, 29.09.2009, 8411/17411-Kazancı).

---

verilmesi gerekirken yazılı şekilde imza itirazının esası incelenerek davanın reddine dair hüküm tesisi isabetsizdir." 12 HD, 22.02.2011, 2010/20981, 2011/1520 (UYAP); "*Takip dayanağı bonoda lehtar kısmına önce hamiline ibaresi yazılmış ise de devamında lehtarın adı ve soyadı yazılmış bulunmaktadır. Bu durumda ismin ön kısmına yazılmış olan "hamiline" sözcüğü yok hükmündedir*." 12 HD, 07.07.2006, 12323/15071 (Kazancı).

* * "*… hamiline yazılı bir çekte, hak sahipliği senedi elinde bulundurmakla tesis edildiğinden, böyle bir cironun ayrıca hak sahipliğini teşhis fonksiyonu da mevcut değildir. Bu tür çek'lerde cirolar arasındaki muntazam bir ciro zincirinin varlığı önem taşımaz ve hak ciro zinciriyle değil, sadece senedin teslimi diğer bir deyişle senet üzerindeki zilyetliğin devri ile intikal eder*." 11 HD, 26.05.2003, 2002/13070, 2003/5502 (Kazancı).

* ** "*Somut olayda davaya konu senedin hukuka aykırı bir biçimde ve ihkak-ı hak suretiyle davacının elinden alındığı ceza dosyası ile anlaşıldığından ve bu durumda davacının lehtar Abdullah ile aralarında hukuka uygun bir ilişkinin bulunmadığı hususu bu davalıya karşı ileri sürülebileceğinden davalı (lehtar) Abdullah hakkındaki davanın kabulü gerekir. Diğer davalı Savaş senedi ciro yoluyla eline geçiren yetkili hamildir. Senedin davacının elinden hukuka aykırı bir biçimde çıktığının, bu davalının kötüniyetli olduğunun veya ağır kusurunun bulunduğunun davacı tarafından kanıtlanması gerekir. Bu husus kanıtlanmadığından davalı Savaş hakkındaki davanın reddi doğrudur. Tüm bu açıklamalar gözönünde bulundurulduğunda, yalnızca davalı hamil Savaş hakkında açılan davanın reddine karar verilmekle yetinilmesi gerekirken davalı lehtar Abdullah hakkında açılan davanın da yazılı nedenlerle reddine karar verilmiş olması doğru görülmemiştir."* 19 HD, 25.11.2005, 2475/11664 (Kazancı).

3. DEVİR ŞEKLİ BAKIMINDAN SENET TÜRÜNÜN DEĞİŞTİRİLMESİ

Her kıymetli evrak devir şekli bakımından belli bir türde, yani emre, nama yahut hamiline yazılı olarak düzenlenir. Kıymetli evrakın türü hak sahipleri ile borçluların hukuki durumları itibariyle farklılıklar yaratması bakımından önemlidir. Örneğin hamiline yazılı bir senette kişisel def'iler kural olarak hamile karşı ileri sürülemezken, borçlu yetkili hamili sadece senet ibrazı ile teşhis edebilir. Buna karşılık nama yazılı kıymetli evrak kişisel def'ilerin ileri sürülmesine imkan vermesi nedeniyle hamiller, hamilin hak sahipliğini araştırma külfeti bakımından da borçlu açısından aleyhe bir durum yaratır.

Tür değiştirme, kıymetli evrakın tedavüle çıktıktan sonra devir şekli itibariyle türünün değiştirilmesini ifade eder (Bahtiyar, 2013, s. 24 ; Öztan, 1997, s.255; Poroy/Tekinalp, 2010, s. 93; Pulaşlı, 2011, s. 71). Emre yazılı bir senedin hamiline yazılı senede dönüştürülmesi gibi. Tür değiştirmeden söz edebilmek için değişikliğin senedin tedavüle çıkarılmasından sonra yapılmış olması gerekir. Bu itibarla kanunen emre yazılı bir kıymetli evrakın menfi emre kaydıyla nama düzenlenmesi tür değiştirme sayılmaz (Kınacıoğlu, 1999, s. 48).

Hisse senetleri bir tarafa bırakılırsa, uygulamada, zahmeti ve sakıncaları nedeniyle tür değiştirmeye rastlanmaz (Pulaşlı, 2011, s. 72). Bu nedenle konunun teoriye ilişkin olduğu söylenebilir.

Tür değiştirmenin geriye mi, ileriye mi etkili olduğu tartışmalıdır.[*] Tür değiştirme ya kanun hükmüne ya da tarafların iradesine dayanır.

3.1. Kanuni Tür Değiştirme

Kıymetli evrakın türü tedavüle çıktıktan sonra bir kanun hükmü gereği değişiyorsa kanuni tür değiştirme söz konusudur.

Gecikmiş cironun kanuni tür değiştirme olup olmadığı tartışmalıdır. "... *ödenmeme protestosundan veya bu protestonun düzenlenmesi için öngörülmüş sürenin geçmesinden sonra yapılan ciro sadece alacağın temliki hükümlerini doğurur*." (TTK 690/1). Bir görüşe göre, bu halde poliçe o andan itibaren devir

[*] Örneğin Öztan (1997, s. 261), Kınacıoğlu (1999, s. 50) ve Pulaşlı (2011, s. 73) tür değiştirmenin ileriye, Domaniç geriye etkili olduğunu savunmaktadır (1990, s. 37).

bakımından nama yazılı bir senet halini alır (Bahtiyar, 2013, s.25; Karayalçın, Ticari Senetler, s.34; Öztan, 1997, s. 256) ve bu nedenle kanuni tür değiştirmeye örnek teşkil eder . Diğer görüş yanlıları ise, cironun türüne göre temlik, tahsil ve rehin işlevlerini yerine getirdiği (Poroy/Tekinalp, 2010, s. 93); senet hala emre yazılı olduğu, borçlu senedi düzenleyen ve senedi daha önce ciro ile devralmış olanlara kişisel def'ileri ileri süremeyeceği, sadece senedi geç ciro ile devredene karşı ileri sürebileceği kişisel def'ileri senedi geç ciro ile devralana karşı da ileri sürebilme hakkını elde ettiği (Can, 2012, s. 35-36); tür değiştirmenin geriye etkili sonuçlar doğurduğu, oysa ciroyu alacağın devri hükümlerine tabi kılan şartlar gerçekleştiği halde de senedin emre yazılı olma vasfını koruduğu (Domaniç, 1990, s. 37); bu halde senet türünün değişmediği, yalnızca cironun alacağın temliki hükümlerine tabi olması sonucunu doğurduğu, Türk Hukukunda kanuni tür değiştirmeden söz edilemeyeceği (Ülgen vd, 2013, s. 80.) gerekçeleriyle geç ciroyu kanuni tür değiştirmeye örnek saymamaktadırlar. Yargıtay, gecikmiş cironun senedin kambiyo senedi vasfını değiştirmeyeceğini içtihat etmekle birlikte bu halde senet türünün değişip değişmediğine açıklık getirmemiştir[*].

Hamiline yazılı kıymetli evrakın ciro ile devri halinde, sadece cirantayı başvurma borçlusu sıfatıyla sorumlu kıldığı, senet türünü değiştirmediğinden kanuni tür değiştirmeden söz edilemez (TTK 791; Can, 2012, s. 36).

Emre yazılı bir kıymetli evrak beyaz ciro ile hamiline yazılı bir senet gibi tedavül etme imkanına kavuşmakla birlikte, senet türü değişmediği, halen emre yazılı olduğundan beyaz ciro da kanuni tür değiştirme sayılmaz (Poroy, s. 94).

3.2. İradi Tür Değiştirme

Taraflar anlaşarak kıymetli evrak türünü değiştirebilirler (TTK 650). Bunun için, öncelikle, kıymetli evrakın değiştirilmek istenen istenen türde düzenlenmesi mümkün olmalıdır (Domaniç, 1990, s. 37; Öztan, 1997, s. 259; Pulaşlı, 2011, s. 71). Örneğin "*kime veya kimin emrine ödenecek ise onun ad ve soyadını*" içermek zorunlu

[*] "*Vadeden sonra yapılan ciro alacağın temliki hükümlerini doğurur. Ciro ile bonoyu devralan şahıs alacağı temlik alan şahsın hak ve yetkilerine sahip olur. Ancak vadeden sonra yapılan ciro senedin kambiyo senedi olma niteliğini kaybettirmeyeceği gibi kambiyo senetlerine mahsus takip yapılmasına da etkili olmaz*." 12 HD, 08.10.1998, 9076/1074 (Kazancı).

unsur olduğundan (TTK 776/e) hamiline düzenlenemeyen bono, tür değiştirme yoluyla da hamiline dönüştürülemez.

Kanun emre ve nama yazılı kıymetli evrakın hamiline, hamiline yazılı kıymetli evrakın emre ve nama değiştirilmesini esas alarak düzenlenme yapmıştır.

Emre ve nama yazılı kıymetli evrak kendisine hak verdiği ve borç yüklediği kişilerin tamamının onayıyla hamiline değiştirilebilir. Bu halde tedavül kabiliyeti arttığı (Bahtiyar, 2013, s. 26 ; Can, 2012, s. 38; Pulaşlı, 2011, s. 72), borçluların hukuki güvenliği azaldığından hepsinin değişikliğe onay vermesi, onayın mutlaka senet üzerine yazılması gerekir (TTK 650/1).

Hamiline yazılı bir kıymetli evrakın emre veya nama yazılı senede değiştirilmesinde de aynı kurallar geçerli olmakla birlikte, senedin tedavül kabiliyeti azaldığından, hak ve borç sahiplerinin tamamının onayı aranmamıştır (TTK 650/2). Hak ve borç sahiplerinin tamamı onay vermemiş ise, değişiklik sadece değişikliği yapan alacaklı ile onun haklarına doğrudan doğruya halef olan kişi arasında hüküm ifade eder.

Emre ve nama yazılı kıymetli evrakın birbirine değiştirilmesini düzenlenmemiştir. Öğreti de tedavül kabiliyetinin azalması/artmasına göre değerlendirme yapılarak emre yazılı kıymetli evrakın nama değiştirilmesinde hamiline yazılı kıymetli evrakın emre ve nama (TTK 650/2); nama yazılı kıymetli evrakın emre tür değiştirilmesinde ise emre ve nama yazılı kıymetli evrakın hamiline değiştirilmesine (TTK 650/1) ilişkin kuralların kıyasen uygulanması gerektiği benimsenmiştir (Can, 2012, s.38; Domaniç, 1990, s. 36-37; Ülgen vd, 2013, s. 83).

4. SENET ZİLYETLİĞİNİN DEVRİ

Eşya hukukuna ait bir kurum olan zilyetlik sözlük anlamı itibariyle "*bir kimsenin bir şeyi elinin altında bulundurması*" nı ifade eder (Akıntürk, 2008, s. 372.). Zilyet ise bir şey üzerinde fiili hakimiyeti bulunan kimsedir (TMK 973/1).

Zilyetliğin devri soyut bir işlemdir (Ertaş, s. 38 ; Esener, 2008, s. 68). Bu itibarla zilyetliğin devrine sebep teşkil eden satış vb.. sözleşmenin geçersiz olması halinde de zilyetliğin edinilmesi geçerli kalır. Buna karşılık, taraflar arasında

zilyetliğin devredilmesi hususunda yapılan sözleşme ehliyetsizlik vb… bir nedenle geçersiz ise, eşya teslim edilmiş olsa dahi zilyetlik devredilmiş olmaz. Bu halde, devralan, devredenin zilyetliğine dayanmadığından eşyanın teslimi ile birlikte senet zilyetliğini aslen kazanmış olur (Ertaş, s. 38).

Kıymetli evrakta senet zilyetliğinin devri taraflar arasında akdedilen bir sözleşmeye dayanır. Zilyetliğinin devri ile borçlandırıcı işlem ifa edildiği, senet üzerindeki ayni hak doğrudan etkilendiği için senet zilyetliğinin devri ayni etkili bir tasarruf işlemidir (Öztan, 1997, s. 147). Kanun kıymetli evrakın devri için senedin teslimini değil, zilyetliğin devrini aramış (TTK 647/1) ve zilyetliğin devrini ayrıca düzenlememiştir. Bu nedenle zilyetliğin devri sadece senedin teslimini değil, eşya hukukuna göre zilyetliğin teslimsiz devir hallerini de kapsamaktadır. Diğer bir ifadeyle senet zilyetliğinin devri eşya hukuku kurallarına göre belirlenecektir (Kınacıoğlu, 1999, s. 24 ; Öztan, 1997, s. 149).

4.1. Senedin Teslimiyle Devir

Zilyetliğin teslim yoluyla devri üç şekilde gerçekleşebilir : 1-) eşyanın teslimiyle, 2-) eşya üzerinde fiili hakimiyet sağlayacak araçların teslim edilmesiyle, 3-) eşya üzerinde fiili hakimiyet kurma imkanının yaratılmasıyla (TMK 977; Akıntürk, 2008, s. 379 vd; Ertaş, s. 38 vd; Esener, 2008, s. 69; Tekinay vd., 1989, s. 69 vd). Herhalde devrin zilyetliği devir sözleşmesine dayanması gerekir. Aksi halde zilyetliğin devri değil aslen kazanılması söz konusu olur. Otomobilin teslimi eşyanın teslimine, otoparkta bulunan otomobilin anahtarının verilmesi fiili hakimiyet sağlayacak aracın teslimine, üzerinde anahtar olduğu halde otomobilin devralan kişinin istediği zaman alabileceği bir yere bırakılması fiili hakimiyet kurma imkanı yaratılmasına örnek verilebilir.

Zilyetliğin hazır olmayanlar arasında devri temsilci aracılığıyla olur . Zira, temsilciye yapılan teslim temsil edilene yapılmış gibi zilyetliği geçirir (TMK 978). Bu halde temsilci temsil edilen adına irade beyan etmediği, sadece eşyayı teslim almaktan ibaret bir maddi eylemde bulunduğundan borçlar hukuku anlamında bir temsilci değildir. Haliyle teslimle zilyetlik temsilciye değil, o anda temsil edene geçer (Akıntürk, 2008, s. 380 ; Esener, 2008, s. 70).

Senet zilyetliğinin devri de bizzat senedin teslimiyle veya senet üzerinde hakimiyet kurmayı temin edecek araçların verilmesiyle yahut hakimiyet kurma imkanının sağlanmasıyla gerçekleştirilebilir. Her halde zilyetliğin devri tarafların anlaşmalarına dayanmalı, devralan devir sonucu senet üzerinde fiili hakimiyet kurmuş olmalıdır (Öztan, 1997, s. 151). Emre yazılı poliçenin ciro edilene verilmesi teslime, poliçenin bulunduğu kasa anahtarının ciro edilene verilmesi hakimiyet kurmayı temin edecek aracın verilmesine örnektir (Kubilay, 1987, s. 499). Hazır olmayanlar arasında senet zilyetliğinin devri devralanın temsilcisi aracılığıyla gerçekleştirilir.

4.2. Teslimsiz Devir

Zilyetliğin devrinde normal olan teslim ile geçirilmedir. Ancak teslim, eşya üzerindeki fiili hakimiyet durumunda bir değişiklik olmaksızın, zilyetliğin karşılıklı irade açıklamalarıyla devredilmesi de mümkündür (TMK 979/1). Bu halde eşya kimin fiili hakimiyetinde ise yine onun hakimiyetinde kalmakta ancak anlaşma ile zilyetlik devredilmektedir (Akıntürk, 2008, s. 380).

Zilyetliğin teslimsiz devri kısa elden teslim, hükmen teslim, zilyetliğin havalesi ve eşyayı temsil eden senedin verilmesi ile gerçekleştirilir.

4.2.1. Kısa Elden Teslim

Zilyetliği devralan kişi bir kişisel hakka yahut sınırlı bir ayni hakka dayanarak zaten eşyanın zilyedi iken bir hukuki işlemle zilyetlik türü değişmektedir. Zilyet yardımcısı sıfatıyla eşyayı elinde bulunduran kişinin zilyetliği edinmesinde de kısa elden teslim söz konusudur. Kiracının kiraladığı şeyi satın almasında durum böyledir. Bu örnekte kiracı kiralanan şeyin zaten fer'i zilyedi iken, satış sözleşmesiyle zilyetlik türü değişmekte asli zilyet olmaktadır. Ancak bunun için satış sözleşmesinin geçerli olması gerekir (Akıntürk, 2008, s. 381; Ertaş, s. 40; Esener, 2008, s. 70; Tekinay vd., 1989, s. 73.). Kısa elden teslimde eşya zaten devralacak kişide bulunduğu için zilyetliğin devri için ayrıca teslim gerekmemekte, devir anlaşması yeterli olmaktadır.

Kıymetli evrak zilyetliğinin kısa elden teslim yoluyla devri mümkündür. Muhafaza amacıyla bir bankaya tevdi edilmiş olan hamiline yazılı kıymetli evrakın banka tarafından edinilmesi (Öztan, 1997, s. 153), emanet olarak bırakılmış bir senet

üzerinde elinde bulunduran şahıs lehine rehin tesisi (Kubilay, 1987, s. 499) örnek verilebilir.

4.2.2. Hükmen Teslim

Eşyanın vasıtalı (dolaylı) zilyetliğini devreden kişinin özel bir hukuki ilişkiye dayanarak eşya üzerindeki vasıtasız (dolaysız) zilyeliğini sürdürmesidir (TMK 979/1). Özel hukuki ilişki bir kişisel hak olabileceği gibi, sınırlı bir ayni hak da olabilir. Kişinin satıp mülkiyetini devrettiği otomobilini kira sözleşmesine istinaden elinde tutması hükmen teslime örnek verilebilir (Akıntürk, 2008, s. 381 vd ; Ertaş, s. 41 ; Esener, 2008, s. 71; Tekinay vd., 1989, s. 85). Örnekte satıcı otomobilin vasıtalı zilyetliğini yeni malike devretmekte ancak kira sözleşmesine dayanarak vasıtasız zilyetliğini sürdürmektedir. Yeni malik otomobili fiilen teslim almadığı halde anlaşma gereği vasıtalı zilyetliği edinmektedir.

Kıymetli evrak zilyetliği hükmen teslim yoluyla devredilebilir. Örneğin bankanın elinde bulunan hamiline yazılı bir kıymetli evrakı devretmesi, ancak senedin yeni hamiliyle yaptığı sözleşme gereğince muhafaza amacıyla elinde bulundurmaya devam etmesi gibi (Öztan, 1997, s. 154).

4.2.3. Zilyetliğin Havalesi

Özel bir hukuki ilişkiye istinaden vasıtasız fer'i zilyetliği bir üçüncü kişide bulunan eşyanın vasıtalı asli zilyetliğinin bir irade açıklamasıyla devredilmesidir (TMK 979/1). Malikin halen kiracısında bulunan otomobilini satarak vasıtalı zilyetliğini yeni malike devretmesi, kiracının vasıtasız zilyetliğinin devam etmesi örnek verilebilir. Örnekte olduğu gibi eşya bir üçüncü kişinin vasıtasız zilyetliğinde bulunmalı, devreden ile devralan arasındaki anlaşma gereğince eşyanın vasıtalı zilyetliği devredilmekle birlikte üçüncü kişinin zilyetliği sürmelidir. Bu halde devrin geçerli olması için üçüncü kişinin rızası aranmaz. Hatta onun bilgisinin bulunması dahi gerekmez. Ancak devrin eşyanın vasıtasız zilyedi olan üçüncü kişiye karşı hüküm ifade etmesi, devredenin durumu kendisine bildirmesini gerektirir (TMK 979/2). Üçüncü kişi, devredene karşı ileri sürebileceği def'ileri devralana karşı da ileri sürerek eşyayı devralana vermekten kaçınabilir (TMK 979/3; Akıntürk, 2008, s.

382 vd ; Ertaş, s. 42 ; Esener, 2008, s. 72; Tekinay vd., 1989, s. 74 vd.). Kıymetli evrak zilyetliğinin devri zilyetliğin havalesi ile gerçekleştirilebilir. Bir kişiye rehin amacıyla verilmiş olan kıymetli evrakın hamil tarafından devredilmesi, devreden ile yeni hamilin rehin alanın zilyetliğinin devamı konusunda anlaşmış olmaları hali örnek verilebilir (Öztan, 1997, s. 154).

4.3. Eşyayı Temsil Eden Senedin Verilmesi

Zilyetlik eşya teslim edilmeksizin eşyayı temsil eden senetlerin verilmesi ile de devredilebilir (TMK 980/1). Eşyayı temsil eden senetler taşıyıcı tarafından düzenlenen konişmento ile umumi mağazalar tarafından düzenlenen makbuz senedi ve rehin senedinden ibarettir ve anılan senetler kıymetli evrak vasfındadır. Örneğin konişmentonun verilmesiyle taşıyıcıda bulunan eşyanın zilyetliği devredilmiş olur. Zira bu senetler kıymetli evrak vasfında olup, Kanun'daki şekle uyularak senedin teslimi devir için yeterlidir. Taşıyıcı yahut mağaza sahibinin rızası aranmaz. Bu örnekte senedi teslim alan kişi ile eşyayı taşıyıcıdan teslim almış olan kişi arasında bir uyuşmazlık çıktığı taktirde eşyayı elinde bulunduran kişi tercih edilir (TMK 980/2; Akıntürk, 2008, s. 382 vd; Ertaş, s. 42 vd; Esener, 2008, s. 73 vd; Tekinay vd., 1989, s. 81 vd.).

İkinci Bölüm

KAMBİYO SENETLERİNİN CİRO YOLUYLA DEVRİ

Borçlar hukukuna tabi bir alacak hakkı alacağın devri ile devredilir (TBK 183). Kambiyo senedine bağlı alacak hakkının devri ise özel hükme tabidir. Buna göre poliçe kanunen emre yazılı olduğundan ciro ve zilyetliğin geçirilmesi yoluyla devredilebilir (TTK 681/1). Poliçeye ilişkin hüküm atıf yolu ile bono (TTK 778/1-a) ve çek (TTK 818/1-d) hakkında da uygulanır. Çekin devri, poliçenin devrine ilişkin hükümlere paralel olarak ayrıca da düzenlenmiştir (TTK 788). Anılan hüküm gereğince emre yazılı kambiyo senetlerinin devri kural olarak ciro ile gerçekleşir ise de; "…*devredilebilir*" ibaresinin de ifade ettiği gibi, yegane yol ciro değildir. Miras, cebri icra gibi iradi olmayan yollarla, hatta alacağın devri yoluyla devir mümkündür (Bahtiyar, 2013, s.70).

Düzenleyen senede "emre yazılı değildir" ibaresini veya aynı anlama gelen bir kayıt koymuşsa, kambiyo senedi ancak alacağın devri yoluyla devredilebilir ve bu devir alacağın devrinin hukuki sonuçlarını doğurur (TTK 681/2, 778/1-a, 818/1-d).

Hamiline yazılı bir çekin devri için senet zilyetliğinin devri yeterlidir. Buna rağmen hamiline yazılı bir çekin ciro ile devredilmesi mümkündür. Bu halde ciranta başvurma hakkına dair hükümler gereğince sorumlu olur ise de, senet ciro nedeniyle emre yazılı hale gelmez (TTK 791; Bkz. aşağı, s. 103 vd.).

1. TANIM

Ciro kelimesi İtalyanca'da devretmek anlamına gelen "*girare*" fiilinden türetilmiştir (Domaniç, 1990, s. 124 ; Hacıömeroğlu, 2010, s. 6). Kanun ciroyu tanımlamamıştır.

Ögretide ciro, emre yazılı senetlere bağlı hakların başkasına devredilmesi, rehnedilmesi veya tahsili amacıyla, senet hamilinin yazı ile tespit ve imzası ile de bunu teyit ettiği soyut* tek taraflı bir irade beyanı olarak tanımlanmaktadır

---

* "*Hamil senede cirosunu vazetmiş ve senet üçüncü şahsa teslim edilmişse, hamil ile üçüncü şahıs arasında senedin devrine sebep olan hukuki muamele batıl olsa dahi, senet üzerindeki mülkiyet ve*

(Karayalçın, 1970, s. 133 ; Öztan, 1997, s. 553 ; Poroy/Tekinalp, 2010, s. 154 ; Pulaşlı, 2011, s.167; Şahin, 2010, s. 1926)[*].

2. HUKUKİ NİTELİĞİ

Ciro ve zilyetliğin geçirilmesiyle poliçeden doğan bütün haklar devredilir (TTK 684/1). Ciranta emre yazılı kambiyo senedini ciro etmekle kendisinin senetle sahip olduğu bütün hakları değil, ancak senetten doğan hakları devretmiş olur. Temlik cirosu ve zilyetliğin geçirilmesi ile hem senedin mülkiyeti hem de senede bağlı alacak hakkı devredilmiş olur.

Öğretide cirantanın senet borçlusuna ciro edilene geçerli olarak ödeme, ciro edilene de senet bedelini borçludan geçerli olarak kabzetme yetkisi verdiği, bu itibarla cironun çifte yetkilendirme içerdiği, hukuken nitelikli bir havale olduğu kabul edilmektedir (Bozer/Göle, 2013, s. ; Bahtiyar, 2013, s. 69 ; Can, 2012, s. 82 ; Domaniç, 1990, s. 125; Karayalçın, 1970, s. 133 ; Kayar, 2006, s. 78 ; Pulaşlı, 2011, s. 167).

Cironun hukuki niteliğini açıklamaya yönelik havale, icap, şart ve temlik teorilerine kısaca değinmekte yarar vardır.

2.1. Havale Teorisi

Teori cironun çifte yetkilendirme içerdiğini, zira cirantanın senet borçlusuna senet bedelini ciro edilene ödeme, ciro edilene de senet bedelini borçludan talep etme yetkisi verdiğini, bu itibarla nitelikli bir havale olduğunu, ciro edilenin cirantanın poliçe alacağını geçirdiği kişi olmayıp, poliçeden kaynaklanan havale sebebiyle yeni bir poliçenin alacaklısı olduğunu, bu nedenle de ciro edilenin iktisabının devren değil aslen gerçekleştiğini, cirantanın da haklarını devretmediğinden ciroya rağmen

---

senette ifadesini bulan haklar diğer tarafa intikal eder." Halil Arslanlı, **Ticari Senetler Dersleri**, Üniversite Kitabevi, İstanbul, 1954, s. 104.

[*] Reisoğlu cironun sadece kambiyo senetleri yönünden söz konusu olduğunu belirtmiş ise de (2011, s. 170), emre yazılı kıymetli evrakın ciroyla devredileceğine (TK 559/2; TTK 647/2), emre yazılı senetlerin ciro ile devredilebileceklerine (TTK 831/1), bu senetler ile makbuz senetleri, varant ve konişmento gibi cirosu kabil senetlerde poliçenin cirosuna ilişkin hükümlerin uygulanacağına ilişkin vb… hükümler karşısında cironun kambiyo senetleri dışında kalan emre yazılı kıymetli evrakın da devrini sağlayan bir işlem olduğu tartışmasızdır. Kanaatimizce, Reisoğlu'nun ifadesini poliçe, bono veya çek olarak düzenlenen bir senedin ancak şekil şartlarının eksiksiz olması, kambiyo senedi vasfı taşıması halinde ciro ile devredilebileceği, unsurları eksik olduğu için kambiyo senedi sayılmayan (emre yazılı havale ve emre yazılı ödeme vaadi hariç olmak üzere) bir senedin ciro ile devredilemeyeceği biçiminde anlamak gerekir.

haklarını koruduğunu, ancak senet zilyedi olmadığından haklarını kullanamadığını savunur (Öztan,1997, s.554; Kınacıoğlu, 1999, s.138; Poroy/Tekinalp, 2010, s.155).

Kanun'da ciro ile senetten doğan bütün hakların ciro edilene devredildiği açıkça düzenlenmesine rağmen (TTK 684/1) teori ile cirantanın haklarını devretmediğinin savunulması haklı olarak eleştirilmiştir. Bunun yanı sıra teori cirantanın yaptığı havale ile kendisinden sonra gelenlere karşı ne sebeple sorumlu olduğunu ve kendisinden önce gelenlere neye istinaden başvurabildiğini açıklayamamaktadır (Öztan, 1997, s.556; Kınacıoğlu, 1999, s.38; Poroy/Tekinalp, 2010, s.155).

2.2. İcap Teorisi

Teori senedi düzenleyen ve daha sonra imza eden herkesin senedin sonraki hamillerine senetle sorumlu olacakları hususunda icapta bulunduklarını, ciro edilenlerin de bu icabı kabul ettiklerini, haliyle ciro edilenin senetteki hakkı devren değil, aslen iktisap ettiğini, cirantanın da ciroya rağmen devretmediğinden hakkın sahibi olarak kalmaya devam ettiğini, ancak senede zilyet olmadığından cirantanın hakları kullanamadığını savunur (Öztan, 1997, s. 557 vd; Kınacıoğlu, 1999, s. 139; Poroy/Tekinalp, 2010, s. 155 vd.).

İcap teorisi, havale teorisine yönelik eleştirileri karşılamak, onu tamamlamak amacıyla oluşturulmuş ise de; senetten doğan bütün hakların ciro ile ciro edilene devredildiği Kanun'da açıkça düzenlenmesine rağmen (TTK 684/1) cirantanın hak sahibi kaldığını savunması nedeniyle haklı olarak eleştirilmiştir (Öztan, 1997, s. 558 ; Kınacıoğlu, 1999, s. 139 ; Poroy/Tekinalp, 2010, s. 156).

2.3. Şart Teorisi

Teori, cirantanın ciro ile senetteki hakları ciro edilene devrettiğini, ciro edilenin hakları devren iktisap ettiğini, ancak bunun şarta bağlı olarak gerçekleştirildiğini, senedin ödenmemesi yahut kabul edilmemesi halinde bozucu şartın gerçekleştiğini, cirantanın tekrar hak sahibi olduğunu savunur (Öztan, 1997, s. 559; Kınacıoğlu, 1999, s. 139 ; Poroy/Tekinalp, 2010, s. 156).

Şart teorisi yapay bir teori olduğu gerekçesiyle kabul edilmemekte, ciro edilen senetteki hakları ciro işlemiyle kanun gereği iktisap ettiği halde, bunu tarafların –

yapmamış oldukları - bozucu şarta bağlı bir sözleşmeye dayandırması, cironun kayıtsız ve şartsız olması gerektiği halde ciroyu şarta tabi tutması nedenleriyle haklı olarak eleştirilmiştir (Öztan, 1997, s. 559 vd ; Kınacıoğlu, 1999, s. 139 ; Poroy/Tekinalp, 2010, s. 156).

2.4. Temlik Teorisi

Teori, ciro etmekle cirantanın hakkının sona erdiğini, ciro edilenin senetteki hakları hiçbir kayıt ve şarta tabi olmaksızın ve devren iktisap ettiğini, devir ilişkisi nedeniyle cirantanın senedin ödenmemesi ve kabul edilmemesinden sorumlu tutulduğunu, bununla birlikte ciro edilenin korunması düşüncesiyle alacağın devrinden farklı olarak, Kanun hükmü gereği ciro edilene ancak açıkça belirlenen defilerin ileri sürülebildiğini, bazı defilerin kısıtlandığını savunur (Öztan, 1997, s. 560 ; Kınacıoğlu, 1999, s. 139 ; Poroy/Tekinalp, 2010, s 156).

Temlik teorisi Kanun hükümlerine uygundur. Zira, kambiyo senetlerinin kayıtsız ve şartsız havale/ödeme emrini içermesi (TTK 671/1-b, 776/1-b, 780/1-b), cironun kayıtsız ve şartsız olması (TTK 682/1), ciro ve zilyetliğin geçirilmesi ile senetten doğan bütün hakların devredilmesi (TTK 684/1), ciro edilen devren iktisap ettiğinden –aksi kararlaştırılmış olmadıkça- halefiyet ilkesi gereği cirantanın senedin ödenmemesi ve kabul edilmemesi halinde ciro edilene karşı sorumlu olması (TTK 685/1), ciro edilen devren iktisap etmekle birlikte kanun koyucunun ciro edileni korumak suretiyle senedin tedavül gücünü artırmak düşüncesiyle kanun hükmüyle kişisel defilerin ileri sürülmesinin kısıtlanmış olması (TTK 687/1) Kanun gereği olup, teori bu hükümlerle örtüşmektedir.

3. CİRODA KİŞİLER

Ciro işleminin tarafları ciranta ve ciro edilenden (ciro lehdarı) ibarettir.

3.1. Ciranta

Ciranta, ciro ederek senetteki hakları devreden lehdar yahut yetkili hamildir. Emre yazılı bir kambiyo senedinde ilk ciro senet lehdarı tarafından yapılır. Takip eden cirolar ise yetkili hamil tarafından yapılmalıdır (Bahtiyar, 2013, s. 70;

Kınacıoğlu, 1999, s. 137; Öztan, 1997, s. 562; Poroy/Tekinalp, 2010, s. 160; Pulaşlı, 2011, s. 171).

Senedi hukuka uygun biçimde iktisap eden, senedin içerdiği hakkın maddi hukuk bakımından maliki, senet alacaklısı olan kişi maddi hukuk bakımından yetkili hamil, senette lehtar olarak ismi yazılı olan yahut düzgün ciro zincirine göre hak sahibi gözüken kişi ise şeklen yetkili hamildir (Öztan, 1997, s. 562 ; Kınacıoğlu, 1999, s. 154 ; Poroy/Tekinalp, 2010, s. 160). Hamil hem maddi hukuk bakımından hem de şeklen yetkili ise durum özellik arz etmez. Bu kişi ciranta sıfatıyla ciro işlemini yapabilir. Buna karşılık maddi hukuk bakımından yetkili hamil olan kişinin şeklen yetkili hamil olmaması, yahut şeklen hak sahibi gözüken kişinin maddi hukuk bakımından yetkili hamil olmaması mümkündür. Senedin miras yoluyla mirasçıya intikali birinci hale, hamiline yazılı senedi bulan kişinin durumu ise ikinci ihtimale örnek verilebilir.

Maddi hukuk bakımından yetkili hamil ve şeklen yetkili hamil sıfatları birlikte gerçekleşmediği taktirde cironun kim tarafından yapılabileceği sorunu ortaya çıkar.

Maddi hukuk bakımından yetkili hamil olan kişi şeklen yetkili hamil değilse, hak sahipliği senetten tespit edilemediğinden bu kişi senedi ciro edemez. Bu kişinin senet üzerinde yapacağı ciro işlemi ancak genel hükümlere göre alacağın devri hükümlerini doğurur (Öztan, 1997, s. 562). Bununla birlikte halefiyet halinde halef olan kişi selefinin senetteki haklarına sahip olduğundan senedi ciro edebilir. Ancak senetten hak sahipliği anlaşılmadığı, şeklen yetkili hamil olmadığı için ciro zinciri kopmuş gözükür. Bu halde ciro eden halefiyeti kanıtlarsa, kopukluk maddi hukuk bakımından yetkili olma köprüsüyle geçilmiş (Poroy/Tekinalp, 2010, s. 168), ciro zincirindeki kopukluk giderilmiş olur (Öztan, 1997, s. 564; Kınacıoğlu, 1999, s. 156). Halefiyet miras hukuku nedeniyle olup da, birden çok mirasçı varsa, ciro işleminin mirasçıların tamamının katılımıyla yapılması gerekir.

Maddi hukuk bakımından yetkili hamil olmamakla birlikte şeklen yetkili hamil olan kişi senedi ciro edebilir (Öztan, 1997, s. 563). Zira, şeklen hak sahibi görünen kişiden senedi iktisap eden üçüncü kişiler, kötüniyetle yahut ağır kusurlu olarak edinmiş olmadıkça, senedi geri vermekle yükümlü değildir (TTK 686/2). Kötüniyet, senedin önceki hamilin elinden rızası hilafına çıktığını bilmeyi veya bilebilecek

durumda olmayı ; ağır kusur ise senedi iktisap ederken olağan özeni göstermemiş olmayı ifade eder (Poroy/Tekinalp, 2010, s. 163). Kanun koyucu şeklen hak sahibi olan hamilin maddi hukuk bakımından da yetkili olduğu hususunda yaratılan görünüşe inanan üçüncü kişileri korumuştur (Hacıömeroğlu, 2010, s. 18).

Muhatap, çeki ciro edemez. Aksi halde ciro batıl olur (TTK 789/2).

Araya girmek suretiyle ödemede bulunan kişi lehine ödemede bulunduğu kişiye ve bu kişiye borçlu olan kişilere karşı poliçeden doğan hakları iktisap ederse de, senedi ciro edemez (TTK 742/1). Araya girerek ödeyen kişi buna rağmen ciro ederse, bu ciro alacağın devri hükümlerini doğurur (Öztan, 1997, s. 843).

Ciranta tüzelkişi ise ciro işlemi tüzelkişinin yetkili organı yahut temsilcisi tarafından yapılmalıdır. Aksi halde ciro işlemi tüzelkişiliği bağlamaz (Öztan, 1997, s. 863).

Ciro edecek kişinin, yani lehtar yahut yetkili hamilin birden çok kişi olması mümkündür. Bu halde eğer bu kişiler "*A yahut B'ye ödeyiniz*" gibi seçimlik (alternatif) olarak belirlenmiş ise ciro işlemi A veya B tarafından yapılabilir. Buna karşılık " *A ve B'ye ödeyiniz*" gibi müşterek (kümülatif) olarak tespit edilmişlerse, ciro işlemini birlikte yapmaları gerekir. Aksi halde, kısmi ciro sayılır ve batıldır (TTK 682/2; Karayalçın, 1970, s. 138 ; Poroy/Tekinalp, 2010, s. 157 ; Pulaşlı, 2011, s.171 ; Reisoğlu, 2011, s. 176).

3.2. Ciro Edilen (Ciro Lehdarı)

Ciro işlemi ile senetteki hakları devralan kişi ciro edilendir (ciro lehdarı). Ciranta herhangi bir kişiye ciro edebilir. Diger bir ifadeyle ciro edilen herhangi bir kişi olabilir.

Poliçe ilgili olan kişilere, yani düzenleyene, muhataba, cirantaya, avaliste ve araya girmek suretiyle ödeyenlere de ciro edilebilir (TTK 681/ 3). Senet borçlularına yapılan ciro geriye ciro olarak adlandırılır (Bahtiyar, 2013, s. 71 ; Kınacıoğlu, 1999, s.141; Öztan, 1997, s.636). Geriye ciro yapıldığı kişiye göre farklı özellikler gösterir :

3.2.1. Düzenleyene Ciro

Senet düzenleyene ciro edilmekle hiç tedavüle çıkmamış gibi olur. Düzenleyen senedi ciro ederek tekrar tedavüle çıkartabilir (TTK 681/3). Bu halde düzenleyen ciro zincirinde yer alırsa da, cirantalar kendisine başvurabileceklerinden, kişi sonradan ödeyeceği şeyi talep edemez (dolo facit qui petit quod redditurus est) ilkesi gereğince ciro zincirinde kendisinden önce gelen cirantalara başvuramaz (Poroy/Tekinalp, 2010, s. 160; Pulaşlı, 2011, s. 172).

Düzenleyen lehdara belirli bir meblağı kayıtsız ve şartsız olarak ödeyeceği taahhüdünde bulunduğundan bononun asıl borçlusudur (TK 691/1). Bu itibarla bonoda muhatap bulunmaz.

3.2.2. Muhataba Ciro

Muhataba ciro poliçe ve çekde farklı hükümlere tabidir.

Poliçe, kabul etmiş olsun ya da olmasın muhataba ciro edilebilir (TTK 681/3). Kabul etmemiş olan muhataba ciro özellik arz etmez. Zira, kabul etmemiş olan muhatap poliçe kendisine ciro edildiği taktirde hamil sıfatını kazanır ve ancak senedi ciro ederse ciranta sıfatıyla sorumlu olur. Muhatap poliçeyi kabul etmiş ise, muhatap poliçeyi ödeyecek kişi olduğundan geriye ciro halinde, alacaklı ve borçlu sıfatları birleşmekle poliçedeki hak donar (Öztan, 1997, s. 566 ; Poroy/Tekinalp, 2010, s. 160 ; Pulaşlı, 2011, s. 172). Borçlar Hukukunda alacaklı ve borçlu sıfatlarının birleşmesi borcu sona erdirir (TBK 135). Anılan maddede (TBK 135/3) kıymetli evraka ilişkin özel hükümler saklı tutulduğu gibi, ciro edilen muhatap poliçeyi tekrar tedavüle çıkarabileceğinden (TTK 681/3), muhataba ciro edilmekle poliçedeki hak sona ermez.

Muhatap çeki kabul edemez. Çeke yazılan kabul kaydı yazılmamış sayılır (TTK 784). Çekteki kabul yasağı, aynı zamanda muhatabın kambiyo taahhüdü altına girmesi sonucunu doğuracak işlemleri yapmasını da yasaklar.

Kanun koyucu kabul yasağına paralel olarak muhatap lehindeki cironun makbuz hükmünde olduğunu hükme bağlamıştır (TTK 789/4). Bu itibarla muhataba yapılan ciro teknik anlamda ciro olmayıp, muhatabın çek bedelini ödediğini gösteren bir makbuz, bir delil niteliğindedir. Muhatap kambiyo senedi vasfı taşımayan,

makbuz niteliğindeki bu belgeyi ciro ederek tekrar tedavüle koyamaz (Bozer/Göle, 2013, s. 238; Pulaşlı, 2011, s. 263).

Muhatap lehine yapılan ciro makbuz hükmünde olmakla birlikte, muhatabın birden çok şubesi olup da, çekle işleyen hesabın bulunduğu şube dışında bir başka şubeye yapılmışsa, ciro geçerlidir (TTK 789/4). Çek kendisine geçerli olarak ciro edilmiş olan bu şubenin çeki ciro edip edemeyeceği öğretide tartışmalıdır. Birinci görüş (Alışkan, 1998, s.135, 145)[*] bu şubenin çeki geçerli bir ciro ile edindiğini, çeki tekrar ciro edebileceğini savunur. İkinci görüş (Kınacıoğlu, 1999, s. 281; Öztan, 1997, s. 1144; Poroy/Tekinalp, 2010, s. 269; Pulaşlı, 2011, s. 263; Reisoğlu, 2011, s. 183) ise şubelerin birbirlerinden bağımsız kişiliğe sahip olmadığı, çekle işleyen hesabın bulunduğu şube dışındaki şubelere ciro imkanı tanımanın kabul yasağını hükümsüz kılacağı gerekçesiyle bu şubenin de ciro edemeyeceğini savunur. Kanaatimizce kanun koyucu açıkça muhatabın çeki kabul etmesini yasaklamış, muhatap tarafından yapılan ciroyu batıl saymış iken çekle işleyen şube dışındaki bir şubesine ciro yetkisi vermek muhatabın anılan hükümleri fiilen uygulanamaz kılması sonucunu doğuracağından ikinci görüş benimsenmelidir. Bu itibarla çek kendisine ciro edilmiş olan başka şube çeki temlik cirosuyla tekrar tedavüle koyamaz. Ancak hesabın bulunduğu bankaya ödenmesi amacıyla ibraz edebilir (Bozer/Göle, 2013, s.239; Reisoğlu, 2011, s. 183).

Bu durumda kanun koyucunun çekle işleyen hesabın bulunduğu şube dışındaki şubeye yapılan ciroyu neden geçerli saydığı sorusu gündeme gelir : muhatap, çekle işleyen hesabın bulunduğu şube dışında bir şube marifetiyle ödeme yapmış ve hesapta karşılık yoksa, ciro geçerli olduğundan muhatap ciranta sıfatıyla başvuru hakkını elde eder (Öztan, 1997, s. 1146 ; Reisoğlu, 2011, s. 184 ; 12 HD, 31.03.2008, 3864/6441-Eriş, 2010, Cilt 4, s. 4190))[**]. Buna karşılık ödeme çekle işleyen hesabın bulunduğu şube tarafında yapılmış ise, bu şubeye yapılan ciro makbuz hükmünde olduğundan muhatap kambiyo hukukuna göre hak sahibi olamaz.

---

[*] Domaniç aksi görüştedir : "*...çekin ... muhatap şubeden başka bir şubeye ibraz edilmesi halinde senede vazedilecek (konulacak) ciro, 701/4'te sözü geçen makbuz hükmünde ciro olmayıp, genel anlamda, yani hamile yeniden ciro hakkı bahşeden (tedavül müddeti içinde) normal bir cirodur - eTK.593/3 son cümle-*" (Domaniç, 1990, s. 597)

[**] Eskiden çekin ibraz edildiği şube, hesabın bulunduğu şubeye karşılığın bulunup bulunmadığını telefonla sormakta iken günümüzde elektronik ortamda her şube karşılığı bizzat sorgulayabildiğinden çekin karşılığı bulunmadığı halde ödenmesi mümkün görülmemektedir (Pulaşlı, 2011, s. 263).

3.2.3. Ciranta ve Avalistlere Ciro

Poliçe, ciranta veya bunların avalistlerine tekrar ciro edilebilir. Buna mükerrer ciro denir (Poroy/Tekinalp, 2010, s. 160). Aslında, poliçe bedelini ödemiş olan cirantanın başvurma hakkını kullanabilmesi için poliçeyi elinde bulundurması yeterlidir (Reisoğlu, 2011, s. 181). Poliçeyi elinde bulundurması cirantanın poliçe bedelini ödemiş olduğuna, meşru biçimde elde ettiğine karine teşkil eder (11 HD, 10.10.2011, 9203/12475 - UYAP). Bu itibarla cirantanın yetkili hamil sıfatını taşıması için adına ayrıca ciro yapılmış olması şart değildir (Ünal Tekinalp, "Geriye Ciro ve Teminat Senedi Sorunları", Ticaret Hukuku ve Yargıtay Kararları Sempozyumu, C XI, BTHAE, Ankara, 1994, s. 187 ; Ertekin/Karataş, 1998, s. 377 ; Muzaffer Aydın, Kambiyo Senetlerine Mahsus Haciz Yolu ile Takipte Şikayet, Adalet Yayınevi, Ankara, 2011, s. 320)[*].

Yargıtay poliçeyle ilgili olan kişilere poliçenin tekrar devri için geriye cironun zorunlu olduğu görüşünde iken bu görüşünü terkederek senet zilyetliğinin geçirilmesini yeterli bulmaktadır [**].

Şart olmamakla birlikte, mükerrer ciro yapılmış ise, ciranta ciro zincirinin iki ayrı noktasında yer alır. Bu halde cirantanın başvurma hakkı ilk ciroya göre belirlenir[***]. Ciranta kendisine yapılan ilk cirodan önce gelenlere karşı başvurma hakkına sahiptir. İlk cirodan sonra gelen kişilere karşı zaten başvurma borçlusu sıfatıyla sorumlu olduğundan "*geri verilmesini talep eden kötüniyetlidir*" (dolo facit qui petit quod redditurus est) ilkesi gereğince, adına yapılan ikinci ciro bu kişilere başvurma hakkı vermez (Ertekin/Karataş, 1998, s.380; Poroy/Tekinalp, 2010, s. 190; Pulaşlı, 2011, s. 172; 11 HD, 31.05.1991, 3796/3594 - Kazancı; 12 HD, 04.07.2011,

---

[*] "…gerek isme yazılı, gerekse hamiline yazılı çeklerde ciro silsilesi içerisinde yer alan kişiler için ayrıca geriye dönüş cirosuna gerek bulunmadığı…" HGK, 30.09.1998, 12-642/ 650 (Kazancı).

[**] "*Somut olayda, lehtar tarafından keşideciye yapılmış bir ciro olmadığından, keşidecinin bu senedi başkasına ciro etmeye yetkisi yoktur. Dolayısıyla takip yapan üçüncü kişi geçerli bir ciro ile senedi iktisap etmediğinden, yetkili hamil değildir.*" 12 HD, 06.02.1997, 728/1240 (Eriş, 2010, Cilt 3, s. 3702) ; " *... müracaat borçlularına başvurularak senet bedelinin tahsili ile ona iadesi mümkündür. Bu halde senet üzerinde ayrıca yeniden geriye ciro imzasının bulunması gerekmez.*" Aynı mahiyette 12 HD, 29.09.2000, 12821/13991 ; 12 HD, 18.04.2002, 6968/8143 ; 12 HD, 18.11.2008, 23408/20271 (Kazancı).

[***] "*... geriye ciro ile çeki devralan ciranta çeki devretmeden önceki duruma girer ve bu şekilde kimlere başvuru hakkı varsa ancak onlara karşı takip yapma imkanına kavuşur.*" Reisoğlu, 2011, s. 180.

2010/33077, 2011/14134-UYAP). Örneğin, poliçe lehdar tarafından C1'e ciro edilmiş ve ciro yoluyla C2, C3, C4 ve nihayet H' ye devredilmiş ve H' nin başvurusu üzerine C2 poliçeyi ödeyerek teslim almış ise, C2 ancak C1' ve önce gelenlere karşı başvurma hakkına sahip olup, H tarafından yapılan mükkerrer ciroya dayanarak ilk cirodan sonra gelen C3 ve C4' e başvuramaz. Yukarıda açıklandığı üzere C2' nin başvurma hakkını kullanması için poliçeyi elinde bulundurması yeterli olup, ayrıca kendisine yapılmış bir geriye ciro aranmayacaktır. Poliçe bedelini ödemiş olan cirantaya kendi cirosunu ve kendisinden sonra gelen borçluların cirosunu çizme yükümlülüğü değil yetkisi verilmiş olduğundan (TTK 727/2), C2' nin başvurma hakkını kullanabilmesi kendisinden sonra gelen C3 ve C4' e ait ciroları çizmiş olmasını gerektirmez (Tekinalp, Geriye Ciro, s. 196).

4. CİRONUN ŞARTLARI

Kambiyo senetlerinin sıkı şekil şartlarına tabi olması bu senetlerin devir yollarından birisi olan ciroya da yansır.

4.1. Ciro Kayıtsız ve Şartsız Olmalıdır

Kambiyo senetlerinde düzenleyenin belirli bir meblağa ilişkin havale / ödeme vaadi hususundaki irade açıklaması "*kayıtsız ve şartsız*" olmalıdır. Bu şekil şartına paralel bir düzenleme ile cironun da kayıtsız ve şartsız olması öngörülmüştür. Şarta tabi tutulmuş olması ciroyu geçersiz kılmaz. Sadece şart yazılmamış sayılır (TTK 789/1).

Cironun kayıtsız olması gerekliliğinin istisnaları da bulunmaktadır:

a-) Aksi kararlaştırılmış olmadıkça, ciranta poliçenin kabul edilmemesinden ve ödenmemesinden sorumludur (TTK 685/1). Ciranta "*bila teminat*", "*sorumsuz*" vb bir kayıtla senedin kabul edilmemesi veya ödenmemesi halinde doğacak sorumluluğunu engelleyebilir. Böylece kendisinden sonra gelen cirantalar ile hamile karşı sorumlu olmaktan kurtulur. Kayıtta bir belirtme yapılmamışsa, hem kabul edilmeme hem de ödenmeme halini kapsadığı kabul edilir. Ciranta sorumsuzluğunu sadece kabul edilmeme haliyle sınırlayabilirse de, yalnızca ödenmeme haline yönelik sınırlama yapamaz. Sorumsuzluk kaydı senet bedelinin bir kısmına ilişkin olabilir (Kınacıoğlu, 1999, s.149; Öztan, 1997, s. 607).

Düzenleyen tarafından kabule arz yasaklanmış olmadıkça, her ciranta bir süre koyarak veya koymayarak poliçenin kabule arzını şart koşabilir (TTK 692/4). Hamil, kabule arz şartına rağmen poliçeyi muhataba arz etmez ise, şartı yazan cirantaya karşı başvuru hakkını kaybeder (TTK 730/3). Düzenleyen kabule arzı yasaklamış olduğu halde ciranta kabule arz şartı yazmışsa, bu kayıt geçersiz olur.

Görüldükten belirli bir süre sonra ödenmesi şart kılınan poliçelerin düzenleme gününden itibaren bir yıl içerisinde kabule arz edilmesi gerekir. Düzenleyen bu süreyi kısaltabileceği gibi, daha uzun bir süre de belirleyebilir. Ciranta ise bu süreyi sadece kısaltabilir (TTK 693).

b-) Aşağıda açıklanacağı üzere ciranta "*ciro edilemez* " vb. bir kayıt yazmak suretiyle ciro ettiği kişiden sonra gelen cirantalar ve hamile karşı sorumluktan kurtulabilir (TTK 685/2; Bkz. aşağı s. 70).

4.2. Ciro Senet Bedelinin Tamamını Kapsamalıdır

Kısmi ciro batıldır (TTK 682/2). Zira, kıymetli evrakta senet ve hakkın kaynaşmış olması, hakkın ileri sürülebilmesi ve devri için senedin varlığını zorunlu kılar. Kısmi ciro ise senet bedelinin bölünmesi sonucu senedin birden çok kişiye ayrı ayrı devredilebilmesi imkanını yaratır. Bu ihtimalde hamillerin senedi ibraz etmeleri, devretmeleri aynı anda zilyet olmalarını gerektirir ki, bu mümkün değildir.

Kısmi ciro batıl olduğundan, senedi kısmi ciro ile edinen kişi hak sahibi olamaz. Zira, kısmi ciro batıl olmakla hukuki sonuç doğurmadığından, kısmi ciroyu yapan kişi yetkili hamil sıfatını korur (Eriş, 2010, Cilt 3, s. 3705; Karayalçın, 1970, s. 138; Öztan, 1997, s. 640).

Birden çok senet lehtarının yahut ciro edilenin bulunması halinde, bu kişilerin birbirlerine yapacakları cirolar da kısmi cirodur. Ancak bu ihtimalde ciro sonucu senedin içerdiği hakkın sahibi bir kişi olacağından ciro geçersiz olmaz. Ancak, " *A ve B'ye ödeyiniz*" örneğinde olduğu gibi, birden çok kişi müşterek lehtar veya ciro edilen olarak belirlenmiş ise , bu kişilerin üçüncü kişilere yapacakları devirlerde ciro işlemini birlikte yapmaları gerekir. Aksi halde, işlem kısmi ciro sayılır ve batıldır

(TTK 682/2; Karayalçın, 1970, s. 138; Poroy/Tekinalp, 2010, s. 157; Pulaşlı, 2011, s. 171; Reisoğlu, 2011, s. 176)[*].

Kısmi ödeme kısmi ciro ile karıştırılmamalıdır. Kısmi ödeme mümkün olup, hamil kısmi ödemeyi reddedemez. Bu halde ödemeyi yapan kişi ödemenin senet üzerine işlenmesini ve kendisine bir makbuz verilmesini isteyebilir (TTK 709/2, 3)[**].

4.3. Ciro Yasaklanmamış Olmalıdır

Kambiyo senetleri kanunen emre yazılı senetlerdir. Düzenleyen senede "*ciro edilemez*", "*cirosu yasaktır* " gibi senedin ciro edilemeyeceğini gösteren bir kayıt yazabilir. Düzenleyen tarafından senede yazılan, ciroyu yasaklayan böylesi bir kayıt senedin kambiyo senedi vasfını ortadan kaldırmaz Bilgili, 2008, s.35; 12 HD, 26.05.2009, 3198/11215-Kazancı). Ancak ciro yoluyla devredilmesini engeller (Alışkan, 1998, s.124; Pulaşlı, 2011, s. 243). Ciro emre yazılı kıymetli evrakın devir yolu olduğundan cirosu yasaklanmış olan kambiyo senedi nama yazılı hale gelir ve ancak alacağın devri yoluyla devredilebilir. Diğer bir deyimle düzenleyenin yazdığı ciroyu açıkça yasaklayan kayıt bir menfi emre kaydıdır (Karayalçın, 1970, s. 26; Öztan, 1997, s. 608). Senet ciro yasağına rağmen ciro edilirse, bu işlem ancak alacağın devri hükümlerini doğurur (Kınacıoğlu, 1999, s. 142; Öztan, 1997, s. 608; HGK, 11.04.2007, 12-206/202-Kazancı; 12 HD, 20.10.2011, 3304/19632-UYAP).

Ciranta da senedin tekrar ciro edilmesini yasaklayabilir Bu halde ciranta senedi ciro ederek teslim ettiği kişiye karşı sorumlu olmakla birlikte, bu kişiden sonra gelen senet alacaklılarına karşı sorumlu olmaz (TTK 685/2; Can, 2012, s. 86 ; Poroy/Tekinalp, 2010, s. 170 ; Pulaşlı, 2011, s. 175). Eş söyleyişle ciranta tarafından yazılan ciroyu yasaklayan kayıt cironun teminat işlevini, açıklandığı biçimde, ortadan kaldırır (Öztan, 1997, s. 608). Bununla birlikte düzenleyenin

---

[*] " *Bonoda birden çok alacaklı buluduğu taktirde cironun bütün alacaklılar tarafından ve icra takibinin de müştereken yapılması gerekir. Alacaklılardan birisinin yaptığı ciro ise kısmi ciro olup hükümsüzdür*." 11 HD, 26.09.1991, 7216/8440 (Ertekin/Karataş, 1998, s 350).

[**] "*… bir ticari senedin lehdarı veya hamili birden ziyade ise, bunlardan münhasıran birinin gereken yetkiyi haiz olmadıkça senet bedelinin tamamını dava ve takip hakkı bulunmamaktadır. Ancak borç bölünmesi mümkün olan borçlardan olduğundan, lehdarlardan birisinin senetten doğan hakkın yarısını talep ve takip etme hakkı vardır. Bu durumda, borçlu ödediği yarı bedel oranında borcundan kurtulmuş olur. Açıklanan nedenlerle borçlu itirazının kısmen kabulü ile takip dayanağı bononun yarı bedeline hasren takip yapılabileceğine, bu miktarın üzerindeki fazlaya ilişkin kısmın iptaline karar verilmesi gerekirken …"* 12 HD, 14.03.2011, 2010/21807, 2011/3415 (UYAP).

yasaklamasından farklı olarak, cirantanın koyduğu ciro yasağı emre yazılı senedi nama yazılı hale getirmeyeceği gibi, yasağa rağmen kambiyo senedi ciro yoluyla devredilebilir (Kınacıoğlu, 1999, s. 149; Öztan, 1997, s. 608; 12 HD, 21.12.2004, 22280/26425-Eriş, 2010, Cilt 3, s. 3713).

5. CİRONUN TÜRLERİ

Ciro, şekli (tam ciro, beyaz ciro), yapılma amacı (temlik cirosu, tahsil cirosu, rehin cirosu) gibi ölçütler esas alınarak farklı sınıflandırmalara tabi tutulabilir

5.1. Şekil tibariyle Türleri

Ciro poliçe veya poliçeye bağlı olan ve alonj denilen kağıt üzerine yazılmalı ve ciranta tarafından imzalanmalıdır (TTK 683/1).

Cironun geçerliliği yazılı şekilde yapılmasını gerektirir. Sözlü olarak ciro yapılamaz (Bahtiyar, 2013, s. 71; Ertekin/Karataş, 1998, s. 351; Öztan,1997, s. 567; Poroy/Tekinalp, 2010, s. 157).

Devre ilişkin iradeyi gösteren yazı nereye yazılacaktır? Cironun poliçe üzerinde veya poliçe üzerinde yer kalmamışsa, poliçenin arka yüzünün devamı olan ve poliçeye eklenen alonj denilen belge üzerine yapılması gerekir. Ciro, uygulamada çoğunlukla poliçenin arka yüzünde yapılmakta ise de, ön yüze de yazılabilir (Öztan, 1997, s. 567). Ancak bu halde işlemin ciro olduğu tereddütsüz olmalıdır. Zira, şerh verilmeksizin, poliçenin ön yüzüne sadece imza atılması halinde imza muhataba ait ise kabul beyanı, düzenleyen ve muhatap dışındaki kişiler tarafından atılmış ise aval sayılır (TTK 695/1, 701/3). Bu itibarla ciro edilenin ismi belirtilmeksizin yapılan ciro, yani beyaz ciro mutlaka senedin arkasına veya alonj üzerine yazılmalıdır (TTK 683/2). Ciro, poliçe ve alonjun yanı sıra poliçe suretleri üzerine de yazılabilir (TTK 746/3).

Kanun ciroda ciro edilenin gösterilmesine gerek olmadığını, cironun cirantanın imzasından ibaret olabileceğini (TTK 683/2) hükme bağlamakla yetinmiş, , cironun nasıl yapılacağını, neler içereceğini belirtmemiştir. Ciroda, tarih, yer ve bedel belirtilmesi de gerekmez (Karayalçın, 1970, s. 134; Öztan, 1997, s. 568; Pulaşlı, 2011, s. 168). İmza mutlaka elle atılmalıdır (TTK 756/1). Buna karşılık ciro şerhi herhangi bir araçla yazılabilir.

Ciroya ilişkin yazılı beyan farklı şekillerde yapılabilir. Ciro, şerhde ciro edilenin adının yazılı olup olmamasına göre tam ciro ve beyaz ciro olarak sınıflandırılır.

5.1.1. Tam Ciro

İsme ciro olarak da adlandırılan tam ciro, cirantanın imzası, ciro edilen kişinin adı ve devri gösteren bir beyandan oluşur. Örneğin, cirantanın imzası ile birlikte " Ahmet Kurt'a ödeyiniz" ibaresinin yazılmış olması gibi.

Poliçeyi tam ciro ile edinen kişi senedi ancak imzalayarak, yani ciro ederek devredebilir ki, bu taktirde senet borçlusu olarak sorumluluk altına girer. Tam ciro ile beyaz ciroyu hükümleri itibariyle ayıran başlıca özellik budur (Tüzel, 2005, s. 37).

5.1.2. Beyaz Ciro

Ciro, devir beyanı ve cirantanın imzasından ya da sadece cirantanın imzasından ibaretse ve ciro şerhinde ciro edilenin adı yazılı değilse beyaz cirodur (Karayalçın, 1970, s. 139; Öztan, 1997, s. 569; Pulaşlı, 2011, s. 169; 12 HD, 02.11.2010, 12734/25535-Kazancı)[*]. Cirantanın imzasından ibaret ciro poliçenin arka yüzüne veya arka yüzün devamı sayılan alonj üzerine yapılmalıdır (TTK 683/2). Zira, atmış olan kişinin sıfatına göre poliçenin ön yüzündeki imza poliçenin kabulü veya düzenleyen lehine aval sayılabilir (TTK 695/1, 701/3).

Beyaz ciro emre yazılı kambiyo senedinin hamiline yazılı imiş gibi devrine imkan tanır. Oysa, lehdar zorunlu olduğundan poliçe ve bono hamiline düzenlenemez. Ne var ki, beyaz ciro ile devredilmekle poliçe ve bono hamiline yazılı hale gelmez (Bahtiyar, 2013, s. 73; Karayalçın, 1970, s. 139; Kınacıoğlu, 1999, s. 150; Öztan, 1997, s 575; Poroy/Tekinalp, 2010, s. 162)[**].

Hamiline ciro beyaz ciro hükmündedir (TTK 682/3). Hamiline ciro, senedi hamiline yazılı hale getirmez.

---

[*] Yargıtay çeklerin bankaya ibrazında hamilin senet arkasını imzalaması ve banka kaşesi vurulmasının, ancak bundan sonra karşılığının araştırılmasının yaygın bir uygulama olduğu gerekçesiyle ciranta imzasıyla birlikte banka kaşesi bulunması halinde beyaz ciro değil, bankaya ibraz için atılmış bir imza bulunduğunu kabul etmektedir (11 HD, 19.12.1985, 7258/7113 - Kazancı).

[**] Eriş beyaz ciro ile emre yazılı poliçenin hamiline yazılı senet durumuna geldiği görüşündedir (Eriş, 2010, Cilt 3, s. 3705).

Beyaz ciro temlik cirosu hükmündedir (Ertekin/Karataş, 1998, s. 358).

Poliçeden doğan hakların devri bakımından tam ciro ile beyaz ciro arasında fark yoktur (684/1). Bununla birlikte beyaz ciro ile devralan kişi senedi devretmekte daha fazla seçeneğe sahip olur (TTK 684/2). Zira, tam ciro ile devralan ancak senedi imzalayarak yani ciro yapmak suretiyle poliçeyi devredebilirken, beyaz ciro ile devralan kişi (Bahtiyar, 2013, s. 73; Karayalçın, 1970, s. 140; Kınacıoğlu, 1999, s. 150; Öztan, 1997, s 577; Poroy/Tekinalp, 2010, s. 161; Pulaşlı, 2011, s. 176; Tekil, 1980, s. 145) :

1-) Üzerinde hiçbir işlem yapmaksızın senet zilyetliğini geçirmek suretiyle poliçeyi devredebilir. Bu halde poliçe hamiline yazılıymış gibi devredilmekte, ciro zincirinde yer almadığından devreden poliçeden sorumlu tutulamamaktadır.

2-) Beyaz ciroya başka bir kişinin adını yazabilir. Bu taktirde kendisi ciro zincirinde gözükmediği için senet borçlusu olmaktan kurtulur.

3-) Kendisi de bir beyaz ciro ile devredebilir. Bu halde senet borçlusu sıfatıyla sorumlu olur.

4-) Beyaz ciroyu kendi adına doldurabilir. Bu takdirde poliçeyi tam ciro ile edinmiş olur. Poliçeyi ancak tam veya beyaz ciro ile devredebilir.

5-) Beyaz ciro ile almış olduğu poliçeyi bir tam ciro ile devredebilir. Bu halde ciro zincirinde yer aldığından senet borçlusu sıfatıyla sorumlu olacaktır.

Beyaz ciroya ilişkin iki karine mevcuttur :

1-) Bir beyaz ciroyu bir ciro izlerse, bu son ciroyu yapan ciranta poliçeyi beyaz ciro ile edinmiş sayılır (TTK 686/1). Böylece, beyaz ciro ile edinen ancak poliçeyi ciro etmeksizin sadece zilyetliğini geçirmek suretiyle devreden kişi yada kişilerin varlığına rağmen bu kişiler yok farzedilerek, beyaz ciroyu takiben ciro eden kişinin poliçeyi beyaz ciro ile edindiği kabul edilmek suretiyle ciro zinciri korunmuş olur (Karayalçın, 1970, s. 143; Öztan, 1997, s. 579).

2-) Son ciro beyaz ciro ise poliçeyi elinde bulunduran kişi, hak sahipliği kesintisiz ciro zincirinden anlaşıldığı taktirde yetkili hamil sayılır (TTK 686/1).

5.2. Amacı İtibariyle Türleri

Ciro yapılış amacı itibariyle temlik cirosu, tahsil cirosu ve rehin cirosundan oluşur. Senede bağlı hakkın devri için temlik cirosu, senet bedelinin tahsili amacıyla bir kişiye yetki vermek için tahsil cirosu, senedin içerdiği hakkın bir borcun teminatı olması için rehin cirosu yapılır.

5.2.1. Temlik Cirosu

5.2.1.1. Kavram

Senedin ve senede bağlı hakkın devri amacıyla yapılan ciro temlik cirosudur. Cironun, temlik cirosu olması asıldır (Bahtiyar, 2013, s. 74; Can, 2012, s.88; Karayalçın, 1970, s .141). Bu itibarla ciro şerhinde "*bedeli tahsil içindir*", "*vekaleten*" gibi tahsil cirosu yahut "*bedeli teminattır*", "*bedeli rehindir*" gibi rehin cirosu olduğunu gösteren bir ibare bulunmaması cironun temlik cirosu olduğuna karine teşkil eder. Bununla birlikte tahsil ve rehin cirosu ile edinmiş olan kişilerin yaptığı ciro tahsil cirosu hükmündedir (TTK 688/1, 689/1). Bu itibarla özel bir kayıt taşımasalar dahi tahsil ve rehin cirosunu takip eden cirolar tahsil cirosudur (Porop/Tekinalp, s. 173).

Temlik cirosu tam ciro ile de, beyaz ciro ile de yapılabilir (Öztan, 1997, s. 579).

Temlik cirosu ve senet zilyetliğinin geçirilmesi cirantanın senetten doğan bütün haklarının ciro edilene devri sonucunu doğurur (TTK 684/1). Alacağı devretmekle devreden sahip olduğu bütün hakları devretmekte iken, ciranta temlik cirosuyla sadece senetten doğan haklarını devretmiş olur (Arslanlı, 1954, s. 105)[*].

5.2.1.2. Temlik Cirosunun İşlevleri

Temlik cirosu temlik, teşhis ve teminat işlevlerini taşımaktadır.

5.2.1.2.1. Temlik İşlevi

Cironun temlik işlevi ciro ve zilyetliğin geçirilmesiyle poliçeden doğan bütün hakların ciro edilene devredilmesini ifade eder (TTK 684/1; Kınacıoğlu, 1999, s. 144

[*] "*… ciro suretiyle hamile, bonodan doğan haklar devredilmiştir. Bunun dışında, keşideci ve lehtar arasındaki hukuk ilişkiden doğan hakların devri söz konusu olmaz. Binaenaleyh, … satış senedindeki muacceliyet şartından hamilin faydalanmasına imkan yoktur.*" 12 HD, 05.07.1974, 6371/7002 (Kazancı).

; Poroy/Tekinalp, 2010, s. 162 ; Pulaşlı, 2011, s. 173). Kıymetli evrakta hak ve senet kaynaşmasının bir sonucu olarak poliçenin ve içerdiği alacak hakkının devri için ciro ve zilyetliğin geçirilmesi gerekir. Poliçenin mülkiyeti zilyetliğin geçirilmesiyle, poliçenin içerdiği alacak hakkının devri ise ciro ile sağlanır. Zilyetliğin geçirilmesi ve ciro birlikte gerçekleşmelidir. Aksi halde ciro edilen hakkı edinemez (Arslanlı, 1954, s. 106 ; Yılmaz, 2007, s. 100).

Cironun temlik işlevi hukuken geçerli bir ciroyu gerektirir. Örneğin, ciro zinciri kopuksa poliçeden doğan haklar bu noktadan sonraki kişilere geçmez (Öztan, 1997, s. 581). Benzer biçimde poliçe zilyetliği geçirilmiş olmakla birlikte, ciro kısmi ise ciro edilen hak sahibi olamayacaktır.

Zilyetliğin geçirilmesi bir ayni akdi gerektirir. Diğer bir deyimle ciranta ve ciro edilen zilyetliğin geçirilmesi hususunda anlaşmış ve poliçe bu anlaşmaya istinaden ciro edilene teslim edilmiş olmalıdır (Karayalçın, 1970, s. 146). Anlaşma ve teslimin birlikte gerçekleşmediği hallerde, örneğin cirantanın poliçeyi ciro ettiği ancak henüz teslim etmeden ciro edilen yahut beyaz ciro yapıldığı halde üçüncü bir kişi tarafından çalındığı takdirde, senet zilyetliği geçirilmiş olmaz. Ancak şeklen yetkili görünen kişiden kötü niyeti ve ağır kusuru olmaksızın edinen hamilin kazanımı korunur (TTK 686/2).

Ciro ve zilyetliğin geçirilmesiyle ciro edilen, cirantanın sahip olduğu haklara değil, poliçeden doğan haklara kayıtsız ve şartsız sahip olur. Ciro edilen, borçlu ile ciranta arasındaki ilişkiden soyutlanmış olarak hakları edinir. Bunun sonucu olarak borçlu ciranta ile arasındaki doğrudan ilişkiden kaynaklanan kişisel def'ileri ciro edilene karşı ileri süremeyeceği gibi, ciro edilen senet metninden anlaşılan def'ileri herkese karşı ileri sürme yetkisini elde eder (Karayalçın, 1970, s. 146). Ciro edilenin cirantasından daha güçlü bir hak edindiği söylenebilir. Bu itibarla temlik işlevi "*kimse sahip olduğu haktan fazlasını devredemez*" (nemo plus juris transfere potest quam ipse habet) ilkesinden ayrılır (Kınacıoğlu, 1999, s. 145). Temlik işlevi sadece temlik cirosunda mevcuttur. Temlik cirosu ile edinen poliçeyi tekrar bir temlik cirosuyla devredebileceği gibi, tahsil veya rehin cirosu da yapabilir. Poliçeden doğan bütün haklar devredilmediğinden tahsil ve rehin cirosu temlik işlevini haiz değildir (Kayar, 2006, s. 84).

5.2.1.2.2. Teşhis İşlevi

5.2.1.2.2.1. Kavram

Emre ve hamile yazılı kıymetli evrak çift taraflı teşhis kaydını içerir. Bu kayıt alacaklının hak sahipliğini ispat için senetle teşhisin yeterli olduğunu, alacaklıdan başkaca kanıt istenemeyeceğini; borçlunun ise senetle teşhis edilen kişiyi hak sahibi kabul edeceği taahhüdünü ifade eder (Öztan, 1997, s. 41).

Hamiline yazılı kıymetli evrakta alacaklının meşru hamil olduğu sadece senedi ibrazla teşhis edilir[*]. Borçlu alacaklıdan kimlik dahil, başkaca hiçbir kanıt isteyemez.

Emre yazılı kıymetli evrakta ise senedi ibraz eden ve senetteki düzgün ciro zincirinden hak sahibi olduğu belirlenen kişi meşru hamil olarak teşhis edilir (Poroy/Tekinalp, 2010, s. 23)[**]. Senede zilyet olan kişinin, düzgün ciro zincirine göre de şeklen hak sahibi sayılmasına cironun teşhis işlevi denir (TTK 686/1; Kınacıoğlu, 1999, s. 143 ; Pulaşlı, 2011, s. 174).

5.2.1.2.2.2. Düzgün Ciro Zinciri

Cirantalardan her biri bir önceki cironun ciro edileni ve poliçenin son kez ciro edildiği kişi aynı zamanda senedi elinde bulunduran kişiyse, ciro zinciri düzgündür (Poroy/Tekinalp, 2010, s. 166). Ciro zincirinin düzgün olması için üç unsur birlikte gerçekleşmiş olmalıdır (Yılmaz, 2007, s. 186):

1-) İlk ciro lehtar tarafından yapılmış olmalıdır. Lehdarın yaptığı cironun tam veya beyaz ciro olması farketmez. İlk ciroda lehtarın imzası yoksa zincir kopmuştur. Bununla birlikte fazladan yapılmış bir ciroyu lehdarın cirosu takip ediyorsa, örneğin ilk ciro muhatap tarafından bir beyaz ciro olarak yapılmış, ikinci ciro lehtara ait ise, muhatabın zaten senet borçlusu olmasından hareketle ciro zincirinin düzgün olduğunu kabul etmek gerekir (Öztan, 1997, s. 585)[***]. Bu durumda senedin arka yüzüne

---

[*] "*…Hamile yazılı senetlerde, hak sahipliğinin (alacaklılık, temsil yetkisini haiz olmak) senet vasıtasıyla ispatı, "hamile teşhis kaydı"nın sonucu olarak, yalnızca senedin ibrazı suretiyle olur.*." HGK, 05.06.2002, 19-443/474 (**Kazancı**).

[**] "*Kim senedi elinde bulunduruyor ve onu düzgün ciro zinciriyle devraldığını kanıtlıyorsa onun lehine hak sahipliğine ilişkin bir karine oluşur. Tersini ispatlamak iddia edene düşer.*" (Yılmaz, 2007, s. 189).

[***] "*Takip dayanağı bononun arka yüzündeki cirolar incelendiğinde, ilk cironun lehtara ait olmadığı ve ciro zincirinde kopukluk bulunduğu tespit edilmiştir. Ancak, çekin ikinci cirantası lehtar ŞC'dır. Adı geçenin ciro zinciri içinde yer alması nedeniyle, … lehtar ŞC'nın keşideci (düzenleyen olmalıydı)*

atılmış ve lehtarın cirosundan önce yer alan ciro amaçlı imza yok hükmündedir (Aydın, 2011, s. 320)[*]. Poliçenin ön yüzüne atılan imza aval hükmünde olduğu halde, arka yüzüne atılan imzanın aval sayılabilmesi kimin lehine aval verildiğinin açıkça belirtilmesini gerektirdiğinden, arka yüze atılan imza aval de sayılamayacağından imza sahibine senet borçlusu olarak başvurulamaz (12 HD, 25.04.2011, 2010/27062, 2011/7612 ; 12 HD, 31.05.2011, 3818/11245-UYAP).

2-) Poliçede yer alan cirolardan her biri, bir önceki ciroda poliçe kendisine ciro edilmiş olan kişi tarafından yapılmış olmalıdır[**].

3-) Son ciro ya bir beyaz ciro olmalı ya da tam ciro ise senedi elinde bulunduran kişiye (hamil) yapılmalı yani onun adı yazılmış olmalıdır.

Ciro zinciri incelenirken cirolar arasındaki bağlılık sadece dış görünüş itibariyle yani şeklen yapılır (Eriş, 2010, Cilt 3, s. 3714 ; Öztan, 1997, s. 590)[***]. Bu itibarla imzanın sahte olması veya yetkisiz yahut ehliyetsiz bir kişi tarafından imzalanmış olması ciro zincirini koparmaz[****].

Beyaz ciro, ciro zincirini bozmaz. Zira, bir beyaz ciroyu bir ciro izlerse, bu son ciroyu yapan cirantanın poliçeyi beyaz ciro ile edinmiş olduğu karine olarak kabul edilir (TTK 686/1). Böylece, beyaz ciro ile edinen ancak poliçeyi ciro etmeksizin sadece zilyetliğini geçirmek suretiyle devreden kişi yada kişilerin varlığına rağmen bu kişiler yok farzedilerek, beyaz ciroyu takiben ciro eden kişinin poliçeyi beyaz ciro ile edindiği kabul edilmek suretiyle ciro zinciri korunmuş olur (Arslanlı, 1954, s. 109 ; Karayalçın, 1970, s. 143 ; Öztan, 1997, s. 579).

UG'yi takip etmesine ... engel bulunmamaktadır. " 12 HD, 12.04.2011, 2010/25218, 2011/6215 (UYAP).

[*] Öztan düzenleyenin kendi emrine poliçe düzenlemesi ve ilk cironun düzenleyene ait olmaması, lehtardan önce ciro zinciri dışında kalan bir kişinin imzasının (beyaz ciro) bulunması halinde, bu imzanın senedin değerini, tedavül gücünü artırmaya yönelik bir garanti cirosu olarak kabul edilmesi gerektiği, bu halde ciro zincirinin düzgün olduğu görüşündedir (Öztan, 1997, s . 585 vd).

[**] "*... takip konusu çekte keşideci ATA, çek lehtarının ise borçlu YA olup, çek arkasında çek lehtarı YA'nın 'Türkiye İş Bankası emrine ödeyiniz' talimatı ile birlikte cirosu bulunmaktadır. Senette ciranta ... Bankası'nın bir cirosu olmadan MH isimli kişinin cirosu ile alacaklı MÖ'a çekin teslim edildiği, böylece ciro silsilesinde kopukluk olduğu görülmektedir. ... alacaklı yetkili hamil sayılmayacağından mahkemece, bu husus ... resen gözetilip takibin iptaline karar verilmesi gerekirken …*" 12 HD, 31.05.2011, 2010/30211, 2011/11264 (Coşkun, 2012, s. 887).

[***] "*Çek hamilinin, ciro edilen çekin, kendisinden önceki ciro imzalarının sıhhatini araştırma zorunluluğu yoktur.*" 11 HD, 08.06.1995, 3714/4802 (Eriş, 2010, Cilt 3, s. 3716).

[****] "*… çekin lehtarı olan davacının ciro imzasının sahteliği nedeni ile geçersiz olup bu imza davacıyı bağlamaz ise de, ... imzaların istiklali prensibi icabı olarak diğer imzaların sıhhatine, bu yüzden halel gelmez ve davacının ciro imzasının niteliği ciro zincirinde kopukluğa neden olmaz.*" 11 HD, 23.06.2005, 8563/6626 (Eriş, 2010, Cilt 3, s. 3680).

Düzgün ciro zincirinin tespitinde çizilmiş cirolar dikkate alınmaz. Zira, çizilmiş cirolar hak sahipliğini teşhiste yazılmamış sayılır (TTK 686/1). Poliçeyi ödemiş olan her ciranta, kendi cirosunu ve kendisinden sonra gelen borçluların cirosunu çizebilir (TTK 727/2). Ciranta kendi cirosunu ancak senedi devretmeden önce çizebilir. Çizme yetkisi olmayan kişinin ciroyu çizmesi tahrifat kabul edilmektedir (Öztan, 1997, s. 587 vd.). Örneğin, senedi elinde bulunduran ancak ciro zincirine göre yetkili hamil olmayan kişinin kendisini şeklen yetkili hamil kılmak için ciro zincirinde yer alan beyaz ciroya kadar olan tam ciroları çizmesi gibi.

Emre yazılı senetlerde yetkili hamilin ciro zinciriyle teşhis edilmesi bir imkan olmakla birlikte, teşhisin sadece ciro zinciriyle yapılacağına dair hüküm bulunmadığından tek yol değildir. Hamil maddi hukuk bakımından hak sahibi olduğunu kanıtlayabilir (Poroy/Tekinalp, 2010, s. 168). Örneğin, senedi elinde bulunduran kişi, ciro zincirine göre yetkili hamil olan kişinin mirasçısı olduğunu bir mirasçılık belgesiyle ispatlayabilir. Bu ihtimalde ciro zincirindeki kopukluk maddi hukuk bakımından hak sahipliği köprüsüyle geçilmekte, mirasçının yaptığı ciro düzgün bir cironun hükümlerini doğurmaktadır (Poroy/Tekinalp, 2010, s. 168).

5.2.1.2.2.3. Düzgün Ciro Zincirinin Hükümleri

Düzgün ciro zinciri hem hamil hem de borçlu lehine sonuçlar doğurur (Kınacıoğlu, 1999, s. 143 ; Pulaşlı, 2011, s. 174):

Hamil, poliçede yazılı hakkı devretmek veya ileri sürmek istediğinde yetkili hamil olduğunu ayrıca ispatlamak zorunda kalmaz. Poliçenin ibrazı ve ciro zincirinin düzgün olması yeterlidir. Poliçe herhangi bir nedenle hamilin elinden çıkmış olursa, düzgün ciro zincirine göre hakkı anlaşılan yani şeklen hak sahibi olduğu belirlenen yeni hamil yetkili hamil olarak teşhis edilir. Ancak yeni hamil senedin önceki hamilin elinden rızası dışında çıktığını biliyorsa veya bilebilecek durumda ise yahut senedi edinirken gerekli özeni göstermemiş ise senedi geri vermekle yükümlüdür (TTK 686/2; Poroy/Tekinalp, 2010, s. 163). Aksi halde kazanımı korunur.

Borçlu da, hile veya ağır kusuru olmadıkça, şeklen yetkili hamil olduğunu belirlediği kişiye vadesinde ödeme yapmakla borçtan kurtulur. Borçlu ciro zincirinin

düzgün olup olmadığını araştırmakla yükümlü ise de, imzaların geçerliliğini araştırması gerekmez. (TTK 710/3).

5.2.1.2.2.4. Ciro Zincirindeki Kopukluğun Hukuki Sonuçları

Ciro zinciri koptuğu taktirde, bu noktadan itibaren yapılmış olan cirolar geçersiz olur (Aydın, 2011, s. 325 ; Öztan, 1997, s. 593). Kopmadan sonra yapılan cirolar teşhis, teminat ve temlik işlevlerini taşımaz.

Cironun koptuğu noktadan itibaren geçersiz ciro ile devralmış olan kişiler poliçeyi düzenleyen, muhatap ve cirantalardan talepte bulunamazlar. Kopma senetten anlaşılabildiğinden iyiniyetli olduklarını öne sürmeleri, bu surette hak edinmeleri de mümkün değildir.

İmzaların bağımsızlığı ilkesi ancak ciro zincirinin şeklen tam olarak gözüktüğü, fakat bu imzalardan bir veya birkaçının ehliyetsiz kişilere ait yahut sahte olması ve bu hususun hamil tarafından bilinmemesi halinde uygulanabileceğinden hamil ciro zincirinin koptuğu noktadan sonraki cirantalara da başvuramaz (11 HD, 24.06.1999, 3636/5724-Kazancı). Ancak aralarındaki alt ilişkiye dayanarak genel hükümlere göre kendi cirantasından talepte bulunabilir (Poroy/Tekinalp, 2010, s. 169).

5.2.1.2.3.Teminat İşlevi

5.2.1.2.3.1. Kavram

Cironun teminat işlevi cirantanın, ciro ve zilyetliğin geçirilmesiyle birlikte senedin içerdiği alacağın ödeneceği hususunda ciro edilene ve sonraki hamillere karşı sorumluluk altına girmesini ifade eder (Pulaşlı, 2011, s. 175). Ciranta, aksi kararlaştırılmış olmadıkça, poliçenin kabul edilmemesi ve ödenmemesinden sorumludur (TTK 685/1). Cirantanın sorumluluğu kanundan doğan, ancak emredici olmayan, sorumsuzluk kaydıyla giderilebilen bir sorumluluktur (Poroy/Tekinalp, 2010, s. 170).

Her ciranta ciro zincirinde kendisinden sonra gelenlere karşı başvurma borçlusu sıfatıyla sorumlu, kendisinden önce gelenlerin ise alacaklısı durumundadır (Öztan, 1997, s. 599). Ciro zinciri uzadıkça borçluların sayısı artacağından bu poliçenin ödeneceği hususundaki güveni, haliyle tedavül kabiliyetini artırır.

Teminat işlevi için hukuken geçerli, ciro zincirine uygun ve süresinde yapılmış bir temlik cirosu gerekir (Öztan, 1997, s. 599). Sorumluluğun oluşmasında cironun tam veya beyaz ciro olması etkili değildir. Cirantanın şeklen yetkili hamil olmakla birlikte maddi hukuk bakımından hak sahibi olmaması yahut maddi hukuk bakımından hak sahibi olmasına karşın şeklen yetkili hamil olmayışı cironun teminat işlevini ortadan kaldırmaz (Öztan, 1997, s. 603; Poroy/Tekinalp, 2010, s. 170; Pulaşlı, 2011, s. 175).

5.2.1.2.3.2. Teminat İşlevinin Kaldırılması

Cirantanın sorumluluğuna ilişkin hüküm emredici nitelikte değildir. Ciranta sorumluluğunu sınırlandırabileceği gibi, tamamen de kaldırabilir :

1-) Ciranta senedin tekrar ciro edilmesini yasaklayarak, ciro ederek teslim ettiği kişiye karşı sorumlu olmakla birlikte, bu kişiden sonra gelen senet alacaklılarına karşı sorumlu olmaktan kurtulabilir (TTK 685/2; Can, 2012, s. 86; Poroy/Tekinalp, 2010, s. 170; Pulaşlı, 2011, s. 175). Böylece ciranta, cironun teminat işlevinden doğan garanti yükümlülüğünü kendi ciro edileni ile sınırlandırmış olur.

2-) Ciro şerhine "*teminatsızdır*", "sorumsuzdur" "*bila teminat*" vb. bir sorumsuzluk kaydı düşmek suretiyle ciranta sorumluluğunu kaldırabilir (TTK 685/1). Ciranta sorumsuzluğu senet bedelinin bir kısmıyla sınırlı tutabilir (Kınacıoğlu, 1999, s.147).

Cironun teminat işlevi hukuken geçerli bir devirle başlar ve ödeme yapılıncaya kadar sürer. İbraz etme, protesto çekme gibi hakkı koruyucu işlemlerin yapılmaması nedeniyle sona erer (Ertekin/Karataş, 1998, s. 362).

5.2.1.3. Def'iler

Def'i, borçluya borçlu olduğu edimi ifa etmekten kaçınmak imkanı veren bir haktır. Borçlu borcun varlığını kabul etmekte, ancak kanunun tanıdığı bir hakkı kullanarak ifadan kaçınmaktadır (Pulaşlı, 2011, s. 61). Zamanaşımı def'i gibi. Def'i bir hak olduğundan ancak borçlu tarafından ileri sürülmüş ise incelenebilir. Hakim def'i kendiliğinden gözetemez. İtiraz ise bir hakkın doğmasına engel olan, hakkı sona erdiren bir vakıadır. Borçlunun ehliyetsiz olması gibi. Bir vakıa olduğundan borçlu tarafından ileri sürülmemiş olsa dahi, hakim itirazı kendiliğinden inceler. Türk Ticaret Kanunu'nda def'i kavramı teknik anlamda def'in yanı sıra itirazları da kapsayacak biçimde geniş anlamda kullanılmış (Bahtiyar, 2013, s. 27 ; Öztan, 1997, s. 215 ; Oktay, 1986, s. 341); def'iler hamile yazılı senetlerde def'iler, poliçede def'iler ve emre yazılı senetlerde def'iler olmak üzere üç ayrı maddede düzenlenmiştir (TTK 659, 687, 825).

Yaptığı bir irade beyanıyla üçüncü kişilerin güvenebileceği bir hukuki görünüm yaratan kişinin bu beyanıyla bağlı kalmasını ifade eden "*hukuki görünüşe güven*" ilkesi emre ve hamiline yazılı senetlerde def'ileri sınırlandırır (Yılmaz, 2007, s. 102 vd.). Zira, iyiniyetle ve poliçeye özgü devir şekline uygun biçimde senedi elinde bulunduran kişi, senedin içerdiği hakkı görünen şekliyle edinmiştir. Hukuki görünüşe güven ilkesinin uygulanabilmesi dört şartın varlığını gerektirir (Oktay, 1986, s. 352): 1-) Gerçek duruma aykırı ancak poliçe borcunu doğurmaya uygun bir görünüş olmalıdır. 2-) Senet poliçeye özgü bir yolla devredilmiş olmalıdır. İlke iyiniyetli üçüncü kişileri korumaya yönelik olduğundan, senedin henüz taraflar arasında kaldığı dönemde uygulanmaz. 3-) Gerçeğe aykırı görünüş borçlu tarafından yaratılmış olmalı yani görünüş borçluya isnat edilebilmelidir. 4-) Senedi edinen kişi iyiniyetli olmalıdır.

İlke gereğince borçlu, emre yazılı bir senetten doğan alacağa karşı ancak senedin geçersizliğine ilişkin veya senet metninden anlaşılan def'ilerle alacaklı kim ise ona karşı, şahsen sahip olduğu def'ileri ileri sürebilir. Borçlu ile önceki hamillerden biri veya senedi düzenleyen kişi arasında doğrudan doğruya varolan ilişkilere dayanan def'ilerin ileri sürülmesi, ancak senedi iktisap ederken hamilin bilerek borçlunun zararına hareket etmiş olması halinde mümkündür (TTK 825).

Def'i kavramı farklı sınıflandırmalara tabi tutulmakla birlikte, bu çalışmada Kanun'un tasnifine bağlı kalınarak senet metninden anlaşılan def'iler, senetteki taahhüdün geçersizliğine ilişkin def'iler ve kişisel def'iler olmak üzere üç grupta incelenecektir.

5.2.1.3.1. Senet Metninden Anlaşılan Def'iler

Senet metni kavramını teknik anlamda almamak senedi yani senedin yüzü, arkası, alonj, hatta ciro zincirini kapsayacak biçimde geniş yorumlamak gerekir (Poroy/Tekinalp, 2010, s. 85). Zira, senet metninden anlaşılan def'iler senedin şekil şartlarının (unsurların) eksik olması, senede bağlı alacağın zamanaşımına uğramış olması, vadenin henüz gelmemiş bulunması, ciro zincirinin kopuk oluşu, senedin ödenmemesi veya kabul edilmemesine ilişkin sorumsuzluk kayıtları, cironun yasaklandığına dair kayıt, başvurma hakkının kaybedilmiş olduğu vb. senede bakan herkesin tespit edebileceği def'ileri ifade eder.

Senet metninden anlaşılan def'iler herkese karşı ileri sürülebilir (TTK 825/1) (Can, 2012, s. 26 ; Bozgeyik, 2003, s. 492). Kural olarak, senet nedeniyle kendisinden bir hak talep edilen herkes senet metninden anlaşılan def'ileri ileri sürebilir. Ancak cirantanın koyduğu sorumsuzluk kaydı (TTK 685/1) ve ciro yasağı kaydına (TTK 685/2) ilişkin def'ileri ancak o ciranta ileri sürebilir (Ülgen vd, 2013, s. 66). Def'i senet metninden anlaşılmakla hamil iyiniyetli olduğunu öne süremez (Poroy/Tekinalp, 2010, s. 85 ; Yılmaz, 2007, s. 117).

5.2.1.3.2. Senetteki Taahhüdün Geçersizliğine İlişkin Def'iler

Bu grupta yer alan def'iler senet metninden anlaşılmayan[*], senedi bütünüyle geçersiz kılmayan ancak kendisinden talepte bulunulan borçluya izafe edilen taahhüdü geçersiz kılan def'ilerdir (Can, 2012, s. 25 ; Öztan, 1997, s. 220). Örneğin ehliyetsizlik, imzanın sahte olması, temsil yetkisinin aşılması veya yetkinin bulunmaması, senedin cebren düzenletilmesi, hata, hile, tehdit, gabin vb.

[*] Bu grupta yer alan def'iler "senetten anlaşılmayan geçerlilik def'ileri" (Yılmaz, 2007, s. 117) ya da isnat def'ileri (Kınacıoğlu, 1999, s. 164 vd) olarak da adlandırılmaktadır.

Öğreti ve uygulamada senetteki taahhüdün geçersizliğine ilişkin def'iler ve kişisel def'iler konusunda görüş birliği sağlanamadığı, bir def'in her iki gruba da dahil edilebildiği görülmektedir. Örneğin, Öztan'a göre hata def'i senetteki taahhüdün geçersizliğine ilişkin bir def'i iken , Yılmaz kişisel def'i olarak sınıflandırmaktadır (Öztan, 1997, s. 225; Yılmaz, 2007, s. 121). Bu def'ilerin niteliği gereği değerlendirme farklılıkları olağandır. Esasen def'in hangi grupta yer aldığından ziyade kim tarafından kimlere karşı ileri sürülebileceği yani etkisi önem taşır.

Senetteki taahhüdün geçersizliğine ilişkin def'iler herkes tarafından değil ancak geçersizlik sebebi şahsında gerçekleşmiş olan kişi tarafından ileri sürülebilir (Can, 2012, s. 27; Ülgen vd, 2013, s. 66). Zira, kambiyo senetlerinde geçerli olan imzaların bağımsızlığı ilkesi gereğince, senet kambiyo senedi vasfı taşımak kaydıyla, diğer imza sahiplerinin taahhütleri geçerli kalır (Pulaşlı, 2011, s. 63 ; Yılmaz, 2007, s. 201).

Bu gruba dahil olan def'ilerin bazıları herkese, bazıları ise ancak belirli kişilere karşı ileri sürülebilir. Bu def'ilerin kime karşı ileri sürülebileceğini tespitte ölçüt " *hukuki görünüşe güven ilkesi*" dir. Kişi sonuçlarını bilerek ve isteyerek yarattığı hukuki görünüşün sonuçlarına katlanmalıdır (Öztan, 1997, s. 221).

İlke gereğince ehliyetsizlik, sahte imza, yetkisiz temsil, doğrudan cebir kullanma, senet metninde tahrifat yapılması vb… halerde ilgili kişi yaratılan hukuki görünüşe neden olmadığından bu def'ileri herkese karşı ileri sürebilir.

Hata, hile, tehdit ve gabin gibi irade bozuklukları[*], senedin ahlaka yahut kanuna aykırı bir amacı gerçekleştirmek için verilmesi, senet harici yapılan ibra, sulh ve ödemeler, muvazaa, kumar borcu vb hallerde borçlu yaratılan hukuki görünüşe sebebiyet verdiğinden bu hususlara ilişkin def'ileri ancak doğrudan ilişkide olduğu kişiye karşı ileri sürebilir. Bu def'iler kötüniyetli olmayan, edinmesinde ağır kusur

[*] Poroy/Tekinalp hile ve tehdit halinde yaratılan hukuki görünüşten borçlunun sorumlu tutulamayacağı, bu def'ilerin iyiniyetli üçüncü kişiler dahil herkese karşı ileri sürülebileceği görüşündedir (Poroy/Tekinalp, 2010, s.84). Kanaatimizce silah doğrultarak senet düzenlenmesinde olduğu gibi, tehdidin ötesinde, doğrudan cebir halinde borçlunun iradesi bulunmadığından sorumlu tutulmaması gerekir. Ancak zarar verileceği tehdidi yahut hile halinde korkan, aldanan borçlu değil, yaratılmış olan hukuki görünüşe güvenerek senedi edinmiş olan iyiniyetli üçüncü kişiler korunmalıdır.

bulunmayan hamillere karşı ileri sürülemez (Can, 2012, s. 26; Öztan, 1997, s. 225; Kınacıoğlu, 1999, s. 166).

5.2.1.3.3. Kişisel Def'iler

Kişisel def'iler senet metninden anlaşılmayan, senetteki bir taahhüdün geçersizliğine ilişkin olmayan, borçlunun alacaklılardan birisi ile doğrudan doğruya ilişkisinden doğan def'ilerdir. Doğrudan doğruya ilişki kambiyo senedinde yazılı borca etki etmeyen, kambiyo senedinin alacaklısı ile borçlusunu birbirine bağlayan hukuki ilişkiyi ifade eder (Kınacıoğlu, 1999, s. 168).

Bu grupta taraflar arasında kambiyo senedinin verilmesine neden olan temel ilişkiden doğan def'iler (temel ilişkideki ifa edilmeme, ayıp, zamanaşımı vb…), temel ilişki dışında herhangi bir ilişkiden doğan def'iler (takas vb…), kambiyo ilişkisi ile ilgili olarak taraflar arasında yapılmış olan özel anlaşmalardan doğan def'iler (ödeme, vadenin uzatılması, hatır anlaşması, teminat vb…) ile dürüstlük kuralına aykırılık yer alır (Poroy/Tekinalp, 2010, s.87)[*].

Kişisel def'iler, ancak o def'in doğduğu ilişkinin tarafları arasında ileri sürülebilir. Ancak, hamil bilerek borçlunun zararına hareket etmiş yani borçlunun def'i hakkını kullanmasını engellemek amacıyla senedi edinmişse, senedin tedavülü bakımından korunmaya değer bir menfaat bulunmadığından borçlu kişisel def'i ona karşı da ileri sürebilir (TTK 825/2; Bozgeyik, 2003, s. 494 ; Yılmaz, 2007, s. 244). Örneğin, borçlunun cirantaya karşı sahip olduğu takas hakkını bertaraf etmek

---

[*] "*Davacı …, davalı GA'na alışveriş nedeniyle verdiği … senedin vadesinden önce ödendiğini, … davalı GA ile ödeme nedeniyle bononun hükümsüzlüğüne dair … protokol imzaladıklarını, senedi geri almadığını daha sonra diğer davalı ES'nin senedi … tahsile verdiğini, davalıların kötüniyetli olduklarını ileri sürerek … senedin … iptaline karar verilmesi … dava edilmiştir. … davalı ES'nin … protokole taraf olmadığı, ciro yoluyla yetkili son hamil bulunduğu, senedin ödeme sonrasında teslim edilmediği, davacı ile davalı GA arasındaki ödeme def'inin üçüncü kişi olan ES yönünden bağlayıcı olmayacağı …*" 11 HD, 31.01.2011, 2009/7975, 2011/908 ; "*… senedin … protokol kapsamında verilmiş teminat senedi olduğundan bahisle takip iptaline karar verilmişse de, … protokolde takip alacaklısı AE taraf değildir. Adı geçen hamilin, senedin lehtarı GK'nın cirosu ile iktisap ettiği ve yetkili hamil olduğu görülmektedir. … keşideci borçlu, lehtara karşı ilerisi sürebileceği şahsi def'ilerini iyiniyetli hamile karşı ileri süremez. … AE'nin bonoyu iktisap ederken bile bile borçlunun zararına hareket ettiği de iddia ve ispat edilemediğine göre, istemin reddi yerine kabulü ile takibin iptaline karar verilmesi isabetsizdir.* " 12 HD, 15.03.2011, 2010/23223, 2011/3579 ; "*…hatır senedini hüsnüniyetle iktisap etmiş olan hamile karşı hatır anlaşmasının tarafı olan borçlunun BK'nun 18/2 maddesi sebebiyle muvazaa iddiasını ileri süremeyecek olmasına göre …*" 11 HD, 02.07.2012, 2011/5173, 2012/11643; "*… takip dayanağı bonolarla ilgili olarak lehtara yapıldığı iddia edilen ödeme takip alacaklısını (ciranta hamili) bağlamaz*." 12 HD, 17.02.2011, 2010/20729, 2011/995 (UYAP).

amacıyla senedin hamile temlik cirosuyla devredilmiş olması halinde olduğu gibi (Can, 2012, s. 27). Hamilin bilerek borçlunun zararına hareket etmiş olduğunu ispat yükü borçludadır. İspat yükünün yerine getirilmesi oldukça güçtür. Zira, borçlu öncelikle kişisel def'in varlığını yani senedin karşılıksız olduğunu kesin kanıtla ispatlamalıdır (Ertekin/Karataş, 1998, s. 355). Ancak bunun ispatından sonra ikinci aşamaya geçilebilir. İkinci olarak, kişisel def'i biliyor olması yeterli olmayıp, ayrıca hamilin borçlunun zararına hareket ettiğinin de kanıtlanması gerekir (Şahin, 2010, s. 1942 vd.)[*].

Gecikmiş ciro alacağın devri hükümlerini doğurduğundan, cirantasına karşı ileri sürülebilecek kişisel def'iler gecikmiş ciro ile edinen hamile karşı da ileri sürülebilir. Alacağın devri, miras ve şirket birleşmesi gibi halefiyet hallerinde de kişisel def'iler hamile karşı ileri sürülebilir. Bu hallerde hamilin iyiniyetli olması kişisel def'ilerin ileri sürülmesini engellemez[**].

5.2.2.Tahsil Cirosu

5.2.2.1. Kavram

Borçlu ve hamilin ayrı yerlerde olmaları, hamilin senedin tahsilini bizzat yapmak için zamanının olmayışı, hamilin senet borçluları ile karşılaşmak istemeyişi vb… nedenlerle hamil senet bedelini tahsil etmek üzere bir kişiyi vekil tayin edebilir. Uygulamada kambiyo senetlerinin tahsili genellikle bankalar marifetiyle gerçekleştirilmektedir (Karayalçın, 1970, s. 149 ; Şimşek, 1977, s. 268 vd.).

Tahsil cirosu senetten doğan hakların ciranta ad ve hesabına tahsilini sağlamak amacıyla ciro edilene gerekli vekaleti ve yetkiyi tesis eden bir işlemdir (TK 600 ;

---

[*] " *... (ciranta ile hamil arasında) amca yegen ilişkisinin saptanması halinde, hamilin çeki iktisap ederken, bile bile borçlunun zararına hareket ettiğinin ve iyiniyetli olmadığının kabulü gerekir*." 12 HD, 31.10.2006, 16941/20039 (Eriş, 2010, Cilt 3, s.3728).

[**] Şahin, nama yazılı senetlerde borçlunun temlik zincirinde yer alan hamillerden her birine karşı ileri sürebileceği kişisel def'ilerin tamamını alacağın temliki hükümleri gereğince son hamile karşı da ileri sürebileceğini, oysa gecikmiş ciro halinde gecikmiş ciroya kadar yapılmış olan cirolar normal ciro olduğundan borçlunun önceki cirantalara karşı ileri sürebileceği def'ileri hamile karşı ileri süremeyeceğini, sadece gecikmiş ciroyu yapan cirantaya karşı haiz olduğu kişisel def'iler ileri sürebileceğini, alacağın temliki hükümlerinin gecikmiş ciroda aynen değil, uygun düştüğü ölçüde uygulanabileceğini ; gecikmiş cironun aynı zamanda bir geriye ciro olması yani gecikmiş cironun önceki cirantalardan birisine yapılmış olması halinde ise bu kişiler ilk ciro ile edindikleri konumlarına döndüklerinden, borçlunun gecikmiş cironun alacağın temliki hükümlerine tabi olduğundan bahisle devredene karşı haiz olduğu kişisel def'ileri bu kişilere karşı ileri süremeyeceğini açıkca ortaya koymuştur (Şahin, 2010, s. 1942 vd).

TTK 688; Bahtiyar, 2013, s. 76; Domaniç, 1990, s. 166 ; Şimşek, 1977, s. 277 ; Poroy/Tekinalp, 2010, s. 171).

5.2.2.2. Şekli

Şeklen "*bedeli tahsil içindir*" , "*vekaleten* " gibi senet bedelinin başkası adına tahsil edileceğini belirten bir şerhle ya da sadece vekil etmeyi ifade eden bir kayıtla yapılabilir.

Tahsil cirosunun beyaz ciro ile yapılıp yapılamayacağı, tam ciro ile yapılmasının zorunlu olup olmadığı tartışmalıdır. Birinci görüş, temsilcinin adının ciro şerhine yazılmasının öngörülmediğini, bu nedenle temsilci-ciro edilenin adı yazılmaksızın sadece tahsil için olduğunu belirten bir ibareyle tahsil cirosu yapılabileceğini (Şimşek, 1977, s. 269); kanaatimizce daha isabetli olan ikinci görüş ise, beyaz cironun senedin hamiline yazılı bir senet gibi devrine imkan verdiğini, tahsil cirosunun ise senedin tahsilini amaçladığını ve temsicilci-ciro edilenin senedi ancak tahsil cirosu ile devredebileceğini, bu itibarla beyaz cironun vekalet ilişkisi ve haliyle tahsil cirosu ile bağdaşmadığını öne sürmektedir (Bahtiyar, 2013, s. 76; Karayalçın, 1970, s. 109; Poroy/Tekinalap, 2010, s. 161).

Senedin arka yüzüne veya alonj üzerine yapılması mutad ise de; tam ciro ile yapılması gerektiğinden tahsil cirosu senedin ön yüzüne de yapılabilir.

5.2.2.3. Gizli Tahsil Cirosu

Ciro tahsil için yapıldığını gösterir bir ibare taşıyorsa aleni tahsil cirosudur. Ciranta ile ciro edilen arasındaki güven ilişkisine bağlı olarak ciranta senedi tahsil için devrettiği halde ciro edileni daha fazla yetki ile donatmak için temlik cirosu yapmış ise örtülü tahsil cirosundan (fidisüyer ciro, gizli tevkil cirosu, inançlı ciro) söz edilir (Kınacıoğlu, 1999, s. 151 vd.). Ciro görünüşte temlik cirosu, gerçekte ise tahsil cirosudur. Ciro edilen poliçeden doğan hakları kendi adına ancak cirantası hesabına kullanır (Tüzel, 2005, s. 50). Ciranta ile ciro edilenin iradeleri ve irade açıklamaları farklı olmadığından işlem muvazaalı değildir. Örtülü tahsil cirosunun bir inançlı işlem olduğu kabul edilmektedir (Bahtiyar, 2013, s. 77 ; Öztan, 1997, s. 619 ; Tekil, 1980, s. 147).

5.2.2.4. Hükümleri

Amaç tahsil için yetkilendirmek olduğundan senet ve senedin içerdiği hakkın mülkiyeti cirantada kalmaktadır. Bununla birlikte, ciro ile beraber senet zilyetliğini de ciro edilene devretmiş olan ciranta senede zilyet olmadığından tasarruf imkanına sahip değildir (Kınacıoğlu, 1999, s. 151). Diğer bir deyimle ciranta tahsil cirosuna rağmen, senedi elinde bulundurmak kaydıyla poliçeden doğan hakları kullanabilir (Karayalçın, 1970, s. 150).

Temsilci-ciro edilen senet bedelinin tahsili hususunda cirantanın vekili, temsilcisi konumundadır. Ciranta ile hamil arasındaki ilişki genellikle bir vekalet sözleşmesine dayanır (Domaniç, 1990, s. 167 ; Öztan, 1997, s. 615 ; Poroy/Tekinalp, 2010, s. 178 ; Şimşek, 1977, s. 271). Bununla birlikte aralarındaki ilişki bir hizmet sözleşmesi, şirket sözleşmesi vs… de olabilir (Öztan, 1997, s. 615). Ciro edilen poliçeden doğan bütün hakları ciranta adına kullanabilir (TTK 688/1). Ciro edilen senet bedelinin tahsili için verilen yetki gereğince, somut durumda bu amacı gerçekleştirmek için gerekli olan her işlemi yapabilir (YİBK, 05.11.1969, 6/7 - Kazancı). Bir kanun hükmüne dayandığından, ayrıca özel yetkiyi içeren vekaletname gerekmeksizin ciro edilen, örneğin, poliçeyi kabule arz edebilir, başvurma hakkının kullanılması için gerekli protestoları çekebilir, kısmi ödeme halinde makbuz verebilir, zayi nedeniyle iptal davası açabilir. Ciro edilen zayi nedeniyle iptal davasını yahut düzenleyene yönelik sebepsiz zenginleşme davasını ciranta adına açar. Davada ciranta taraf olduğundan yemin kendisine yöneltilir, tanık olarak dinlenemez ve hüküm hakkında tesis edildiğinden davanın kaybı halinde yargılama giderlerinden ciranta sorumlu olur. Ciro edilenin ciranta adına dava açması Avukatlık Kanunu 35 maddeyle baroya kayıtlı avukatlara tanınan dava açma ve takip yetkisinin istisnasıdır (Öztan, 1997, s. 612; Karayalçı Ticari Senetler, s. 150; Kınacıoğlu, 1999, s. 151). Kendisine sadece senedin içerdiği hakkın tahsili için yetki verildiğinden ciro edilen ciranta ile borçlu arasındaki temel ilişkiye dayanarak eda davası açamaz (Şimşek, 1977, s. 279). Ciro edilenin senet bedelinde tasarruf edip edemeyeceği tartışmalıdır. Birinci görüş bunun mümkün olduğunu savunurken (Karayalçın, 1970, s. 150; Kınacıoğlu, 1999, s. 151), ikinci görüş yanlıları tahsil cirosunun senet bedelinin ciranta adına tahsilini amaçladığını, ciro edilenin feragat, sulh ve ibra işlemlerini

yapmasının bu amaçla bağdaşmadığını, bu işlemlerin özel yetki gerektirdiğini öne sürmektedir (Arslanlı, 1954, s. 114; Bahtiyar, 2013, s. 76; Öztan, 1997, s. 613; Pulaşlı, 2011, s. 177 vd.; Tüzel, 2005, s. 69). Kanaatimizce feragat, sulh ve ibra gibi alacağı sona erdiren tasarruf işlemleri tahsil cirosunun amacıyla bağdaşmayacağından ikinci görüş tercih edilmelidir.

Ciranta ile ciro edilen arasındaki ilişki vekalet sözleşmesi olmakla birlikte tahsil cirosu kimi noktalarda özellikler gösterir. Örneğin, vekalet sözleşmesi süreye bağlı yapılabilirken, ciroya ilişkin şartlar yazılmamış sayılacağından tahsil cirosuna ilişkin süre kaydı hukuki sonuç doğurmaz. Sözleşme serbestisinin bir sonucu olarak vekalet sözleşmesinde alacağın kısmen tahsili için yetkilendirme mümkün iken, kısmi ciro batıl olduğundan senet bedelinin bir kısmı için tahsil cirosu yapılamaz (Hacıömeroğlu, 2010, s. 101; Şimşek, 1977, s. 272). Aksi kararlaştırılmadıkça veya işin özelliğinden anlaşılmadıkça vekalet verenin ölümü veya medeni hakları kullanma ehliyetini kaybetmesi ile vekalet ilişkisi sona erdiği halde (TBK 43, 513/1) kanun koyucu poliçenin itibarını, tedavül kabiliyetini artırma düşüncesiyle tahsil cirosunun içerdiği yetkinin sona ermeyeceğini hükme bağlamıştır (TTK 688/3; Karayalçın, 1970, s. 151 ; Pulaşlı, 2011, s. 178). Buna karşılık tahsil cirosuyla verilen yetki vekalet sözleşmesinde olduğu gibi ifa, yetkinin geri alınması, istifa, ciro edilenin ölümü ve medeni hakları kullanma ehliyetini kaybetmesi hallerinde sona erer. Cirantanın ve ciro edilenin iflasına ilişkin hüküm bulunmamaktadır. Cirantanın iflası halinde ciranta senet bedelini ciro edilenden ne surette talep edecek ise iflas masasının da o şekilde talep etmesi gerektiği, ciro edilenin iflası halinde ise cirantanın iflas masasından talepte bulunabileceği açıktır (Tüzel, 2005, s. 78).

Ciro edilen cirantaya karşı vekalet sözleşmesi hükümlerine göre sorumludur. Buna göre üstlendiği iş ve hizmetleri, vekâlet verenin haklı menfaatlerini gözeterek, sadakat ve özenle yürütmekle yükümlü olup, özen borcundan doğan sorumluluğunun belirlenmesinde, benzer alanda iş ve hizmetleri üstlenen basiretli bir vekilin göstermesi gereken davranış esas alınır (TBK 506/2,3).

Açıklandığı üzere kambiyo senetlerinin tahsili çoğunlukla bankalar marifetiyle yapılmaktadır. Yargıtay, bankanın tahsil cirosu ile kendisine teslim edilen kambiyo senedinin kaybı nedeniyle sorumlu tutulabilmesi için senedin tahsil edilememesi ile

kaybı arasında doğrudan illiyet bağı bulunması gerektiğini, bunun için de senet kaybedilmemiş ve vadesinde takibe konulmuş olsa idi senet borçlularının ödeyeceklerinin sabit olması gerektiğini, bu itibarla borçluların senedin kaybından yararlanarak tahsili engelleyici tasarruf ve davranışlarda bulunduklarının ciranta tarafından kanıtlanması, haliyle cirantanın öncelikle kendi cirantasına başvurması gerektiği görüşündedir (11 HD, 11.06.2012, 2011/3699, 2012/10226-UYAP).

Kanaatimizce vekilin, vekâlet verenin menfaatine hareket etme ve işi özenle yapma yükümlülüğünün bulunması nedeniyle bankanın tahsil cirosu ile devraldığı kambiyo senedini kaybetmesi durumunda cirantanın zararı oluşmuştur. Bankanın sorumluluğu için zararın varlığı ile senedin kaybı arasında ayrıca illiyet bağı aramak ve ispat yükünü yükümlülüğünü ihlal etmiş olan bankaya değil zarar gören cirantaya yüklemek anılan yasal düzenleme ve ispat hukuku kurallarına uygun düşmemektedir. Kaldı ki, eBK 99/3 fıkra gereğince borçlunun hafif kusurundan sorumlu olmayacağı kararlaştırılabilirken, bankacılığın yetkili makamlar tarafından verilen izinle yürütülmesi nedeniyle TBK'nun 115/3 fıkrası gereğince bankaların hafif kusurlarından dahi sorumlu tutulacak olmaları gözetildiğinde Yargıtay uygulamasının sürdürülemeyeceği açıktır.

5.2.2.5. İşlevi

Hiç kimse kendisinde mevcut olandan daha fazla hakkı başkasına temlik edemez *(nemo plus juris transfet quam habet)* (Andreas von Tuhr, Borçlar Hukukunun Umumi Kısmı, cilt 1-2, Ankara: Yargıtay Yayınları, 1983, s. 864) ilkesi gereğince ciro edilen poliçe üzerinde hak sahibi olmadığından, temlik veya rehin cirosuyla yahut alacağın devri hükümlerine göre devredemez (Karayalçın, 1970, s. 150). Ancak tahsil cirosu ile devredebilir (TTK 688/1). Bu itibarla, bir tahsil cirosunu takip eden cirolar, tahsil cirosu olduklarını gösterir özel bir kayıt bulunmasa dahi, tahsil cirosu sayılır (Kınacıoğlu, 1999, s. 151 ; Poroy / Tekinalap, 2010, s. 173).

Ciro edilen sadece senet bedelini talep yetkisini elde ettiği, ciroyla hak kendisine devredilmediği, poliçe ve poliçenin içerdiği hak cirantada kaldığından tahsil cirosunun temlik işlevi bulunmamaktadır. Aynı nedenle ciranta poliçenin kabul edileceğini veya ödeneceğini ciro edilene taahhüt etmemiş olduğundan tahsil

cirosunun teminat işlevi de yoktur (Arslanlı, 1954, s. 115; Öztan, 1997, s. 611; Tüzel, 2005, s. 69). Tahsil cirosunun sadece teşhis işlevi vardır (Şimşek, 1977, s. 278).

Gizli tahsil cirosu görünüş itibariyle bir temlik cirosu olduğundan temlik, teminat ve teşhis işlevlerini taşır. Ciro edilen ciranta ile arasındaki iç ilişki gereğince ancak tahsile yönelik işlemleri yapabilecek ve poliçeyi ancak bir tahsil cirosu ile devredebilecek iken temlik yahut rehin cirosu ile devrederse, iyiniyetli üçüncü kişilerin edinimleri korunur (TTK 686/2).

5.2.2.6. Def'iler

Tahsil cirosunda, poliçeden sorumlu olanlar, senedin hükümsüzlüğüne ilişkin def'ilerle senetten anlaşılan def'ileri herkes gibi temsilci ciro edilene de ileri sürebilirler. Senet ve senetten doğan hakkın mülkiyeti cirantada kaldığından borçlular cirantaya karşı ileri sürebilecekleri kişisel def'ileri temsilci –ciro edilene karşı da ileri sürebilirler[*]. Ancak temsilci ciro edilen cirantanın temsilcisi olduğundan borçlular ciro edilen ile ilişkilerinden doğan kişisel defileri ciro edilene karşı ileri süremezler (Eriş, 2010, Cilt 3, s. 3733 ; Tüzel, 2005, s. 72 ; Yılmaz, 2007, s. 115). Örtülü tahsil cirosu görünüşte bir temlik cirosu olduğundan borçlular ya ciro edilene karşı sahip oldukları kişisel def'ileri, ya da cironun bir tahsil cirosu olduğunu kesin kanıtla (belge ve yemin) ispatlamak suretiyle ciranta ile ilişkilerinden doğan kişisel def'ileri ileri sürebilirler (Poroy/Tekinalp, 2010, s. 172). Ciranta ve ciro edilen anlaşarak, ciro edilen ile borçlular arasındaki ilişkiden doğan kişisel def'ileri etkisiz kılmak için temlik cirosu yerine tahsil cirosu yapmış olabilirler. Bu halde, borçlular ancak cironun gerçekte bir temlik cirosu olduğunu ispatlayarak ciro edilene karşı sahip oldukları kişisel def'ileri kullanabilirler (Şimşek, 1977, s. 279).

[*] "*Takip alacaklısının ... tahsil cirosu ile bonoyu ele geçirmesine göre vekil hamil durumunda olduğundan ödeme iddiasının kendisine karşı ileri sürülebileceğine, …*" 12 HD, 16.12.2003, 21315/24905 (Kazancı).

5.2.3. Rehin Cirosu

5.2.3.1. Kavram

Rehin, hak sahibine, alacağını öncelikle elde edebilmesi amacıyla bir eşya, bir hak veya başkaca bir malvarlığı değerini paraya çevirme yetkisini veren mutlak bir haktır (Esener, 2008, s. 477 ; Kubilay, 1987, s. 497). Bir alacağın kambiyo senedinin içerdiği alacak hakkı rehnedilmek suretiyle teminat altına alınması mümkündür. İşlemin senet rehnedilerek gerçekleştirilmesi taşınır rehni hükümlerine yani eşya hukuku kurallarına tabidir.

Rehin cirosu ise senet alacaklısının yahut bir başka kişinin alacağının poliçeden doğan alacak hakkı ile teminat altına alınması amacıyla yapılır (Kınacıoğlu, 1999, s. 152 ; Pulaşlı, 2011, s. 180). Kambiyo senetlerinin içerdiği alacak hakkının bir alacağı güvence altına almak için ciro yoluyla rehni Türk Ticaret Kanunu'nda (TTK 689) düzenlenmiş olduğu gibi, Türk Medeni Kanunu da 956/2 fıkrasında "*kıymetli evrakın rehni için senedin ciro edilmiş veya yazılı devir beyanı yapılmış olarak teslimi gerekir*" hükmüyle buna imkan tanımıştır.

Poliçenin ciro yoluyla rehnedilmesine ilişkin TTK 689 madde hükmü TTK 789/1-a bendi yollamasıyla bono hakkında da uygulanır. Kanun koyucu bir ödeme aracı olan çekin teminat amacıyla ciro edilmesini yerinde görmemiş, poliçe hükümlerinin çek hakkında atıf suretiyle uygulanmasına ilişkin TTK 818 madde de 689 maddeye yollama yapılmamıştır. Bu itibarla çekte rehin cirosu geçerli değildir[*].

5.2.3.2. Şekil

Rehin cirosu, ciro şerhine "*bedeli teminattır*", "*bedeli rehindir*" ibaresi veya rehnetmeyi belirten diğer herhangi bir kayıt yazılmak ve ciranta tarafından imzalanmak suretiyle yapılır (TTK 689/1).

---

[*] Domaniç, anılan maddelerden çekte rehin cirosu yapılamayacağı sonucu çıkarılmakla birlikte, ne kadar kısa vadeye tabi olursa olsun diğer her türlü alacakların rehin edilebilmesi karşısında çeke bağlı alacağın da rehnedilmesinin mümkün olduğunu savunmaktadır (Domaniç, 1964, s. 519) ; "… *çekin Medeni Kanunun rehine ilişkin hükümlerinden yararlanmak suretiyle rehnedilmesi mümkün olduğu halde yasaya aykırı yapılan rehin cirosu sonuç doğurmaz. … takip alacaklısına yapılmış geçerli bir cirodan bahsedilemeyeceğinden alacaklı yetkili hamil değildir. … takibin re'sen iptaline karar vermek gerekir*." 12 HD, 15.03.2002, 3254/5259 (Kazancı) ; "… *çekin davacıya rehin cirosuyla verildiği açık olup, çekte rehin cirosunun geçerli olmayacağı, bu ciroyla çeki elinde bulundurana hak bahşetmeyeceği hususu nazara alınarak … karar verilmesi gerekirken …*" 11 HD, 26.04.2011, 2009/12497, 2011/5038 (UYAP).

Açıklandığı biçimde ciro şerhinde rehin için yapıldığını gösteren kayıt taşıyan rehin cirosu "aleni rehin cirosu" olarak adlandırılır. Aleni rehin cirosunun beyaz ciro ile yapılıp yapılamayacağı tartışmalıdır. Birinci görüş rehin cirosunun tam veya beyaz ciro ile yapılabileceğini savunurken (Domaniç, 1964, s. 523 ; Kınacıoğlu, 1999, s. 152 ; Pulaşlı, 2011, s. 181), ikinci görüş senedi rehin cirosu ile devralan kişinin ancak tahsil cirosu ile devredebileceğini, oysa beyaz cironunun senede hamiline yazılıymış gibi tedavül imkanı kazandırdığını, bu itibarla beyaz cironun rehin cirosu ile bağdaşmadığını öne sürmektedir (Bahtiyar, 2013, s. 77 ; Ertekin/Karataş, 1998, s. 373 ; Öztan, 1997, s. 576, 626 ; Poroy/Tekinalp, 2010, s. 161). Kanaatimizce, tahsil cirosu konusunda açıklanan nedenlerle rehin cirosu da beyaz ciro ile yapılamaz.

Ciro şerhinde hangi alacak için rehnedildiğinin yazılması gerekmez (Domaniç, 1964, s. 522 ; Öztan, 1997, s. 626). Teminat altına alınan alacağın senet bedelinden az olması hali ise belirsizdir. Zira, örneğin 1000 TL alacak için 1500 TL bedelli senet rehin cirosuyla devredilmiş ve ciro şerhine 1000 TL alacak için teminat olduğu yazılmış ise, ciro senet bedelinin tamamını kapsamadığından kısmi ciro sözkonusu olacak ve kısmi ciro batıl olduğundan (TTK 682/2) geçerlilik kazanmayacaktır (Karayalçın, 1970, s. 152 ; Pulaşlı, 2011, s. 181). Kural bu olmakla birlikte, Domaniç bu durumda rehin cirosunun batıl sayılmamasını, rehnalan ciro edilenin senet bedelini tahsil ettiğinde teminat altına alınmış olan alacağını muhafaza etmekle birlikte, senet bedelinin alacağını aşan bölümünü tahsil cirosu hükümleri gereğince rehneden cirantaya iade etmesini, cironun 1000 liralık kısım için rehin cirosu, 500 liralık bölüm için ise tahsil cirosu kabul edilmesini önermektedir (Domaniç, 1964, s. 523).

Ciranta ve ciro edilen arasındaki güven ilişkisine bağlı olarak, ciranta senedi rehin amacıyla devrettiği halde, tarafların anlaşmasıyla rehin cirosu yerine temlik cirosu yapmış ise gizli rehin cirosu söz konusudur (Öztan, 1997, s. 631). Gizli rehin cirosu görünüş itibariyle bir temlik cirosu olduğundan beyaz ciro ile de yapılabilir. Gizli rehin cirosu ile devralan, cirantası ile olan anlaşmayla aykırı hareket ederek poliçeyi temlik cirosu ile devredebilir. Senetten rehin cirosu olduğu anlaşılmadığından iyiniyetli üçüncü kişilerin edinimleri korunur (TTK 686/2; Öztan, 1997, s. 632).

5.2.3.3. Rehneden Ciranta ve Rehnalan Ciro Edilenin Durumu

Rehnalan ciro edilen, ciro ve zilyetliğin geçirilmesiyle senet üzerinde rehin hakkı elde eder. Rehin hakkının fer'i bir hak olması nedeniyle senedin ve senette yazılı hakkın mülkiyetini iktisap etmediği gibi, asli zilyetliğini de edinmiş değildir. O, sadece poliçenin fer'i zilyetliği ile poliçenin içerdiği alacak hakkı üzerinde sınırlı bir ayni hak edinir (Poroy/Tekinalp, 2010, s. 174 ; 11 HD, 10.02.1975, 4592/848-Pulaşlı, 2011, s. 181). Ancak tahsil cirosundan farklı olarak cirantanın temsilcisi konumunda olmayıp edindiği hak bağımsızdır. Bu itibarla kendi ad ve hesabına hareket etmektedir (Arslanlı, 1954, s. 116; Bahtiyar, 2013, s. 77; Ertekin/Karataş, 1998, s. 376; Karayalçın, 1970, s. 153; Kınacıoğlu, 1999, s. 153; Öztan, 1997, s. 627). Bununla birlikte poliçe bedeli teminat altına alınan alacak bedelinden fazla ise alacak bedelini aşan kısım için cirantanın temsilcisi konumundadır.

Rehnalan ciro edilen poliçeden doğan bütün hakları rehin amacıyla sınırlı olmak üzere kendi adına kullanabilir (TTK 689/1). Örneğin poliçeyi ödenmek üzere muhataba ibraz edebilir, protesto çekebilir, başvurma haklarını kullanabilir. Rehin amacıyla bağdaşmadığından sulh, feragat ve ibra işlemlerini yapamaz (Arslanlı, 1954, s. 117 ; Kubilay, 1987, s. 509; Öztan, 1997, s. 628; Poroy/Tekinalp, 2010, s. 174; Pulaşlı, 2011, s. 180; Tekil, 1980, s. 147). "*Hamilin ihtimam vazifesi*" gereğince poliçeyi kabul ve ödenmesi için zamanında ibraz etmesi, bunlar yerine getirilmediğinde ise protesto çekmesi, başvurma hakkını kullanması gerekir. Aksi halde cirantasına karşı sözleşmeye aykırılık nedeniyle sorumlu olur (Öztan, 1997, s. 629; Kınacıoğlu, 1999, s. 153).

Rehnalan ciro edilen poliçeyi ancak tahsil cirosu ile devredebilir (TTK 689/1). Ciro şerhinde açıkça belirtilmese dahi, rehnalan ciro edilenden devralan ve sonra gelenlerin tahsil cirosu ile edindikleri kabul edilir. Rehnalan ciro edilen poliçe ve poliçenin içerdiği hak üzerinde mülkiyet hakkı sahibi olmadığından temlik ve rehin cirosu ile devredemez.

Rehneden ciranta ciro ve zilyetliğin ciro edilene geçirilmesine rağmen poliçe ve poliçenin içerdiği hak üzerindeki mülkiyet hakkını korur. Ancak mülkiyet hakkı rehin hakkı ile kısıtlı olup, hakları üzerinde tasarrufta bulunamaz (Öztan, 1997, s. 627).

5.2.3.4. Rehinle Temin Edilen Alacak ve Senet Vadesinin Farklı Olması

Temin edilen alacak ile rehin cirosuyla devredilen poliçenin aynı tarihte muaccel olması halinde durum özellik arz etmez. Rehnalan ciro edilen poliçeden doğan bütün hakları kullanabileceğinden (TTK 689/1) bu tarihte senet bedelini tahsil ederek alacağına mahsup etmekle alacak ve borç ilişkisi sona erer.

Öğretide, poliçeye bağlı alacak ile temin edilen alacağın vadelerinin farklı olması halinde farklı çözümler geliştirilmiştir. Burada iki ihtimal düşünülebilir:

Poliçeye bağlı alacağın vadesinin önce olması ihtimalinde rehnalan ciro edilen teminat altına alınan alacağın vadesini beklemeden poliçenin vadesinde haklarını kullanabilir. Zira, kambiyo senetlerinde senet metninden anlaşılmayan hususlar tarafların hak ve borçları üzerinde etkili olmayacağından temin edilen alacağın vadesinin henüz gelmemiş olduğu rehnalan ciro edilen hamile ileri sürülemez. Kaldı ki, temin edilen alacağın vadesinin beklenmesi halinde rehnalan ciro edilenin poliçeyi süresinde ibraz etme, ödenmemesi halinde protesto çekme yüklerini yerine getirmemesi sonucu başvurma hakkını kaybetme riski doğar. Bu nedenlerle öğretide rehnalan ciro edilenin temin edilen alacağın vadesini beklemeden poliçenin vadesinde haklarını kullanabileceği kabul edilmektedir. Ancak bu halde de tahsil edilen senet bedelinin akıbeti sorun olur. Zira rehnalan ciro edilen tahsil ettiği senet bedelini temin edilen alacağına mahsup ederse, alacağına vadesinden evvel kavuşmuş olur. Bu nedenle farklı görüşler ortaya atılmıştır. Poroy/Tekinalp, tarafların temin edilen alacağın vadesini poliçenin vadesine çekme konusunda anlaştıkları varsayımından hareketle bunun mümkün ve pratik bir çözüm olduğunu savunmaktadır (Poroy/Tekinalp, 2010, s. 175). Tahsil edilen senet bedelinin rehneden cirantaya verilmesi halinde ise rehin ilişkisi ortadan kalkmış olur (Hacıömeroğlu, 2010, s. 126). Diğer bir görüşe göre rehnalan ciro edilen tahsil ettiği senet bedelinin temin edilen alacağı aşan kısmını cirantasına vermekle birlikte, temin edilen alacak kadar olan kısmını temin edilen alacağın vadesine kadar faiz karşılığı bir yere tevdi etmeli, temin edilen alacağın vadesinde alacağını mahsup ederek kalanı cirantasına iade etmelidir (Öztan, 1997, s. 628; Domaniç, 1964, s. 533). Kanatimizce de, rehnalan ciro edilenin temin edilen alacağa vadesinde kavuşmasını sağlaması, bunun yanı sıra

rehin hakkını ve rehneden cirantanın menfaatini de koruması bakımından son görüş tercih edilmelidir.

Temin edilen alacağın vadesinin poliçenin vadesinden önce olması halinde senet vadesinde tahsil edilmelidir (Öztan, 1997, s. 628; Kınacıoğlu, 1999, s. 153; Poroy/Tekinalp, 2010, s. 176). Tahsil edilen senet bedeli temin edilen alacak tutarını aşıyorsa, rehnalan ciro edilen fazla olan kısmı cirantasına iade etmelidir. Bu ihtimalde senedin vadesinde tahsil edilmesi kural olmakla birlikte muhatap kısmen veya tamamen kabulden kaçınmışsa veya kabul etmiş olsun olmasın, muhatap iflas etmiş veya bir ilamla ispatlanmamış olsa da sadece ödemelerini tatil etmiş veya aleyhindeki herhangi bir icra takibi semeresiz kalmış ise yahut kabul için arz edilmesi yasaklanan bir poliçenin düzenleyeni iflas etmiş olursa rehnalan ciro edilen vadeden önce de başvurma haklarını kullanabilir (TTK 713/2; Poroy/Tekinalp, 2010, s. 176).

Görüldüğü üzere temin edilen alacağın vadesi kambiyo senedi hukuku bakımından önem arz etmemekte, rehnalan ciro edilen temin edilen alacağın vadesinin daha önce yahut sonra olmasına bakmaksızın poliçenin vadesinde haklarını kullanabilmektedir (Arslanlı, 1954, s. 118 ; Karayalçın, 1970, s. 155). Öğretide ortaya çıkan farklı çözüm arayışları poliçenin vadesinin temin edilen alacak vadesinden önce olması halinde tahsil edilen senet bedelinin akıbetinin ne olacağı noktasındadır.

5.2.3.5. İşlevi

Rehin cirosu teşhis işlevine sahiptir. Bu nedenle senedi devralacak veya ödeyecek kişilerin yetkili hamili teşhisde düzgün ciro zincirini aramaları gerekir (Domaniç, 1964, s. 533). Aksi halde borçlu yetkili hamile ikinci kez ödeme riskini üstlenmiş olur. Ciro zincirinin koptuğu noktadan sonra devralan kişiler ise yetkili hamil sayılmayacaklar, poliçeden doğan haklar kendilerine intikal etmeyecektir (Öztan, 1997, s. 581). Düzgün ciro zincirini tespit ederken rehin cirosu ile edinen kişinin temlik ve rehin cirosu yapamayacağını, yaptığı cironun tahsil cirosu olduğunu gözden kaçırmamak gerekir. Bu itibarla rehin cirosundan sonra gelen temlik ve rehin cirolarına dayanan hamillere ödemede bulunmamak, bu kişileri rehnalan ciro edilenin temsilcisi kabul etmek gerekir (Domaniç, 1964, s. 533 vd.).

Cironun temlik işlevi poliçenin içerdiği hakkın ciro yoluyla bir başkasına devredilebilmesini ifade eder (Öztan, 1997, s. 581). Rehneden ciranta rehin cirosuna rağmen poliçenin ve poliçenin içerdiği alacak hakkının maliki olarak kalır. Rehnalan ciro edilen poliçenin içerdiği alacak hakkını değil alacak hakkı üzerinde rehin hakkını ve ancak poliçenin fer'i zilyetliğini edinir. Eş söyleyişle rehnalan poliçenin alacaklısı değil sadece alacak hakkı üzerinde rehin hakkına sahiptir (Öztan, 1997, s. 630). Rehin cirosuyla poliçedeki haklar ciro edilene geçmediği gibi (ve bu nedenle) poliçeyi ancak tahsil cirosuyla devredebildiğinden rehin cirosunun temlik işlevi bulunmamaktadır (Kayar, 2006, s. 84).

Rehin cirosunda teminat fonksiyonu olup olmadığı, diğer bir ifadeyle rehneden cirantanın poliçenin kabul edileceğini ve ödeneceğini rehnalan ciro edilene garanti edip etmediği tartışmalıdır. Birinci görüş, bu konuda bir kanun boşluğu bulunduğunu, kanun boşluğunun TMK 1 madde gereğince doldurulması gerektiğini, rehin cirosunun ekonomik işlevinin alacağın ödenmesini kambiyo senedinin içerdiği alacak hakkı ile teminat altına almak olduğunu, rehneden cirantanın senet bedeli ile sınırlı olmak üzere alacağın varlığını ve ödeneceğini rehnalan ciro edilene şahsen de garanti ettiğini, bu nedenlerle rehneden cirantanın şahsen sorumlu olmadığını kabul etmenin rehin cirosunun ekonomik işlevi ile bağdaşmadığını, rehin cirosunun tahsil cirosundan farklı olarak tarafları arasında bir vekalet ilişkisi yaratmadığını, rehin cirosunun teminat işlevine sahip olduğunu savunmaktadır (Can, 2012, s. 92; Yaşar Karayalçın, 1984, s. 227 vd ; Kınacıoğlu, 1999, s. 153; Kubilay, 1987, s. 508).

Rehin cirosunun teminat işlevinin bulunmadığını savunan ve Yargıtay tarafından da benimsenmiş olan ikinci görüş ise, rehin cirosunda senet mülkiyetinin ciro edilene intikal ettirilmediği, senet mülkiyetinin ciroya rağmen rehneden cirantada kaldığı, ciro edilenin rehneden cirantanın vekili sıfatıyla senet bedelini tahsil yetkisini edindiği, tahsil cirosunda olduğu gibi ciro edilenin senedi ancak tahsil cirosu ile devredebileceği, ciro edilenin senet bedelini cirantasından talep edemeyeceği, cirantanın poliçenin kabul edilmemesi ve ödenmemesinde sorumlu tutulabilmesi için aksinin şart edilmemiş olması gerektiği, oysa tahsil ve rehin cirolarında aksine şartın kanun hükmüyle getirilmiş olduğu gerekçelerine

dayanmaktadır (Arslanlı, 1954, s. 110 ; Domaniç, 1964, s. 535 ; Eriş, 2010, Cilt 3, s. 3713 ; Öztan, 1997, s. 630 ; Pulaşlı, 2011, s. 181).

Kanaatimizce rehin cirosunun teminat işlevine sahip olmadığını savunan ikinci görüş tercih edilmelidir. Zira, rehin hakkı teminat altına alınan alacağın ödenmemesi halinde rehin alana rehnedileni paraya çevirerek alacağını tahsil yetkisi sağlar. Eş söyleyişle "*rehin konusunda belirlilik ilkesi*" gereğince teminat teşkil eden eşya önceden belirlidir ve alacaklı ancak o eşyaya yönelebilir (Esener, 2008, s. 424)[*]. Örneğin bir satış sözleşmesi nedeniyle A'nın B'den olan alacağını teminat altına almak için C'ye ait otomobil rehnedilmiş ise, teminat altına alınan alacağının ödenmemesi halinde A rehnedilmiş olan C'ye ait otomobilin satılarak paraya çevrilmesini talep hakkına ve böylece alacağına kavuşma imkanına sahiptir. Bu halde C'nin sorumluluğu rehin vermiş olduğu otomobil ile sınırlıdır. Rehin verdiğinden bahisle C'nin şahsen sorumluluğuna gidilemez. Bu örnekte rehnin bizzat borçlu B tarafından verilmesinde yani B'ye ait otomobilin rehnedilmesinde de sonuç değişmez. Bu halde alacaklı rehin hakkına dayanarak ancak rehnedilen otomobilin paraya çevrilmesini isteyebilir. Elbette A alacağın ödenmemesi ve rehinden de alacağını kısmen veya tamamen tahsil edememesi halinde aralarındaki temel ilişkiye yani satış sözleşmesine dayanarak B' nin diğer mallarına yönelebilir. Ancak bu yetki rehin hakkından değil aralarındaki temel ilişkiden doğmaktadır. Alacağın kambiyo senedinin içerdiği alacak hakkı ile teminat altına alınması amacıyla rehin cirosu yapılmasında da durum böyledir. Örneğin bir satış sözleşmesi nedeniyle A' nın sahip olduğu alacağın teminat altına alınması için borçlu B hamili olduğu bonoyu rehin cirosuyla A'ya devretmişse, rehin verilen bononun içerdiği alacak hakkıdır. Diğer bir ifadeyle B bonoyla sahip olduğu alacak hakkını rehin vermiştir. B, kendisinden önce gelen cirantalar, lehtar ve düzenleyene karşı alacak hakkına sahiptir. O halde teminat altına alınan alacağın ödenmemesi halinde A' da ancak bu kişilere başvurabilir. Zira, rehnedilen alacağın borçluları bunlardır. Rehin cirosunun teminat işlevine sahip olduğu ile A'nın B'ye başvurabileceğini söylemek rehin nedeniyle B'nin şahsen sorumlu olması sonucunu doğuracak yani A, B'nin tüm malvarlığına yönelebilecektir. Oysa rehin hakkı "*rehin konusunda belirlilik ilkesi* " gereğince bu yetkiyi vermez.

[*] Kefalet bu noktada rehinden ayrılır. Zira, kefalette, kefil şahsen yani tüm malvarlığıyla sorumludur.

B'nin şahsen sorumluluğu rehin cirosundan yani kambiyo hukuku hükümlerinden değil, A ile aralarındaki temel ilişki nedeniyle genel hükümlerden kaynaklanır.

5.2.3.6. Def'iler

Poliçe borçluları rehneden ciranta ile aralarındaki ilişkiye dayanan kişisel def'ileri, poliçeyi edinirken bile bile borçlunun zararına hareket etmiş olmadıkça, rehnalan ciro edilene karşı ileri süremezler (TTK 689/2). Zira, rehnalan ciro edilenin poliçe üzerinde edindiği hak rehneden cirantanın hakkından bağımsız olduğu gibi, hak poliçede yazılı olduğu biçimde devredilmektedir (Öztan, 1997, s. 628)[*].

Bununla birlikte, temlik cirosundan farklı olarak, rehin cirosunda borçlular rehin hakkının fer'i niteliği nedeniyle temin edilen alacağa ilişkin def'ileri, örneğin temin edilen alacağın ödendiğini ve böylece bir fer'i hak olan rehin hakkının da sona erdiğini, temin edilen alacağın şarta bağlı olduğunu ve bu şartın gerçekleşmediğini ya da bozucu şartın gerçekleşmiş olduğunu, senet bedelinin temin edilen alacaktan fazla olması halinde aradaki farkı ödemeyeceklerini ileri sürebilirler (Arslanlı, 1954, s. 117 ; Can, 2012, s. 93 ; Pulaşlı, 2011, s. 181).

5.2.3.7. Sona Ermesi

Rehin cirosunun sona ermesinde mutad olan poliçenin borçlu tarafından ödenmesidir. Ödemeyi yapan borçlu bir ibra şerhi yazılarak senedin kendisine verilmesini talep edebilir (TTK 709/1).

Rehin temin ettiği alacağa bağlı yani feri ve sınırlı bir ayni hak olduğundan rehin cirosu temin ettiği alacağın ödenmesi halinde de sona erer (Esener, 2008, s. 426 ; Karayalçın, 1970, s. 155). Zira, rehin cirosundan amaç, ciro edilen senedin ödenmesi değil, alacağın güvence altına alınmasıdır. Borç ödendiğinde rehin cirosu karşılıksız ve sebepsiz kalmakla hükümsüz olur. Alacak tahsil edilmekle rehin cirosu çizilerek senet borçluya iade edilmelidir. Rehneden ciranta ödemek ve senet zilyetliğini edinmekle senetten doğan haklarını kendisinden önce gelen senet borçlularına karşı kullanabilir (Domaniç, 1964, s. 538).

---

[*] "*… ciro 'bedeli teminattır' kaydını taşırsa hamil poliçeden doğan bütün hakları kullanabilir. … Bonoya rehin cirosu ile hamil olan bankanın bile bile borçlunun zararına hareket ettiği de iddia ve ispat edilemediğine göre itirazın reddine karar vermek gerekirken …*" 12 HD, 12.12.2006, 20446/23685 (Kazancı).

Ödeme dışında bir nedenle temin edilen borcun düşmesi, bu borca bağlı, fer'i nitelikte olan rehin cirosunu da hükümsüz kılar (Bahtiyar, 2013, s. 78; Domaniç, 1964, s. 538). Örneğin, borçlunun ehliyetsizlik nedeniyle borç ilişkisinin hükümsüz olması, bu borç ilişkisinden doğan alacağı temin için yapılan rehin cirosunun da hükümsüz olmasına neden olur.

Rehin cirosu tarafların anlaşmasıyla da sona erdirilebilir. Bu halde işlemin poliçe üzerine yazılması beklenir ise de, rehin cirosu ile devralan ancak tahsil cirosu ile devredebileceğinden üçüncü kişiler iyiniyet iddiasında bulunamayacaklarından poliçe üzerine yazılmamış olması halinde de sonuç değişmez (Domaniç, 1964, s. 539).

Rehnalan ciro edilenin feragat etmesiyle de rehin cirosu sona erer.

Rehin cirosu yapılışındaki eksiklikler nedeniyle de sona erebilir. Rehin cirosunun düzgün olmayan ciro zincirinden sonra yapılmış olması, rehneden cirantanın ehliyetsiz olması ve bu durumun tespiti ile rehin cirosu sona erer. Bu hallerde temin edilen alacağın varlığı rehin cirosunun hükümsüzlüğüne engel teşkil etmez (Domaniç, 1964, s. 540).

5.3. Zaman İtibariyle Türleri

Yapıldığı zaman itibariyle ciro, normal ciro ve gecikmiş ciro olarak sınıflandırılmaktadır.

5.3.1. Normal Ciro

Ciro, emre yazılı poliçenin devir şeklidir. Poliçe, kural olarak, vade tarihine kadar devredilebilir. Haliyle cironun vade tarihine kadar yapılabileceği söylenebilir. Ancak, kanun koyucu vadenin geçmesinden sonra yapılan cironun da, vadeden önce yapılan cironun hükümlerini doğuracağını benimsemiştir (TK TTK 690/1). Bu itibarla ciro vade tarihinden sonra da yapılabilir.

Ancak poliçenin sonsuza dek tedavül etmesi de arzu edilmemiştir. Ciro ödememe protestosunun çekilmesine kadar veya bu protestonun çekilmesi için öngörülen süre geçmeden evvel yapılabilir (TTK 690/1). Ödememe protestosu ödeme gününü izleyen iki iş günü içerisinde (TTK 714/3), görüldüğünde vadeli poliçede ise

düzenleme tarihinden itibaren bir yıllık (ilgililer tarafında kısaltılmış yahut uzatılmış olmadıkça) ibraz süresi içerisinde içerisinde çekilmelidir (TTK 704, 714/3). Anılan düzenlemeler bono hakkında da uygulanır. (778/1-a,b,c,d).

Çekde vade olmadığından protesto çekilmesi için ilave iki iş günlük süre tanınmamış, bu hükme paralel özel bir düzenleme getirilerek, cironun protestodan veya aynı nitelikteki bir belirlemeden veya ibraz süresi sona ermeden yapılabileceği kabul edilmiştir (TTK 793/1; Öztan, 1997, s. 1150 vd.).

Poliçe ve bonoda protesto çekilmeden veya protesto çekilmesi için öngörülen süre tamamlanmadan önce ; çekte protestodan veya aynı nitelikteki bir belirlemeden veya ibraz süresi sona ermeden yapılan ciro normal bir cirodur ve cironun hüküm ve sonuçlarını doğurur. Normal cironun tespitinde cironun poliçe üzerine yazıldığı tarih değil, poliçe zilyetliğinin geçirildiği an esas alınır (Karayalçın, 1970, s. 137).

5.3.2. Gecikmiş Ciro

5.3.2.1. Kavram

Ödememe protestosu çekildikten yahut ödeme gününü izleyen iki iş günü geçirildikten sonra sonra yapılan ciro geçikmiş ciro olarak adlandırılır (Öztan, 1997, s. 572). Cironun normal ciro mu, gecikmiş ciro mu olduğu belirlenirken vade değil protesto işlemi/süresi esas alınmaktadır (Şahin, 2010, s. 1930).

Ciroda tarih yazılması zorunlu değildir. Uygulamada da çoğunlukla ciro şerhine tarih yazılmamaktadır. Cironun yapıldığı tarih, diğer bir deyimle normal bir ciro mu, yoksa gecikmiş ciro mu olduğu konusunda çıkabilecek uyuşmazlıkları çözmek amacıyla Kanun, aksi sabit oluncaya kadar tarihsiz cironun normal bir ciro olduğunu karine olarak kabul etmiştir (TTK 690/2, 793/2; Bozer/Göle, 2013, s. 71). Karinenin aksini ispat yükü borçludadır. Borçlu senede karşı iddiasını takdiri delillerle ispatlayamaz (HMK 201). Bununla birlikte borçlunun iddiasını senet, kesin delil tanımına dahil olmayan protesto belgesi, banka kayıtları, ihtarnameler vb. belgelerle kanıtlaması mümkündür (Şahin, 2010, s. 1936 ; 19 HD, 29.04.2005, 2004/8134, 2005/4829-Kazancı; 12 HD, 12.04.2012, 8203/12036-UYAP).

Kanun koyucu cironun yapılabileceği süreyi tespitte ödememe protestosunu esas almıştır. Kabul etmeme protestosu düzenlenmesi hali öngörülmemiştir. Kabul etmeme protestosu düzenlendikten sonra yapılan cironun hükmü tartışmalıdır. Birinci görüş (Poroy/Tekinalp, 2010, s. 159) kabul etmeme protestosu çekilen hallerde ödememe protestosu çekmeye gerek olmadığı gerekçesiyle kabul etmeme protestosunun çekilmesinden sonra yapılan cironun da gecikmiş ciro olduğunu, alacağın devri hükümlerine tabi olduğunu savunmaktadır. Buna karşı, ikinci görüş (Karayalçın, 1970, s. 135 vd ; Öztan, 1997, s. 574)* başlıca şu üç gerekçeye dayanarak: 1-) vadeden önce başvurma borçlularına başvurulabilecek hallerde poliçenin alacağın devri hükümlerine tabi olacağına dair bir hüküm bulunmadığı, 2-) vadeden önce başvurma imkanının hamil lehine tanınmış bir yetki olduğu, oysa poliçenin tedavül kabiliyetinin sona erdiğini kabul etmenin hamilin aleyhine sonuç doğuracağı, 3-) vadenin gelmiş olduğunu senetten anlamak mümkün iken vadeden evvel başvurma imkanının doğmuş olduğunun senetten anlaşılamayacağı, bu nedenle durumdan haberdar olmaksızın poliçeyi alanların alacağın devri hükümleri nedeniyle mağdur olacaklarını savunarak kabul etmeme protestosunun çekilmesinden sonra yapılan cironun normal bir ciro olduğunu öne sürmektedir. Kanatimizce de, bilhassa hamilin lehine olan düzenlemenin aleyhine sonuç doğuracak biçimde yorumlanamayacağı ve üçüncü kişilerin korunmasına ilişkin gerekçeleriyle daha isabetli olan ikinci görüş tercih edilmelidir.

5.3.2.2. Şekli

Cironun yapıldığı zaman esas alınarak yapılan ayrımda normal ciro ile birlikte bir ciro türü olarak yer aldığından gecikmiş ciro da bir cirodur. Bu itibarla gecikmiş cironun şekli ve geçerliliği ciroya ilişkin hükümlere tabidir (Eriş, 2010, Cilt 4, s. 4168 ; Şahin, 2010, s. 1928). Gecikmiş ciro tam ciroyla yapılabileceği gibi, beyaz ciroyla da yapılabilir. Dolayısıyla, hamilin yetkili hamil olarak teşhisi için poliçeyi gecikmiş ciroyla elinde bulundurması yeterlidir. Ayrıca bir devir beyanı gerekmez.

---

* Şahin, hem gecikmiş ciroya ilişkin, hem de vadeden önce başvurmaya ilişkin hükümlerin istisnai nitelikte olduğu, istisnaların dar yorumlanması gerektiğinden hareketle, farklı bir gerekçeyle, vadeden önce başvurma hallerinin gerçekleşmesinden sonra yapılan cironun gecikmiş ciro sayılamayacağını savunmaktadır (Şahin, 2010, s. 1934).

5.3.2.3. Hükümleri

Gecikmiş ciro ancak alacağın devri hükümlerini doğurur. Zira, normal ciro sadece senetteki hakları devrederken, gecikmiş ciroda ciro edilen cirantanın yalnızca senetten doğan haklarını değil, tüm haklarını devralır, onun halefi olur (Şahin, 2010, s. 1951). Ancak alacağın devri hükümlerinin aynen değil, kambiyo senetlerine ve ciroya uygun düştüğü ölçüde uygulanacağı gözden kaçırılmamalıdır.

Senedin kambiyo senedi vasfı etkilenmemekle, hamil kambiyo senetlerine özgü takip yetkisine sahip olmakla birlikte (HGK, 08.11.2006, 12-683/ 687 ; 12 HD, 04.03.2005, 759/4497; 12 HD, 19.01.2010, 2009/19566, 2010/934-Kazancı), gecikmiş ciro hamilin aleyhine sonuçlar doğurur:

a-) Hamil, kıymetli evrak hukukuna özgü def'i sisteminden yararlanamaz. Hamil, devredenin halefi olduğundan borçlu devredene karşı ileri sürebileceği kişisel def'ileri hamile karşı da ileri sürebilir. Şahin'in (Şahin, 2010, s. 1942 vd.) isabetle belirttiği gibi, nama yazılı senetlerde borçlu alacağın devri zincirinde yer alan hamillerden her birine karşı ileri sürebileceği kişisel def'ilerin tamamını alacağın devri hükümleri gereğince son hamile karşı da ileri sürebilme imkanına sahip iken, gecikmiş ciro halinde, gecikmiş ciroya kadar yapılmış olan cirolar normal ciro olduğundan borçlu önceki cirantalara karşı ileri sürebileceği def'ileri hamile karşı ileri süremez. Borçlu, hamile karşı sadece gecikmiş ciroyu yapan cirantaya karşı sahip olduğu kişisel def'ileri ileri sürebilir. Zira, alacağın devri hükümleri gecikmiş ciroda aynen değil, uygun düştüğü ölçüde uygulanabilir. Gecikmiş cironun aynı zamanda bir geriye ciro olması yani gecikmiş cironun önceki cirantalardan birisine yapılmış olması halinde ise bu kişiler ilk ciro ile edindikleri konumlarına döndüklerinden, borçlu gecikmiş cironun alacağın devri hükümlerine tabi olduğundan bahisle devredene karşı sahip olduğu kişisel def'ileri hamile karşı ileri süremez.

b-) Hamil kambiyo hukukundan doğan başvurma hakkını kullanamaz. c-) Kural olarak gecikmiş cironun teminat işlevi yoktur (Arslanlı, 1954, s. 110 ; Domaniç, 1990, s. 195; Öztan, 1997, s. 573; Şahin, 2010, s. 1952; Tekil, 1980, s. 142). Ancak devir bir edim karşılığı yapılmış ise ciro eden cirantasına karşı borçlunun devir sırasında ödeme gücüne sahip olduğunu da garanti etmiş sayılır (TBK 191/1; Bkz. aşağı, s. 115 vd).

d-) Poliçenin herhangi bir nedenle hamilin elinden çıktığı hallerde, yeni hamil iyiniyete dayanarak hak elde edemez (TTK 686/2; Kınacıoğlu, 1999, s.154; Poroy/Tekinalp, 2010, s. 159).

Gecikmiş cironun kıymetli evrakın kanuni tür değiştirmesi olup olmadığı ise tartışmalıdır (Bkz. yukarı, s. 53).

6. HAMİLİNE YAZILI ÇEKİN CİRO YOLUYLA DEVRİ

Emre yazılı çek ciro ve senet zilyetliğinin geçirilmesiyle, menfi emre kaydıyla nama yazılmış olan bir çek ise alacağın devri hükümlerine göre devredilebilir (TTK 788/ 1,2).

Çekde lehtar zorunlu unsur değildir. Çek, lehtar adı yazılmayarak ya da lehtar ismini takiben " *veya hamiline*" ibaresi eklenmek suretiyle hamiline düzenlenebilir (TTK 785/2,3).

Hamiline yazılı bir çekin devri için senet zilyetliğinin geçirilmesi yeterlidir. Devir için gerekli olmamakla birlikte, hamiline yazılı çek ciro edilebilir. Hamiline yazılı çek üzerine yapılan ciro işlemi senet türünü değiştirerek onu emre yazılı hale getirmez. Ciranta başvuru hakkı hükümleri gereğince sorumlu olur (TTK 791). Yetkili hamilin teşhisi senedin ibrazıyla olur. Eş söyleyişle, hamilin hak sahipliğini ispat etmesi için senedi ibraz etmesi gerekli ve yeterli olup, yetkili hamili teşhis için düzgün ciro zinciri aranmaz (Alışkan, 1998, s. 210 vd. ; Yılmaz, 2007, s. 139). Bu halde cironun teşhis işlevi bulunmadığından, ciro zincirinin kopmasından da söz edilemez (Reisoğlu, 2011, s. 168 vd. ; Domaniç, 1990, s. 600). Haliyle, ciro edilen çeki tam ciro ile edinmiş olsa dahi, sadece zilyetliği geçirmek suretiyle devredebilecek (12 HD, 17.04.2007, 4997/7608-Eriş, 2010, Cilt 4, s. 4222), bu surette edinen hamile karşı ciro zincirinin kopuk olduğu savunulamayacaktır.

Bununla birlikte hamiline yazılı çek ancak bankaya ibraz edilene kadar sadece zilyetliğin geçirilmesiyle devredilebilir. Bankaya ibrazdan sonra teslim yeterli olmayıp, ayrıca alacağın da devredilmesi yahut alacağın devri sonucunu doğuran bir ciro yapılması gereklidir (Aydın, 2011, s. 322 ; 11 HD, 03.05.1999, 1590/3442 ; 11 HD, 23.05.2011, 5954/6216 (UYAP) ; 12 HD, 06.11.2008, 15889/19426-Kazancı).

İbrazdan sonra sadece teslim ile devralan yetkili hamil değildir (11 HD, 25.01.2010, 273/659-Kazancı).

Üçüncü Bölüm

KAMBİYO SENETLERİNİN CİRO DIŞINDA DEVİR YOLLARI

1. MİRAS YOLUYLA DEVİR

Miras, mirasbırakanın ölümüyle açılır (TMK 575). Mirasın açılmasıyla birlikte mirasbırakana ait hak ve borçlar, bir bütün olarak külli halefi olan mirasçılarına intikal eder. İntikal taşınmazlarda tescile, taşınırlarda teslime ve alacak haklarında alacağın devri işlemine gerek kalmaksızın kendiğilinden gerçekleşir (TMK 599). Zira, miras hukuku hak ve borçların sahipsiz kalmasını kabul etmez (Ahmet Kılıçoğlu, 2007, s. 270). Mirasbırakanın tek bir mirasçısı varsa, mirasın açılması ile birlikte tereke el değiştirir. Buna karşılık birden çok mirasçı bulunmaktaysa, ne mirasbırakanın ne de mirasçıların bir işlemine gerek kalmaksızın, kanun hükmü gereği kendiliğinden mirasçılar arasında bir ortaklık ilişkisi doğar. Ortaklık gereğince mirasçılar tereke üzerinde elbirliğiyle maliktirler. Zira miras payı tasfiye payını ifade eder. Bu itibarla mirasçılar paylaşıma kadar tereke üzerinde tek başlarına tasarruf ve taahhüt işlemi yapamazlar, hep birlikte hareket etmek zorundadırlar (TMK 640; Kılıçoğlu, 2007, s. 270 vd.). Miras şirketine temsilci tayin edilmiş ise işlemler temsilci marifetiyle yürütülür.

Mirasbırakanın hak sahibi olduğu kambiyo senetleri de, ölümle birlikte, kendiliğinden mirasçılarına intikal eder. Mirasçılar senet üzerinde elbirliğiyle malik olduklarından tasarruf işlemlerini birlikte yapmaları gerekir. Hamiline yazılı çeklerle, mirasbırakanın beyaz ciro ile hamil olduğu emre yazılı senetlerde mirasçılar senedi ellerinde bulundurmak kaydıyla ödeme için ibraz edebilir, senedi bir başkasına devredebilirler. Nama yazılı senetlerle, mirasbırakanın tam ciroyla hamil olduğu emre yazılı senetlerde ise mirasçıların senedin vasıtasız zilyedi olmaları işlem yapmaları için yeterli olmaz. Bu halde mirasçıların hak sahipliğini kanıtlamaları için mirasçılık belgesi de gereklidir (Öztan, 1997, s. 164 vd.).

2. CEBRİ İCRA YOLUYLA DEVİR

İcra hukukunda hamiline ve emre yazılı kambiyo senetleri menkul mal hükmündedir. Takip borçlusu bir hamiline veya emre yazılı kambiyo senedinin

0alacaklısı olduğu takdirde, tedavül kabiliyeti taşıdıkları için bu senetler icra memuru tarafından fiilen el konulmak suretiyle haczedilmeli ve icra dairesinde muhafaza edilmelidir (İİK 88/1; Kuru, 1988, s. 636 ; 12. HD, 21.04.1967, 3796/3854 ; 11 HD, 31.01.1991, 1990/8684, 1991/380-Kazancı). Diğer bir ifadeyle hamiline ve emre yazılı kambiyo senetleri hakkında İİK 89 madde hükmü uygulanmaz (12 HD, 03.03.2006, 977/4160 -Kazancı). Ancak senet rehin hakkına istinaden üçüncü kişi elinde ise fiilen el konulmadan İİK 89 madde gereğince haciz mümkündür (19 HD, 12.10.2000, 6124/6722-Kazancı).

Hamiline ve emre yazılı bir kambiyo senedi fiilen haczedilip icra memuru tarafından muhafaza altına alınmış ise, takip alacaklısı seçim hakkına sahiptir. Takip alacaklısı ya haczedilen senedin taşınır mallar hakkındaki hükümlere göre paraya çevrilmesini ya da İİK 120 madde gereğince senedin kendisine verilmesini isteyebilir (Kuru,1990, s. 1221).

Alacaklı tek ise haczedilen hamiline ve emre yazılı senet bu alacaklıya verilir. Eğer birden çok alacaklı varsa senedin alacaklılardan birisine verilmesi ancak hacze iştirak etmiş olan geçici ve kesin haciz sahibi bütün alacaklıların rızasıyla mümkündür. Senet bu şekilde alacaklıya veya alacaklılardan birisine verildiği takdirde icra memuru senet borçlusuna senedin takip alacaklısına devredildiğini bildirdiği gibi, alacaklıya da senedin devredilmiş olduğunu gösteren bir belge verir.

Senedin alacaklıya devri ya ödeme yerine geçmek üzere ya da tahsil için yapılır. Ödeme yerine geçmek üzere devir kesin haciz sahibi alacaklılardan birisine yapılabilir. Takip alacaklısı alacağı oranında takip borçlusunun halefi olur ve icra takibi de bu oranda sona erer (Kuru, 1990, s. 1222). Bu halde senet alacaklısı olan takip borçlusunun hukuki işlemi gerekmeksizin kambiyo senedi icra memurunun işlemiyle takip alacaklısına devredilmektedir. Bu şekilde devir almış olan alacaklı kambiyo senedini bir başkasına devredebilir (Tüzel, 2005, s. 21).

Alacak çekişmeli ise, genellikle tahsil için devir yapılır. Tahsil için devirde alacaklı veya alacaklılardan birisi senedin tahsili için gerekli işlemleri yapmayı, dava açmayı ve takip başlatmayı üstlenir. Bu halde senetteki alacak hakkı takip alacaklısına devredilmiş değildir. O sadece takip borçlusu olan senet alacaklısının temsilcisi durumundadır. Senedin tahsili için gerekli işlemleri, masrafları üstlenmek

suretiyle bizzat yapacak, tahsil halinde önce masrafları düşmek suretiyle kalanından alacağını elde edecek, bakiye var ise bunu da diğer alacaklılara yahut takip borçlusuna iade edecektir (Kuru, 1990, s. 1223 vd.). Bu nedenle bu halde senedin devrinden söz edilemez. Yargıtay ise, ciro yolu ile devir alıp haklı hamil sıfatı taşımadığı gerekçesiyle, takip yapan kişinin haciz uygulaması sonucu elde olunan senetleri icra müdürünün verdiği yetkiye dayanarak takibe koymasının mümkün olmadığı görüşündedir[*]. Yukarıda açıklandığı üzere, takip alacaklısı haczedilen senedin tahsil amacıyla kendisine verilmesini talep hakkına sahip olup, senet bu amaçla kendisine verildiğinde senet alacaklısının temsilcisi sıfatıyla icra müdürünün düzenlediği bunu gösterir belgeyi ibraz ederek senedi tahsili için takip başlatabilir. Bu nedenle haczedilen emre yazılı senette takip alacaklısının yetkili hamil sıfatını teşhis için düzgün ciro zinciri arayan Yargıtay kararına katılamıyoruz.

Takip alacaklısı haczedilen hamiline veya emre yazılı kambiyo senedinin taşınır mal hükümlerine göre paraya çevrilmesini tercih etmiş ise, senet açık artırma ile satılır. Açık artırmada senedi satın alan kişi, takip borçlusu olan senet alacaklısının hukuki işlemi gerekmeksizin, açık artırmayla birlikte senedi devralmış olur. Bu halde icra memuru senet zilyetliğinin açık artırmayı alan kişiye geçirilmesi için gerekli işlemleri yapmalıdır. İcra memuru ayrıca hak sahipliğini teşhisi için ciro işlemi yapmak yahut bunu gösterir bir belge vermek durumundadır (Öztan, 1997, s. 166 vd.).

Kanun koyucu hamiline ve emre yazılı kambiyo senetleri açıkça belirtmiş iken, nama yazılı kambiyo senetlerine değinmemiştir. Açıkça düzenlenmemiş ise de, nama yazılı kıymetli evrakta da hak ve senedin kaynaşmış olması, hakkın senet olmaksızın devredilememesi, ileri sürülememesi ve tasarruf edilememesi nedeniyle bu senetlerin

---

[*] "*Takip konusu senetlerin borçlusu M.T., alacaklısı (lehtar) A. Ticaret (M.A.) olduğu anlaşılmaktadır. Kambiyo senetlerine mahsus takip ise takip alacaklısı olarak, B.. Ev Aletleri Ticaret A.Ş. tarafından başlatılmış olup bu şirketin takip dosyasındaki İstanbul 12. İcra Müdürlüğünün 6.4.2000 tarihli yazılarından (B. Ev Aletleri Ticaret A.Ş.) lehine A. Ticaret "M.A." dan haczedilen senetleri takibinin yapılabilmesi yetkisi verildiği anlaşılnaktadır. Türk Ticaret Kanunun 598. maddesinde "bir poliçeyi elinde bulunduran kimse son ciro beyaz ciro olsa dahi kendi hakkı müteselsil ve birbirine bağlı cirolardan anlaşıldığı takdirde selahiyetli hamil sayılacağı" belirtilmiştir.Takip yapan kişinin ciro yolu ile devir alıp haklı hamil sıfatıyla olmayıp haciz uygulaması sonucu elde olunan senetleri İcra Müdürünün verdiği yetkiye dayanarak takibe konulması mümkün olamayacağından, mercice itirazın kabulü gerekirken reddi isabetsizdir*."12 HD, 16.04.2003, 6423/6441 (Kazancı).

de fiilen el konularak haczedilmesi (İİK 88/1) gerekir. Ancak nama yazılı senetlerin haczinin rehin veya intifa hakkına dayanarak yahut vekaleten elinde bulunduran üçüncü kişilerin yokluğunda haciz kararı almak ve haciz kararı bu kişilere ihbar edilmek suretiyle gerçekleştirilmesi de (İİK 89) mümkündür (Domaniç, 1970, s. 757).

3. ŞİRKETLERİN BİRLEŞMESİ VE ŞİRKET BÖLÜNMESİYLE DEVİR

Şirketler bir şirketin diğerini devralması veya yeni bir şirket içinde biraraya gelmeleri yoluyla birleşebilirler (TTK 136). Birleşmeye katılan şirketler birleşmenin tescili için ticaret siciline başvururlar (TTK 152). Birleşme, birleşmenin ticaret siciline tescili ile geçerlilik kazanır ve tescil anında, devrolunan şirketin bütün aktif ve pasifi kendiliğinden devralan şirkete geçer (TTK 153).

Birleşmenin ticaret siciline kaydı ile birlikte devrolunan şirketin aktifi içinde yer alan kambiyo senetleri, ciro vb bir hukuki işleme gerek olmaksızın, kendiliğinden devralan şirkete geçer.

Şirketlerin hukuki şekillerini değiştirmeleri mümkündür. Yeni türe dönüştürülen şirket eskisinin devamıdır (TTK 180). Şirketlerin tür değiştirmesinde suje tektir. Varolan bir şirket sadece türünü değiştirmektedir. Bu itibarla tür değiştirmede malvarlığının haliyle şirketin sahip olduğu kambiyo senetlerinin devri söz konusu olmaz (Tüzel, 2005, s. 25).

Şirketlerin bölünmesi maddi hukuk bakımından ilk kez TTK 159-179 maddelerde düzenlenmiştir. Sermaye şirketleri ve kooperatifler, sermaye şirketlerine ve kooperatiflere bölünebilirler. Şahıs şirketlerinin bölünmeleri ve sermaye şirketlerinin bölünerek şahıs şirketine dönüşmeleri mümkün değildir (TTK 160)[*]. Bölünme bir şirketin tüm malvarlığının bölümlere ayrılarak, diğer şirketlere devredilmesi, bölünen şirketin sona ermesi şeklinde (tam bölünme) veya bir şirketin malvarlığının bir veya birden fazla bölümünün diğer şirketlere devri biçiminde (kısmi bölünme) gerçekleştirilebilir (TTK 159). Her iki halde de düzenlenecek bölünme sözleşmesi ve bölünme planı aktif ve pasif malvarlığı konularının devir amacıyla

[*] Ayrıntılı bilgi için bkz. Fatih Bilgili / Ertan Demirkapı, **Şirketler Hukuku**, Dora Yayınları, Bursa, 2012, s. 69 vd.

bölümlere ayrılmasını ve tahsisini, bu bölümlere ilişkin envanteri yani taşınmazları, kıymetli evrakı ve maddi olmayan malvarlığını gösteren listeyi içermelidir (TTK 167/1-b). Bu listeye göre devralan şirkete tahsis edilen kambiyo senetleri devralan şirkete devredilmiş olur.

4. KANUN HÜKME GEREĞİ DEVİR

Kanun hükmü gereği devir araya girmek suretiyle ödeme halinde görülür. Hamilin, vadede veya vadeden önce başvurma haklarını kullanabileceği bütün hâllerde, araya girerek ödeme yapılabilir (TTK 738/1)[**]. Anılan hüküm atıf nedeniyle bono hakkında da uygulanır (TTK 778/1-e). Araya girerek ödeme senet borçlularından birisi yahut herhangi bir kişi tarafından yapılabilir.

Kanun hükmü gereği devir senet borçlusu olmayan bir kişinin ödemesi halinde ortaya çıkar. Zira, araya girerek ödeyen kişi ciranta, avalist sıfatıyla zaten senet borçlusu ise senedi elinde bulundurması yaptığı ödemeye karine teşkil etmekle, kendisine yapılmış bir ciroya yani geriye ciro işlemine gerek olmaksızın sadece zilyetliğin geçirilmesiyle senet kendisine devredilebilir (Bkz. yukarı, s. 67). Temsil yetkisi bulunmayan kişinin, yetkisini aşan temsilcinin ve avalistin ödemesinde de durum aynıdır. Bu itibarla konu araya girerek ödemede bulunan kişinin senet borçlusu olmaması haline münhasıran incelenmiştir.

Hamilin başvuru hakkını kullanabileceği ilk andan başlayarak en geç ödememe protestosunun düzenlenmesi için belirlenen son günün ertesi güne yani ödeme gününü takip eden üçüncü iş günü mesai bitimine kadar araya girerek ödemede bulunmak mümkündür (TTK 738/3).

Araya girerek poliçe bedelini ödeyen kişi, lehine ödemede bulunduğu kişiye ve poliçeden dolayı ona karşı borçlu olan kişilere karşı poliçeden doğan hakları edinir (TTK 742/1). Araya giren poliçeden doğan hakları bir devir işlemi gerekmeksizin, kanun hükmü gereğince aslen edinir (Öztan, 1997, s. 841). Bu hakların kullanabilmesi için hamil araya girerek ödeyen kişiyi, kimin lehine ödeme

---

[*] [*] Maddede '*Hamil*' ve '*yapabilir*' kelimeleri kullanılmış ise de, araya girmek suretiyle ödeme diğer kişiler tarafından hamile yapılacağından bu kelimelerin sırasıyla '*Hamilin*' ve '*yapılabilir*' şeklinde düzeltilmesi gerekir.

yapıldığını, ödeme miktarını ve tarihini gösterir bir şerhi poliçe üzerine yazıp imza etmek suretiyle poliçeyi ve varsa protesto evrakını ödeyen kişiye verir (TTK 741).

Araya girerek ödemede bulunan kişi poliçeden doğan hakları aslen edinmekle birlikte, poliçeyi ciro yoluyla devredemez (TTK 742/1)[*]. Poliçeyi alacağın devri hükümlerine göre devretmesi mümkündür. Araya girerek ödemede bulunan yasağa rağmen poliçeyi ciro yoluyla devrederse, bu ciro alacağın devri hükümlerine tabiidir (Karayalçın, 1970, s. 106 ; Öztan, 1997, s. 843).

5. ALACAĞIN DEVRİ (TEMLİKİ) YOLUYLA DEVİR

5.1. Alacağın Devri (Temliki) Kavramı

Geniş anlamda borç ilişkisi, alacaklı ile borçlu arasında alacak hakkı ile asli ve yan edim yükümlerini içeren bir hukuki ilişkidir (Eren, 2003, s. 25). Borç ilişkisi, genellikle birden çok alacak ve ediminden oluşur. Alacaklı ve borçlu bu ilişkinin oluşturduğu hukuki durumlarını, yani borç ilişkisini kural olarak başkasına devredemez (Eren, 2003, s. 27).

Dar anlamda borç ilişkisi ise borcu yani borçluyu, alacaklıya karşı bir edimi yerine getirme yükümlülüğü altına sokan hukuki bağı ifade eder. Borcun karşılığı alacak hakkıdır. Alacak hakkı, alacaklıya, borçludan borcu ifa etmesini isteme yetkisi verir (Ahmet Kılıçoğlu, 2012, s. 26).

Türk Borçlar Kanunu [183-194][**] maddelerde düzenlediği alacağın devri ile alacaklının alacak hakkını üçüncü bir kişiye devretmesine imkan vermiştir[***]. Bu

---

[*] "*... bono bedelini araya girmek suretiyle İ.T. bankaya ödemiş ve ... sonra takip alacaklısı Ö.E.`ye ciro etmiştir. Kambiyo senedinin TK`nun 650 ve 654. maddeleri usullerine uygun olarak araya girmek suretiyle ödeyen kişi lehine ödemede bulunduğu kişiyi ve senetten dolayı buna borçlu olanları kambiyo hukukuna göre dava ve takip hakkına sahip ise de araya girmek suretiyle eline geçirdiği senedi yeniden başkasına ciro edemez. ... takip yapanın yetkili hamil olarak kabulü mümkün değildir.*" 12 HD, 15.04.1987, 1006/5306 (Kazancı).

[**] Alacağın devri eBK [162-172] maddelerde alacağın temliki başlığı altında düzenlenmişti. eBK'nda alacağın temliki, temlik eden ve temellük eden kavramları kullanılmış iken, Türk Borçlar Kanunu'nda bu kavramlar yerine sırasıyla alacağın devri, devreden ve devralan kavramları tercih edilmiştir.

[***] Roma Hukukunda, başlangıçta, borç ilişkisi alacaklı ve borçlunun şahsından ayrılmaz bir bağ olarak düzenlendiğinden ilişkinin taraflarının değişmesi, haliyle alacağın temliki kabul edilmemiş iken sosyal yaşamın, ekonomik ve ticari ilişkilerin gelişmesiyle oluşan alacağın devri ihtiyacı, işlevsel denklik ilkesinin bir sonucu olarak tecdit (novatio) ve temsilci lehine temsil yetkisi (mandatum in rem suam) ile karşılanmıştır. Bkz. Erdoğan, 1991, s. 480 vd; Dayınlarlı, 2008, s. 7 ; Arıkan, 2005, s. 11; Üçer, 2005, s. 401.

durumda devredilen sadece bir veya birden çok alacak hakkı olup, geniş anlamda borç ilişkisi devreden alacaklı ile borçlu arasında varlığını sürdürmektedir (Kocaman, 1989, s. 11; Esat Arsebük, "Alacağın Temliki ve Borcun Nakli", AÜHF Dergisi, C.II, S. 1-2, 1954, s. 6; Franko, s. 178; Üçer, 2005, s.399; Dayınlarlı, 2008, s. 61 ve 200; von Tuhr, s. 11 ve s 839)*.

Kanunda alacağın devri tanımlanmamıştır. Öğretide ise farklı tanımlara rastlamak mümkündür. Alacağın devrini Eren "*alacaklının bir borç ilişkisinden doğan alacağını borçlunun muvafakatına gerek olmadan bir sözleşmeye dayanarak üçüncü bir kişiye devretmesi*" (Eren, 2003, s. 1176), Oğuzman/Öz "*devredenle devralan arasında yapılan tasarruf işlemi niteliğindeki bir sözleşme ile alacağın, devredenin malvarlığından devralanın malvarlığına geçirilmesi*" (Oğuzman/Öz, 2012, s. 533), Erdoğan "*alacaklı ile onu devralan üçüncü şahıs arasında, borçlunun rızasına ihtiyaç olmaksızın (ve asıl borç münasabeti zedelenmeksizin) yapılabilen ve sadece kazandırıcı bir tasarruf işlemi niteliğini taşıyan şekle bağlı bir sözleşmedir ya da kanun veya kazai kararla gerçekleşen bir devir*" (Erdoğan, 1991, s. 482), Üçer "*alacaklının bir borç ilişkisinde borçlunun rızasına gerek duymaksızın, alacağını tasarrufi ve soyut bir işlemle üçüncü bir şahsa devretmesine imkan sağlayan yazılı şekle bağlı bir sözleşme*" (Üçer, 2005, s. 407), Arıkan "*alacaklı ile alacağı devralan üçüncü şahıs arasında, borçlunun rızasına ve bilgisine ihtiyaç duyulmaksızın yapılabilen ve kazandırıcı tasarrufi işlem niteliğini haiz, şekle bağlı bir akittir ya da kanun veyahut mahkeme kararıyla gerçekleşen bir devir*" (Arıkan, 2005, s. 131) olarak tanımlamıştır.

Kanaatimizce, alacağın devri, borçlunun rıza ve bilgisi aranmaksızın bir borç ilişkisinden doğan bir veya birden çok alacağın alacaklı ile devralan arasında yapılan geçerliliği yazılı şekle tabi, sebepten soyut (mücerret), kazandırıcı-tasarrufi bir sözleşme ile devredilmesi olarak tanımlanabilir.

Alacağın devri üç şekilde gerçekleşir : yasal devir, yargısal devir ve iradi devir. Yasal devir belli olayların gerçekleşmesi halinde alacağın bir yasa hükmü gereği devrini, yargısal devir ise alacağın bir mahkeme kararıyla devrini ifade eder (TBK

* Bir sözleşmenin tarafı olan kişi bu sözleşmeden doğan bütün alacaklarını temlik etmiş olsa bile, sözleşmenin tarafı yine de kendisidir." HGK, 23.05.2007, 15-296/289 (Kazancı).

185). Mirasbırakana ait bir alacağın mirasın açılmasıyla mirasçılara intikali (TMK 539), alacağın borcu ödeyen müteselsil borçlu (TBK 167) ve kefile (TBK 596) intikali yasal devre örnektir (Eren, 2003, s. 1178; Kılıçoğlu, 2012, s. 786). Alacağın devri vaadinin yerine getirilmemesi üzerine açılan davada mahkemenin borcun ifası için vereceği karar yargısal devre örnektir (Oğuzman/Öz, 2012, s. 531). Yasal ve yargısal devir alacaklının irade beyanını gerektirmedikleri gibi, şekle de bağlı değildir (TBK 185).

Borçlar hukukunda alacağın devri kavramı esas itibariyle yasal ve yargısal devri değil, iradi devri ifade eder (Kılıçoğlu, 2012, s. 786). Biz de çalışmamızda alacağın devri kavramını iradi devri ifade için kullanacağız.

Alacağın devri, nama yazılı kambiyo senetlerinin devri için asgari ve zorunlu şarttır (TTK 681/2, 778/1-a, 788/2; Domaniç, 1990, s. 135). Bu cümleden alacağın devrinin sadece nama yazılı kambiyo senetlerinin devrine özgü olduğu sonucu çıkarılmamalıdır. Zira, emre yazılı kambiyo senetlerinin devrinde olağan olan ciro ile devir ise de, bu senetlerin alacağın devri yoluyla devredilmeleri de mümkündür (Bahtiyar, 2013, s. 22 ; Domaniç, 1990, s. 138; Öztan, 1997, s. 211).

5.2. Hukuki Niteliği

Alacağın devri alacaklının gerçekleştirdiği tek taraflı bir hukuki işlem olmayıp, alacaklı ile alacağı devralan arasında yapılan bir sözleşmedir (Arsebük, 1954, s. 5; Eren, 2003, s. 1181; Dayınlarlı, 2008, s. 85; Franko, s. 179; Kılıçoğlu, 2012, s. 787; Oğuzman/Öz, 2012, s. 533; Tekinay vd., 1988 , s. 318.). Borçlu sözleşmenin tarafı olmadığı gibi, rızası da aranmaz (TBK 183/1). Haliyle alacaklı borçlunun bilgisi dahi olmaksızın alacağı devredebilir (Kılıçoğlu, 2012, s. 793).

Sözleşme borç doğuran bir sözleşme değil, bir tasarruf işlemidir. Zira, sözleşmenin kurulmasıyla alacak hakkı alacaklının malvarlığından çıkarak devralana geçer (Dayınlarlı, 2008, s. 83; Franko, s. 179; Kılıçoğlu, 2012, s. 787; Oğuzman/Öz, 2012, s. 533; Safa Reisoğlu, 2011, s. 461; Tuhr, s. 826 ; 12 HD, 01.03.2005, 950/4209-Kazancı). Bu nedenle alacaklının tasarruf yetkisine sahip olması gerekir. Durum alacaklının aynı alacağı birden çok kişiye devretmiş olması halinde özellik arz eder. İlk devir ile alacaklının tasarruf yetkisi sona erdiğinden sonraki devirler

geçersiz olur. Alacağın devri bir sözleşme olduğundan önceliğin tespitinde sözleşmenin kurulduğu an esas alınır. Devirlerden hangisinin önce yapıldığı belirlenemiyorsa, tamamı geçersiz olur (Safa Reisoğlu, 2011, s. 462).

5.3. Şekli

Kanun alacağın devri için yazılı şekil öngörmüştür (TBK 184/1). Şekil ispat değil geçerlilik şartıdır. Bu itibarla yazılı şekilde yapılmamış olan alacağın devri hukuki sonuç doğurmaz. Alacağı devredenin ikrarı, yöneltilen yemini eda etmesi yazılı şekilde yapılmamış olan devre geçerlilik kazandırmaz (Franko, s. 181).

Geçerlilik için adi yazılı şekil yeterli olup, yazılı şekle ilişkin genel kurallar uygulanır (TBK 13; Safa Reisoğlu, 2011, s. 461; Tekinay vd., 1988, s. 320). Sözleşme devreden alacaklı tarafından imzalanmış olmalıdır. İmza el yazısı ile olabileceği gibi, imza yerine geçen bir mühür veya parmak işareti de kullanılabilir (Tekinay vd., 1988, s. 321).

Devrin geçerli olması şekil şartının sözleşmenin bütün esaslı noktalarını kapsamasını gerektirir. Devir beyanı alacağı devreden ve devralanın kimliğini, devredilen alacağı, alacağı devir iradesini içermelidir (Eren, 2003, s. 1185; Oğuzman/Öz, 2012, s. 539 ; Tuhr, s. 827)[*]. Şekil şartı alacağı devredeni değil, devri öğrenmesini sağlamak amacıyla borçluyu korumak için getirilmiştir. Borçlu yazılı şekil şartı sayesinde alacağın devredildiğini, borcu kime ödeyeceğini öğrenme imkanına kavuşur. Devredilen alacak için senet yani bir borç senedi düzenlenmiş ise, devir beyanı bu senet üzerine yazılabileceği gibi, ayrı bir belgeye de yazılabilir. Devir beyanının ayrı bir belgeye yazılmış olması halinde senedin teslim edilmemiş olması devrin geçerliliğini etkilemez.

Nama yazılı kambiyo senetlerinin devri alacağın devri ve senet zilyetliğinin geçirilmesi yoluyla olur (TTK 681/2, 778/1-a, 788/2). Bu itibarla devir beyanı devreden ve devralanın kimliğini, devredilen alacağı, alacağı devir iradesini taşımalıdır (Bozer/Göle, 2013, s.230; Domaniç, 1990, s. 137 ; Şahin, 2010, s. 1958 ;

[*] Yargıtay keşide yeri olmadığı için TK 688 madde gereğince bono niteliğinde olmayıp adi senet hükmündeki belgede yer alan beyaz ciroya ilişkin olarak "Beyaza atılmış bir imza alacağın temliki nitelinde olmadığı için, alacağın temliki sonuçlarını" doğurmayacağına karar vermiştir. 13 HD, 14.05.2009, 588/6613 (Kazancı).

Tüzel, 2005, s. 34)[*]. Bununla birlikte alacağın devrine ilişkin Borçlar Hukuku kuralları nama yazılı kambiyo senetlerinin devrinde aynen uygulanmaz (TBK 194). Kambiyo senetlerinde alacağın devri şekil konusunda özellikle imza ve senedin tesliminde farklılık gösterir.

Devir beyanı nama yazılı kambiyo senedinin üzerine yazılabileceği gibi ayrı bir belgeye de yazılabilir (TTK 647/2). Devir beyanı ayrı bir belgeye yazılmış ise imza genel hükümler gereğince el ile atılabileceği gibi, imza yerine mühür veya parmak izi de kullanılabilir (TBK 184, 14, 15, 16; Tüzel, 2005, s. 34). Buna karşılık devir beyanı kambiyo senedinin üzerine yazılmış ise imzanın mutlaka el ile atılması gerekir. Zira kambiyo senedi üzerindeki irade beyanlarının el yazısıyla imza edilmesi zorunludur (TTK 671/h, 780/f, 776/9; Bkz. yukarı, s. 12).

Alacağın devrinin geçerli olması için devir beyanın yazılı şekilde yapılması gerekli ve yeterlidir. Ayrıca borç senedinin devralana teslim edilmiş olması aranmaz. Bununla birlikte, devir beyanının ayrı bir belgeye yazıldığı hallerde, nama yazılı kambiyo senedinde hak ve senet kaynaşmasının, çift taraflı ibraz kaydının bir sonucu olarak devrin işlevini yerine getirebilmesi için devir beyanını içeren belgenin yanı sıra kambiyo senedinin de devri gerekir (Karayalçın,1970, s. 25 ; Pulaşlı, 2011, s. 48; Tüzel, 2005, s. 33 ; Tuhr, s. 837).

5.4. Konusu

Ayni haklardan doğan yetki ve talepler alacağın devrine konu olmaz (Franko, s. 180). Alacağın devrinin konusu alacak haklarından ibarettir. Alacak hakkının sözleşmeden, haksız fiilden yahut sebepsiz zenginleşmeden doğmuş olması farketmez. Alacak hakkının paraya ilişkin olması da şart değildir (Kılıçoğlu, 2012, s.

[*] Kınacıoğlu devir beyanı nama yazılı senet üzerine yazılmış ise ayrıca devralanın kimliğinin yazılmasının şart olmadığını, beyaz devir yapılabileceği görüşündedir (Kınacıoğlu, 1999, s.38). Kanaatimizce nama yazılı senet lehdarın isiminin yazılı bulunduğu senet olduğu gibi, bu senetlerde yetkili hamilin teşhisi için senedin ibrazı yeterli olmayıp ve ayrıca senette adı yazılı olmakla teşhis edileceğinden beyaz devir mümkün değildir. ; " … senetteki alacağını … temlik edebilmesi için temlik iradesinin ve temlik edilenin kim olduğunun temlik beyanında açıkça yer alması gerekir." 11 HD, 18.06.1991, 1990/2775, 1991/4158 ; " Senet arkasındaki şirket kaşesi üzerine imza atılmış olması alacağın temliki hükümlerini doğurmaz." 19 HD, 14.10.2003, 8129/9758 ; " … alacağı aktaran ve tasarrufi bir işlem olan temlikte de, iradenin açıkca belli edilmesi gerekmektedir." 11 HD, 24.01.1974, 107/157 ; (Kazancı)

788). Örneğin kat karşılığı inşaat sözleşmesinde yükleniciye isabet eden bağımsız bölümün alacağın devri yoluyla üçüncü kişilere devri mümkündür.

Alacağın tamamı devredilebileceği gibi bölünebilir olmak kaydıyla bir kısmı da devredilebilir (Arsebük, 1954, s. 8 ; Eren, 2003, s. 1187 ; Safa Reisoğlu, s. 459 ; Tuhr, s. 851). Alacağın şarta bağlı olarak devredilmesi de mümkündür (Eren, 2003, s. 1188).

Kambiyo senetlerinin özellikleri nedeniyle alacağın devri konusu itibariyle de kambiyo senetlerinde genel hükümlere nazaran farklılıklar arz eder. Kambiyo senetleri daima bir para alacağını içerir (Bkz. yukarı s. 31). Hak ve senet arasındaki sıkı bağlılığın sonucu olarak kambiyo senedine bağlı alacak hakkının kısmen devri mümkün değildir. Belirli bir bedelin ödenmesi hususunda havale/ödeme vaadi kambiyo senetlerinin zorunlu unsuru olduğundan kambiyo senedine bağlı alacağın şarta bağlı olarak devri de geçersizdir (TTK 671, 776, 780)[*].

5.5. Hüküm ve Sonuçları

Alacağın devri bir tasarruf işlemi olduğundan sözleşmenin kurulmasıyla alacak hakkı devralana geçer. Devir ile sadece alacak hakkı değil, onunla birlikte ayrıca kararlaştırılmış olması gerekmeksizin, kanun gereği devredenin şahsına bağlı olmayan feri haklar (rehin, kefalet, işlemiş faizler gibi), öncelik hakları, yenilik doğuran haklar (alacaklıya tanınmış olan seçim hakkı, muacceliyet ihbarında bulunma hakkı gibi) da devralana geçer (TBK 189; Dayınlarlı, 2008, s. 307; Oğuzman/Öz, 2012, s. 548 vd; Tuhr, s. 834). Alacağı devralan devredenin halefi olur (Domaniç, 1990, s. 140; Tekil, 1980, s. 140 ; Tuhr, s. 864).

Alacağın devri ile borç ilişkisi değil, borç ilişkisinden doğan bir veya birden çok alacak hakkı devredildiğinden borç ilişkisine bağlı olan sözleşmeyi fesih, sözleşmeden dönme, irade bozukluğu nedeniyle sözleşmeyi iptal hakları devreden alacaklı da kalır (Oğuzman/Öz, 2012, s. 440).

Devir, bir edim karşılığı (ivazlı) yapılmış ise devreden devir sırasında alacağın varlığını garanti etmiş olur (TBK 191/1). Garanti alacağın doğmuş olduğunu, ileride

[*] Kınacıoğlu "nama yazılı senetlerin tabiatına ters düşmediği ve hiçbir yerde açıkça yasaklanmadığı için " devrin şarta bağlanabileceği görüşündedir (Kınacıoğlu, 1999, s. 37).

doğma imkanı bulunduğunu ve alacağın sona ermediğini kapsar (Oğuzman/Öz, 2012, s. 563). Borçlar Kanunu devredenin borçlunun ödeme gücünden sorumlu olması için ayrıca taahhüt etmiş olmasını aramaktaydı (eBK 169/2). Türk Borçlar Kanunu ise bu noktada yeni bir düzenleme ile Roma Hukukundan beri varolan ve İsviçre- Türk Hukukunda da hakim olan ilkede köklü bir değişikliğe gitmiştir (Engin, 2012, s. 160). Buna göre edim karşılığı alacağı devreden devir sırasında borçlunun ödeme gücüne sahip olduğunu da garanti etmiş sayılır (TBK 191). Ancak bu hüküm alacaklının borçlu ile birlikte müteselsilen sorumlu olduğu şeklinde anlaşılmamalıdır. Devralan ancak alacağı tahsil için borçluya karşı bütün yasal imkanları yani dava ve takip yollarını tüketmesine rağmen alacağı tahsil edemediğini, borçlunun ödeme gücü bulunmadığını kanıtladığı takdirde devredene başvurabilir (Dayınlarlı, 2008, s. 258, 318). Devredenin sorumluluğu için kusurlu olması şart değildir (Oğuzman/Öz, 2012, s. 565). Devir bir edim karşılığı olmaksızın (ivazsız) yapılmış ise devreden ne alacağın varlığından ne de borçlunun ödeme gücünden sorumlu olur (TBK 191/2).

Alacağın devrinde devrin borçluya zarar vermemesi ilkesi geçerlidir. Borçlu alacaklıya karşı hangi şartlarda borçlu ise devralana karşı da aynı şartlarda sorumlu olur. Bu itibarla alacak devredilmekle borç miktarı, ifa yeri ve zamanı vb. Değişmez (Kılıçoğlu, 2012, s. 795). İlke gereğince devir borçlunun bilgisi olmaksızın gerçekleşmişse, borçlu iyiniyetle devreden alacaklıya yaptığı ödemeyle borçtan kurtulur (eBK 165; TBK 186). Borçlu alacağın devredildiğini bilmiyor ve ödemede bulunduğu alacaklıyı hak sahibi zannediyor ise iyiniyetlidir (Safa Reisoğlu, s. 464). Çift taraflı ibraz kaydı gereğince kambiyo senedi hamili ancak senedi ibraz ederek ifa talep edebileceğinden bu kuralın kambiyo senetleri hakkında uygulanması muhtemel değildir. Ancak devir beyanının ayrı bir belgeye yazılması ve kambiyo senedinin devralana verilmemiş olması, devredenin kambiyo senedi ile başvurması üzerine borçlunun ödemesi halinde bu ihtimal gerçekleşebilir (Poroy/Tekinalp, 2010, s. 71). Borçlu alacağın kime ait olduğu çekişmeli ise alacağı hakim tarafından belirlenen yere tevdi etmek suretiyle borçtan kurtulur (TBK 187/1).

5.6. Defiler

eBK' nun "*Borçluya ait def'iler*" başlıklı 167. maddesinde başlıkta olduğu gibi def'i kavramı kullanılmış iken, bu maddeyi karşılayan TBK' nun 188. maddesinde

def'i yerine "*savunma*" kavramı tercih edilerek " *Borçlu, devri öğrendiği sırada devredene karşı sahip olduğu savunmaları, devralana karşı da ileri sürebilir.*" hükmü getirilmiştir. Öğretide def'i kavramının teknik anlamda def'ilerin yanı sıra itirazları da kapsadığı kabul edilmekteydi (Arsebük, 1954, s. 9 ; Dayınlarlı, 2008, s. 209; Eren, 2003, s. 1193; Franko, s. 190; Oğuzman/Öz, 2012, s. 558; von Tuhr, s. 865; Yılmaz, 2007, s. 13). Bu itibarla değişiklikle getirilen "*savunmalar*" kavramının hem teknik anlamda def'ileri hem de itirazları içerdiği açıktır (Kılıçoğlu, 2012, s. 796 ; Oğuzman/Öz, 2012, s. 559).

Alacağın devrinde borçlunun devredene karşı sahip olduğu savunmaları devralana karşı da ileri sürebilmesi borçlunun tarafı olmadığı, hatta bilgisi dahi olmadan gerçekleşen bir hukuki işlem nedeniyle durumunun ağırlaştırılmaması düşüncesine dayanır (11 HD, 15.10.1979, 4414/4735-Kazancı). Borçlunun devri öğrendiği zaman devredene karşı ileri sürebileceği savunmaları devralana karşı da ileri sürebilmesi kural ise de[*], bu kurala bazı sınırlamalar getirilmiştir:

a-) Borçlunun devralana karşı ileri sürebileceği savunmalar zaman itibariyle sınırlanmıştır. Borçlu ancak devri öğrendiği sırada devredene karşı ileri sürebileceği savunmaları yapabilir. Devri öğrendikten sonra ortaya çıkan savunmalar ileri sürülemez (Arsebük, 1954, s. 9; Yılmaz, 2007, s. 13).

b-) Alacağın devri soyut bir işlem olduğundan, borçlu, devreden ve devralan alacaklı arasındaki alacağın devrine temel teşkil eden ilişkiye ait savunmaları devralana karşı ileri süremez (Franko, s. 190 ; Yılmaz, 2007, s. 13). Örneğin, borçlu, devreden ve devralan arasındaki alacağın temlikine temel oluşturan satış sözleşmesindeki irade bozukluğunu, ödemezlik def'ini ileri süremeyecektir. Borçlunun devralana karşı ileri sürebileceği savunmalar kendisi ile devreden alacaklı arasındaki ilişkiden doğan savunmalar ile bizzat alacağın devri sözleşmesinden doğan savunmalardır (Franko, s. 190; Yılmaz, 2007, s. 14).

c-) Borçlu ve alacaklı kanunen ve işin niteliği devre engel olmadığı halde alacağın devredilemeyeceğini kararlaştırabilirler. Taraflar sözleşmeyle devir yasağı

[*] "Alacağın temlikini öğrenen borçlu, temlik olmasaydı önceki alacaklıya karşı ne tür def'ileri ileri sürebilecekse, aynı def'ileri yeni alacaklıya karşı da ileri sürebilir." 14 HD, 15.10.2008, 6588/11713 (Kazancı).

koydukları halde alacak devredilmiş ise, borçlu devir yasağını devralan kişiye karşı ileri sürerek, ifadan kaçınabilir (Kılıçoğlu, 2012, s. 791). Bununla birlikte, borçlu yazılı bir borç tanımasına güvenerek alacağı devralmış olan üçüncü kişiye karşı alacağın devredilemeyeceğinin kararlaştırılmış olduğu savunmasını ileri süremez (TBK 183). Ancak borçlu alacağın kanun veya işin niteliği gereği devredilemeyeceği savunmasını devralana karşı da ileri sürebilir.

d-) Borçlu, yazılı bir borç tanımasına güvenerek alacağı devralmış olan iyiniyetli devralana muvazaa savunmasında bulunamaz (TBK 19/2).

Borçlu bu sınırlamalar dışında alacağı devredene karşı ileri sürebileceği tüm savunmaları devralana karşı da ileri sürebilecektir. Örneğin devredene karşı ileri sürülebilecek ifa, ibra, yenileme, zamanaşımı, ödemezlik, ehliyetsizlik, irade bozukluğu savunmaları devralana karşı da ileri sürülebilecektir.

Borçlunun bizzat devralana karşı sahip olduğu savunmaları ona karşı ileri sürebileceği açıktır (Eren, 2003, s. 1194).

Takas def'i ise alacağın devrinde özellik gösterir. Zira, takas iki kişinin karşılıklı olan borçlarının birbirlerini karşıladıkları oranda sona ermesini sağlayan bir def'idir (TBK 139; Kılıçoğlu, 2012, s. 796). Diğer bir deyimle takas savunması için karşılıklılık esastır. Bu itibarla borçlu ancak alacaklı olduğu kişiye karşı takas savunmasında bulunabilir. Alacağın devrinde ise, borçlu, karşılıklılık koşulu gerçekleşmediği halde, devredenden olan alacağı nedeniyle devralana takas def'inde bulunabilir. Ancak, borçlunun takas savunmasında bulunabilmesi iki koşulun gerçekleşmesini gerektirir : devri öğrendiği sırada borçlunun alacağının vadesi gelmemiş olmalı ve bu alacak devredilen alacaktan önce veya aynı anda muaccel olmalıdır (Kılıçoğlu, 2012, s. 796; Oğuzman/Öz, 2012, s. 560 vd.). Borçlu devredilen alacaktan sonra muaccel olan alacağına dayanarak takas savunmasında bulunamaz. Zira, alacak devredenin malvarlığında ne halde ise devralanın malvarlığına o hali ile geçer (Oğuzman/Öz, 2012, s. 558). Bu itibarla, alacak devredilmemiş olsaydı, borçlu devredene karşı henüz muaccel olmamış alacağı nedeniyle takas savunması yapamayacağından devralana karşı da bu hakka sahip olamayacaktır (von Tuhr, s. 868).

Kambiyo senedi alacağın devri yoluyla devredilmiş ise, def'iler bakımından Borçlar Hukukunun alacağın devrine ilişkin hükümleri uygulanır (TTK 687/2). Bu itibarla nama yazılı kambiyo senetlerinde borçlu senet metninden anlaşılan def'iler ve senetteki bir taahhüdün hükümsüzlüğüne ilişkin def'ilerin yanı sıra devri öğrendiği sırada alacaklıya karşı sahip olduğu kişisel def'ileri de hamile karşı ileri sürebilecektir (Domaniç, 1990, s. 140; Yılmaz, 2007, s. 98 ; 12 HD, 31.10.1995, 14747/14817-Kazancı). Hamil iyiniyetli de olsa kişisel def'ilerle karşılaşır (Alışkan, 1998, s.71; Can, 2012, s. 21; Pulaşlı, 2011, s.50; Tekil, 1980, s. 140). Borçlu temlik zincirinde yer alan hamillerden her birine karşı ileri sürebileceği kişisel def'ilerin tamamını son hamile karşı ileri sürebilir (Poroy/Tekinalp, 2010, s .73 ; Şahin, 2010, s. 1942 vd).

6. CİRO İLE ALACAĞIN DEVRİNİN KARŞILAŞTIRILMASI

Bu başlık altında ciro ve kambiyo senetlerinde alacağın devri karşılaştırılarak benzerlik ve farklılıkları maddeler halinde kısaca açıklanmaya çalışılmıştır.

6.1. Cironun Alacağın Devri Hükümlerini Doğurduğu Haller

Ciro üç halde alacağın devri hükümlerini doğurur :

1-) düzenleyenin senedin ciro edilmesini yasaklamış olmasına rağmen yapılan ciro (Bkz. yukarı, s. 70),

2-) gecikmiş ciro (Bkz. yukarı, s. 102) ve

3-) araya girmek suretiyle ödeyen kişinin TTK 742 maddeyle getirilen yasağa rağmen yaptığı ciro (Bkz. yukarı, s. 110) alacağın devri hükümlerine tabiidir

6.2. Ciro ile Alacağın Devrinin Benzerlikleri

Ciro ve alacağın devri şekil, devir için senet zilyetliğinin geçirilmesini gerektirmeleri, kayıt ve şarta bağlanamamaları, kısmi devrin mümkün olmayışı, yapılış amaçları, yasaklanabilmeleri ve borçlunun rızasını gerektirmeleri hususlarında benzerlikler gösterir.

6.2.1. Yazılı Şekle Bağlı Olmaları

Ciro da alacağın devri de yazılı şekle tabidir (TTK 647/2, 683/2; TBK 184). Her iki hukuki işlem için de öngörülen yazılı şekil geçerlilik şartıdır.

6.2.2. İmzanın El Yazısıyla Olma Zorunluluğu

Ciroda imza cirantanın eli ürünü olmalıdır (TTK 671/h, 776/9, 780/f).

Alacağın devri beyanı kambiyo senedi üzerine yazılmış ise devreden tarafından el yazısıyla imzalanmalıdır (TTK 756 778/1-i, 818/1-r; Bkz. yukarı, s. 12). Buna karşılık devir beyanı kambiyo senedi dışında bir belge üzerine yazılmış ise devreden el yazısıyla imza edebileceği gibi, imza yerine mühür, parmak izi gibi bir işaret de kullanabilir (TBK 184, 14, 15, 16; Tüzel, 2005, s. 34).

6.2.3. Devir İçin Senet Zilyetliğinin Geçirilmesini Gerektirmeleri

Kambiyo senetlerinin içerdiği alacak hakkının devri için ciro ve alacağın devri beyanı tek başlarına yeterli olmayıp, bu işlemlerle birlikte senet zilyetliğinin de devri şarttır (TTK 681/2, 778/1-a, 788; Bkz. yukarı, s.46).

6.2.4. Kayıt ve Şarta Bağlanamamaları

Ciro kayıtsız ve şartsız olmalıdır. Şarta tabi tutulmuş olması ciroyu geçersiz kılmaz. Ancak şart yazılmamış sayılır (789/1; Bkz. yukarı, s. 68). Kambiyo senetlerinde belirli bir bedelin ödenmesi hususunda havale/ödeme vaadi zorunlu unsur olduğundan kambiyo senedine bağlı alacağın şarta bağlı olarak devri geçersizdir (TTK 671, 776, 780; Bkz. yukarı, s. 115)*.

Görüldüğü üzere ciro ve alacağın devri beyanında kayıt ve şarta bağlanamamak ortak özellik olmakla birlikte, kayıt ve şarta bağlanmanın hukuki sonuçları farklılık göstermektedir. Şarta bağlanması cironun geçerliliğini etkilememekte, şart yazılmamış sayılmakta iken; şart alacağın devrini geçersiz kılmaktadır (Tekil, 1980, s. 141).

6.2.5. Hakkın Devri, Rehni ve Tahsili Amacıyla Yapılabilmeleri

Her iki işlem de kambiyo senedine bağlı hakkın devri, rehni veya tahsili amacıyla yapılabilir (Kılıçoğlu, 2012, s. 785; Tüzel, 2005, s. 33).

* Kınacıoğlu "nama yazılı senetlerin tabiatına ters düşmediği ve hiçbir yerde açıkça yasaklanmadığı için " devrin şarta bağlanabileceği görüşündedir (Kınacıoğlu, 1999, s. 37).

6.2.6. Hakkın Kısmen Devrinin Mümkün Olmayışı

Kambiyo senetlerinde hak ve senet arasındaki sıkı bağın, kaynaşmanın sonucu olarak hak senet olmaksızın devredilemez, ileri sürülemez. Oysa, senede bağlı hakkın kısmen devri senet bedelinin bölünmesi sonucunu doğurur. Bu itibarla kısmi ciro batıldır (TTK 682/2; Bkz. yukarı, s. 69). Aynı nedenle kambiyo senedine bağlı bir alacak hakkının alacağın devri yoluyla kısmen devri hukuki sonuç doğurmaz (Bkz, yukarı, s. 115).

6.2.7. Yasaklanmalarının Mümkün Oluşu

Düzenleyen ve cirantalar kambiyo senedinin ciro edilmesini yasaklayabilirler (TTK 685/2; Bkz s. 70). Alacaklı ve borçlu kanun veya işin niteliği engel olmadığı halde alacağın devredilemeyeceğini kararlaştırabilirler (TBK 183/1).

6.2.8. Borçlunun Rızasının Gerekmemesi

Hem ciro, hem de alacağın devri için borçlunun rızası aranmadığı gibi, borçlunun bilgisinin olması dahi gerekmez.

6.3. Farklılıkları

Ciro ve kambiyo senetlerinde alacağın devri yukarıda sayılan ortak noktalarına nazaran bazı özellikleri itibariyle farklılıklar da gösterir.

6.3.1. Şekil Bakımından

Ciro daima kambiyo senedi üzerine yahut kambiyo senedinin devamı olan alonj üzerine yazılır (TTK 683/1). Başka bir belge üzerine yazılarak ciro yapılamaz (Bkz s. 71). Buna karşılık devir beyanı nama yazılı kambiyo senedinin üzerine yazılabileceği gibi ayrı bir belgeye de yazılabilir (TTK 647/2; Bkz s. 113).

Ciro ve alacağın devri lehdarın (ciro edilen- devralan) gösterilmesi bakımından da farklılık gösterir. Ciro, ciro edilenin adı belirtilmek suretiyle tam ciro olarak yapılabileceği gibi, ciro edilen belirtilmeksizin sadece ciranta tarafından imzalanmak suretiyle beyaz ciro şeklinde de yapılabilir (Bkz s. 72). Oysa devir beyanı devreden ve devralanın kimliğini, devredilen alacağı, alacağı devir iradesini içermek zorunda olduğundan beyaz devir mümkün değildir (Bkz. yukarı, s. 113 vd.).

6.3.2. Konu Bakımından

Ciro sadece emre yazılı kıymetli evrak ile nama yazılı hisse senetlerinin devrinde uygulanma imkanı bulur. Oysa alacağın devri her türlü alacak hakkının devrinde kullanılabilir. Bu cümleden olmak üzere genel hükümler gereğince senede bağlı olmayan alacak haklarının devri için kullanılabileceği gibi, kıymetli evrak hukukunda nama yazılı senetlerin devrinde olağan olmakla birlikte emre ve hamile yazılı senetlerin devrini de konu edinebilir (Domaniç, 1990, s. 138; Kılıçoğlu, 2012, s. 801 ; Şahin, 2010, s. 1926; Tüzel, 2005, s. 34).

6.3.3. Hükümleri Bakımından

Ciro ve alacağın devri hükümleri bakımından da farklılıklar gösterir.

6.3.3.1. Hakkın Devri

Ciranta senedi ciro etmekle sadece senetten doğan haklarını devreder. Diğer bir deyimle ciro edilen cirantanın sahip olduğu tüm haklara değil, sadece senetten doğan haklara sahip olur (TTK 684/1; Bkz. yukarı, s. 75). Buna karşılık alacağın devrinde, devralan devredenin halefi olduğundan, devredenin hukuki durumuna sahip olur (Bkz yukarı, s. 115 vd; Domaniç, 1990, s. 140).

6.3.3.2. Teminat İşlevi

Temlik cirosu, aksi kararlaştırılmış olmadıkça, teminat işlevine sahiptir (TTK 685/1). Teminat işlevi gereğince ciranta ciro edilene ve sonraki hamillere karşı senedin içerdiği alacağın ödenmesinden sorumludur. Her ciranta ciro zincirinde kendisinden sonra gelenlere karşı başvurma borçlusu sıfatıyla sorumlu, kendisinden önce gelenlerin ise alacaklısı durumundadır (Bkz. yukarı, s. 79).

Alacağın devri ancak bir edim karşılığı ise teminat işlevine sahiptir. Bu halde devreden, kanun gereği hem alacağın varlığını hem de borçlunun ödeme gücünü garanti etmiş olur (TBK 191/1). Devir, bir edim karşılığı (ivazlı) yapılmış ise devreden devir sırasında alacağın varlığını garanti etmiş olur (TBK 191/1). Devir bir edim karşılığı olmaksızın (ivazsız) yapılmış ise devreden ne alacağın varlığından ne de borçlunun ödeme gücünden sorumlu olur (TBK 191/2; Bkz yukarı, s. 115).

Edim karşılığı devir halinde alacağın devri teminat işlevine sahip ise de, teminat işlevi ciro ve alacağın devrinde farklı hukuki sonuçlar doğurur. Ciroda tüm cirantalar senet borçlusu ile birlikte hamile karşı müteselsilen sorumlu iken, alacağın devrinde devreden borçlu ile birlikte müteselsilen sorumlu değildir. Devralan ancak alacağı tahsil için borçluya karşı bütün yasal imkanları yani dava ve takip yollarını tüketmesine rağmen alacağı tahsil edemediğini, borçlunun ödeme gücü bulunmadığını kanıtladığı taktirde devredene başvurabilir (Dayınlarlı, 2008, s. 258, 318). Diğer bir deyimle devredenin sorumluluğu adi kefilin sorumluluğu gibidir (Domaniç, 1990, s. 138 vd.).

6.3.3.3. Borçlu ve Alacaklı Sıfatlarının Birleşmesi

Alacaklı ve borçlu sıfatlarının birleşmesi ciroda borcu sona erdirmezken, alacağın devrinde borç sona erer (TTK 681/3 ; TBK 135; Tüzel, 2005, s. 36).

6.3.3.4. Zaman İtibariyle

Cironun yapıldığı zaman doğurduğu hukuki sonuçlar bakımından önem arz eder. Zira ödememe protestosu çekildikten yahut ödeme gününü izleyen iki iş günü geçirildikten sonra sonra yapılan ciro geçikmiş ciro olarak adlandırılır ve alacağın devri hükümlerini doğurur (TTK 690; Bkz. yukarı, s.100 vd.). Alacağın devri ise yapıldığı zamana göre farklı hukuki sonuçları doğurmaz.

6.3.3.5. Hak Sahipliğinin Araştırılması

Nama yazılı kambiyo senetlerinde borçlu ibraz eden kişinin senette ismi yazılı kişi ya da düzgün alacağın devri zinciri itibariyle hak sahibi yahut bunların halefi olduğunu belirlemelidir. Emre yazılı kıymetli evrakta ise senedi ibraz eden ve senetteki düzgün ciro zincirinden hak sahibi olduğu belirlenen kişi yetkili hamil olarak teşhis edilir. Borçlu nama yazılı kambiyo senetlerinde imzaların geçerliliğini araştırmakla yükümlü iken , emre yazılı kambiyo senetlerinde ciro zincirinin şeklen düzgün olması yeterli olup, imzaların geçerli olup olmadığını araştırma yükümlülüğü bulunmamaktadır (Domaniç, 1990, s. 141).

6.3.3.6 Defi' ler

Ciro ve alacağın devri kişisel def'ilerin ileri sürülmesi hususunda farklılık gösterir.

Hukuki görünüşe güven ilkesi gereğince borçlu, emre yazılı bir senetten doğan alacağa karşı ancak senedin geçersizliğine ilişkin veya senet metninden anlaşılan def'ilerle alacaklı kim ise ona karşı, şahsen sahip olduğu def'ileri ileri sürebilir. Borçlu ile önceki hamillerden biri veya senedi düzenleyen kişi arasında doğrudan doğruya varolan ilişkilere dayanan def'ilerin ileri sürülmesi, ancak senedi edinirken hamilin bilerek borçlunun zararına hareket etmiş olması halinde mümkündür (TTK 825; Bkz. yukarı, s. 81 vd.).

Kambiyo senedi alacağın devri yoluyla devredilmiş ise, defiler bakımından Borçlar Hukukunun alacağın devrine ilişkin hükümleri uygulanır (TTK 687/2; Bkz. yukarı, s. 116). Bu itibarla nama yazılı kambiyo senetlerinde borçlu senet metninden anlaşılan defiler ve senetteki bir taahhüdün hükümsüzlüğüne ilişkin defilerin yanı sıra devri öğrendiği sırada alacaklıya karşı sahip olduğu kişisel defileri de hamile karşı ileri sürebilecektir (Domaniç, 1990, s. 140; Yılmaz, 2007, s. 98). Hamil iyiniyetli de olsa kişisel defi'lerle karşılaşır (Can, 2012, s. 21; Pulaşlı, 2011, s. 50; Tekil, 1980, s. 140). Borçlu temlik zincirinde yer alan hamillerden her birine karşı ileri sürebileceği kişisel def'ilerin tamamını son hamile karşı ileri sürebilir (Poroy/Tekinalp, 2010, s. 73 ; Şahin, 2010, s. 1942 vd).

S O N U Ç

Kıymetli evrak TTK 645 vd. maddede "…öyle senetlerdir ki, bunların içerdikleri hak, senetten ayrı olarak ileri sürülemediği gibi başkalarına da devredilemez" biçiminde tarif edilmişse de; öğretide tanımın yeterli olup olmadığı tartışmalı olup, farklı tanımlar da yapılmaktadır. Kıymetli evrak senet, hak ve senet ile hakkın kaynaşması unsurlarından oluşmaktadır.

İmza borçlunun el yazısıyla atılmalıdır. Kural bu olmakla birlikte çok sayıda çıkarılan kıymetli evrakta imzanın el yazısı dışında bir araçla atılması mümkündür (TBK 15/2). Kambiyo senetlerinde ise imzanın borçlunun el yazısıyla atılması zorunlu (TTK 756/1, 778/1-i, 818/1-r) olup, güvenli elektronik imza ile kambiyo senedi düzenlenemez (TTK 1526/1).

Kıymetli evrak kural olarak soyuttur. Ancak kıymetli evrakta soyutluk ilkesi tartışmalıdır. Kanaatimizce, soyutluk ilkesinin temel ilişkinin senet metninden anlaşılmamasını ifade ettiğini savunan, kişisel def'ilerin iyiniyetli hamile karşı ileri sürülememesini de tutarlı biçimde açıklayan görüş tercih edilmelidir. Kambiyo senetleri soyut kıymetli evrak grubunda yer alır.

Emre yazılı kıymetli evrakta sınırlı sayı ilkesinin geçerli olup olmadığı eTK döneminde tartışmalıydı. Kanunkoyucu, kaynak İsviçre Borçlar Kanunu'nun 1152/1 fıkra hükmüne paralel olarak TTK 831/1 fıkrada "açıkça emre yazılı" olmak koşuluyla düzenlenen senetlerin ciro yoluyla devredilebileceğini hükme bağlamakla sınırlı sayı ilkesinin geçerli olmadığını benimsemiştir.

Kambiyo senetleri poliçe, bono ve çekden ibarettir. Poliçe ve çek belirli bir bedelin ödenmesi hususunda kayıtsız ve şartsız havaleyi (TTK 671, 780), bono ise belirli bir bedelin ödeneceği hususunda soyut ödeme vaadini (TTK 776) içerir.

Kambiyo senetleri alacak hakkı içeren, kanunen emre yazılı olan, sıkı şekil şartlarına bağlı, soyut, kamu güvenine sahip, imzaların bağımsızlığı ve müteselsil sorumluluk ilkelerinin geçerli olduğu senetlerdir. Kambiyo senetlerinin kurucu senet olup olmadığı tartışmalıdır. Domaniç kambiyo senetlerinin açıklayıcı olduğunu savunmaktaysa da; öğretide baskın ve kanaatimizce de tercih edilmesi gereken ikinci görüş kurucu senetler olduğunu öne sürmektedir.

Kıymetli evrak devir şekli bakımından emre, nama ve hamiline yazılı kıymetli evrak olarak sınıflandırılmaktadır. Emre yazılı kıymetli evrakın devri ciro ve senet zilyetliğinin devriyle (TTK 831/1,2, 681), nama yazılı kıymetli evrak senet

zilyetliğinin devri ve devir beyanıyla devredilir (TTK 647/1,2). Hamiline yazılı kıymetli evrakın devri için tarafların anlaşmasına dayalı olarak senet zilyetliğinin devri gerekli ve yeterlidir (TTK 647/1).

Kambiyo senetleri kanunen emre yazılıdır (TTK 681/1, 778/1-a, 788/1). Düzenleyenin senede koyacağı "emre değildir", "ciro edilemez" veya bu anlama gelen bir menfi emre kaydı kanunen emre yazılı olan kıymetli evrakı nama yazılı hale getirir. Menfi emre kaydı senedin kambiyo senedi niteliğini etkilemez. Poliçe ve bono lehdarın adı zorunlu unsur olduğundan hamiline yazılamaz (TTK 671/f, 776/e). Buna karşılık çek lehtar gösterilmeyerek veya "hamiline" ibaresi eklenerek hamiline yazılabilir (TTK 785/2,3).

Kıymetli evrakın devrinde ortak ve zorunlu işlem senet zilyetliğinin devridir. Senet zilyetliğinin devri taraflar arasında akdedilen bir sözleşmeye dayanmalıdır. TTK'nunda düzenlenmediğinden zilyetliğin devri konusunda eşya hukuku kuralları uygulanır.

Kambiyo senetleri kanunen emre yazılı olduğundan devirleri ciro ve senet zilyetliğinin devri ile olur.

Ciro, emre yazılı senetlere bağlı hakların başkasına devredilmesi, rehnedilmesi veya tahsili amacıyla, senet hamilinin yazı ile tespit ve imzası ile de bunu teyit ettiği soyut tek taraflı bir irade beyanıdır. Cironun hukuki niteliğini açıklamaya yönelik havale teorisi, icap teorisi, şart teorisi vb.. görüşler bulunmakta ise de, kanaatimizce TTK hükümleriyle örtüşmesi nedeniyle temlik teorisi tercih edilmelidir.

Ciro işleminin tarafları ciranta ve ciro edilendir. Ciranta ciro ederek senetteki hakları devreden kişidir. İlk ciro lehtar tarafından yapılır. Ciro edilen ise ciro işlemiyle senetteki haklar kendisine devredilen kişidir.

Muhatabın çeki kabul etmesi yasak (TTK 784) ve muhataba ciro makbuz hükmündedir (TTK 789/4). Buna karşılık muhatabın çekle işleyen hesabın bulunduğu şubesinden bir başka şubeye yapılmış olan ciro geçerlidir. Bu halde kendisine ciro edilen şubenin çeki ciro edip edemeyeceği tartışmalıdır. Kanaatimizce bu şubenin çeki ciro edemeyeceğini, ancak ödeme için hesabın bulunduğu şubeye ibraz edebileceğini, ödenmemesi halinde geçerli ciro ile edindiğinden başvuru hakkını elde edeceğini savunan görüş tercih edilmelidir.

Cironun kayıtsız ve şartsız yapılması, senet bedelinin tamamını kapsaması ve düzenleyen tarafından yasaklanmamış olması gerekir. Kayıt ve şarta bağlanması

halinde ciro geçersiz olmaz, ancak kayıt ve şart yazılmamış sayılır. Kısmi ciro batıldır (TTK 685/2).

Ciro kambiyo senedi veya senedin devamı kabul edilen alonj denilen belge üzerine yapılmalıdır. Ciro şekil itibariyle tam veya beyaz cirodur. Beyaz ciro senedin hamiline yazılı senet gibi sadece zilyetliğin geçirilmesiyle devrine imkan tanır. Ancak senedi hamiline yazılı senede dönüştürmez.

Ciro yapılış amacı itibariyle temlik cirosu, tahsil cirosu ve rehin cirosu olarak sınıflandırılmaktadır. Temlik cirosu senede bağlı hakların devri amacıyla yapılır. Temlik cirosu cironun temlik, teşhis ve teminat işlevlerini taşır. Cironun temlik işlevi senede bağlı hakların ciro edilene devredilmesini, teşhis işlevi senedi ibraz eden ve düzgün ciro zincirinden hak sahibi olduğu anlaşılan kişinin meşru hamil olarak teşhis edilmesini, teminat işlevi ise cirantanın senedin içerdiği alacağın ödeneceği hususunda ciro edilen ve ondan sonraki hamillere karşı sorumluluk altına girmesini ifade eder.

Ciro zincirinin düzgün olması için ilk cironun lehtar tarafından yapılmış olması, takip eden cirolardan her birinin bir önceki ciroda kendisine ciro edilmiş kişi tarafından yapılmış olması ve son cironun beyaz ciro yahut son ciro tam ciro ise bu cironun hamile yapılmış olmasını gerektirir. Beyaz ciro, ciro zincirini bozmaz (TTK 686/1). Düzgün ciro zincinin tespitinde çizilmiş cirolar nazara alınmaz (TTK 686/1). Ciro zinciri koptuğu takdirde bu noktadan itibaren yapılmış cirolar geçersiz olur.

TTK'nda def'i kavramı teknik anlamda def'ilerin yanı sıra itirazları da kapsayacak biçimde geniş anlamda kullanılmış ve def'iler senet metninden anlaşılan def'iler, senetteki bir taahhüdün geçersizliğine ilişkin def'iler ve kişisel def'iler olarak sınıflandırılmıştır. Hukuki görünüşe güven ilkesi emre ve hamiline yazılı senetlerde def'ileri sınırlandırır.

Tahsil cirosu "bedeli tahsil içindir" vb… senedin başkası adına tahsil edileceğini gösteren bir şerhle yapılır. Beyaz ciroyla tahsil cirosu yapılıp yapılmayacağı tartışmalıdır. Kanaatimizce beyaz cironun tahsil cirosuyla bağdaşmadığına dair görüş benimsenmelidir. Ciro edilenin senet bedelinde tasarruf edip edemeyeceği de tartışmalıdır. Kanaatimizce özel yetki olmadıkça ciro edilenin tasarruf işlemi yapamayacağına dair görüş tercih edilmelidir. Yargıtay'ın tahsil cirosu ile edindiği senedi kaybeden bankanın sorumlu tutulabilmesi için senet vadesinde ibraz edilmiş olsaydı ödeneceğinin ispatlanması gerektiğine dair kararı

kanaatimizce isabetli değildir. Kaldı ki, TBK 115/3 madde gereğince bankaların hafif kusurlarından dahi sorumlu olmaları nedeniyle Yargıtay uygulaması sürdürülebilir değildir. Tahsil cirosu sadece teşhis işlevini haizdir.

Rehin cirosu poliçe ve bononun içerdiği alacak hakkının başka bir alacağı güvence altına alması amacıyla yapılır. Çek bir ödeme aracı olduğundan çekte rehin cirosu geçerli değildir. Rehin cirosu "bedeli teminattır" vb. rehin amacını gösteren bir şerhle yapılır. Rehin cirosunun beyaz ciroyla yapılıp yapılamayacağı tartışmalıdır. Kanatimizce rehin cirosunun amacıyla bağdaşmadığından beyaz ciroyla rehin cirosu yapılamayacağına dair görüş tercih edilmelidir. Rehin cirosu teşhis işlevine sahiptir. Teminat işlevinin bulunup bulunmadığı ise tartışmalıdır. Kanaatimizce, Yargıtay tarafından da benimsenmiş olan rehin cirosunun teminat işlevine sahip olmadığına dair görüş tercih edilmelidir.

Rehinle teminat altına alınan alacak ile senet vadesinin farklı olması halinde öğretide farklı çözümler geliştirilmiştir. Kambiyo senetlerinde başvurma hakkının kullanılması ve def'ilerin arz ettiği özellikler nedeniyle teminat altına alınan alacağın vadesi senedin vadesinden ister önce, isterse sonra olsun haklar senet vadesinde kullanılmalıdır. Burada asıl sorun rehnalan ciro edilenin güvence altına alınan alacağına bu alacağın vadesinden önce kavuşmasıdır. Kanaatimizce bu halde tahsil edilen senet bedelinin vadeli bir hesaba yatırılması, güvence altına alınan alacağın vadesinde rehnalan ciro edilen alacağını bu hesaptan tahsil etmekle birlikte artan miktarı cirantaya iade etmesi gerektiğine dair görüş hakkaniyete uygun bir çözüm olabilir.

Ödememe protestosunun çekilmesine kadar veya bu protestonun çekilmesi için belirlenen süre geçmeden önce yani ödeme gününü takip eden iki iş gününden evvel yapılan ciro normal cirodur (TTK 690/1). Bu süre geçirildikten sonra yapılan ciro ise gecikmiş cirodur. Geçikmiş ciro alacağın devri hükümlerini doğurur. Ancak alacağın devrine ilişkin hükümler aynen değil kambiyo senetlerine uygun düştüğü ölçüde uygulanır. Kanunda hükme bağlanmadığından kabul etmeme protestosu düzenlendikten sonra yapılan cironun gecikmiş ciro olup olmadığı tartışmalıdır. Kanaatimizce vadeden önce başvurma imkanının hamil lehine bir yetki olmasına karşın gecikmiş cironun hamilin aleyhine sonuç doğurması, vadeden önce başvurma hakkının doğduğunun senet metninden anlaşılamayacak olması nedeniyle üçüncü

kişilerin korunması gerekçeleriyle kabul etmeme protestosunun çekilmesinden sonra düzenlenen cironun normal ciro olduğu görüşü benimsenmelidir.

Hamiline yazılı çekin devri için sözleşmeye dayanarak senet zilyetliğinin geçirilmesi gerekli ve yeterlidir. Devir için gerekli olmadığı halde ciro yapılabilir (TTK 791). Bu halde ciro teminat işlevine sahip ise de teşhis işlevi bulunmamaktadır. Hamiline yazılı çek sadece zilyetliğin geçirilmesiyle ancak bankaya ibraz edilene kadar devredilebilir.

Kambiyo senetleri ciro dışında miras ve cebri icra yoluyla, şirketlerin birleşmesiyle, kanun hükmü gereği ve alacağın devri yoluyla da devredilebilir.

Mirasbırakanın hak sahibi olduğu kambiyo senetleri, ölümle birlikte, kendiliğinden mirasçılarına intikal eder.

Takip borçlusu bir hamiline ve emre yazılı kambiyo senedinin alacaklısı olması ve senedin fiilen haczi halinde takip alacaklısı seçim hakkına sahiptir : ya İİK 120 madde gereğince senedin kendisine verilmesini ya da haczedilen senedin taşınır mallar hakkındaki hükümlere göre paraya çevrilmesini isteyebilir.

Şirketlerin birleşmesi halinde birleşmenin ticaret siciline kaydı ile birlikte devrolunan şirketin aktifi içinde yer alan kambiyo senetleri, ciro vb. bir hukuki işleme gerek olmaksızın, kendiliğinden devralan şirkete geçer. Şirketlerin bölünmesi halinde ise bölünme sözleşmesi ve bölünme planı aktif ve pasif malvarlığı konularının devir amacıyla bölümlere ayrılmasını ve tahsisini, ayrıca kıymetli evrakı gösteren listeyi içermelidir (TTK 167/1-b). Bu listeye göre devralan şirkete tahsis edilen kambiyo senetleri devralan şirkete devredilmiş olur.

Senet borçlusu olmayan bir kişi araya girmek suretiyle öderse, poliçeden doğan hakları bir devir işlemi gerekmeksizin, kanun hükmü gereğince aslen edinir (TTK 738/1, 742/1). Ancak araya girerek ödeyen poliçeyi ciro yoluyla devredemez (TTK 742/1). Aksi halde yaptığı ciro alacağın devri hükümlerini doğurur.

Nama yazılı kambiyo senetlerinin devri alacağın devri ve senet zilyetliğinin geçirilmesi yoluyla olur (TTK 681/2, 778/1-a, 788/2). Devir beyanı devreden ve devralanın kimliğini, devredilen alacağı, devir iradesini taşımalıdır. Alacağın devrine ilişkin Borçlar Hukuku kuralları kambiyo senetlerinin devrinde aynen uygulanmaz (TBK 194). Örneğin, alacağın devri yoluyla da olsa kambiyo senetlerinin kısmi ve şarta bağlı devredilmesi mümkün olmadığı gibi, iyiniyetle

devredene ödemede bulunan borçlunun borçtan kurtulacağına dair hüküm de (eBK 165; TBK 186) kambiyo senetlerinde uygulanmaz.

Kambiyo senedinin alacağın devri yoluyla devredilmesi halinde devralan devredenin halefi olur ve devredenin sadece senetten doğan haklarını değil, bütün haklarını devralır. Devir edim karşılığı yapılmış ise devreden devir sırasında alacağın varlığını ve borçlunun ödeme gücü bulunduğunu garanti etmiş olur (TBK 191). Devir edim karşılı olmaksızın yapılmış ise devreden ne alacağın varlığından ne de borçlunun ödeme gücünden sorumlu olmaz. Alacağın devrinde borçlu devri öğrendiği zaman devredene karşı ileri sürebileceği def'ileri devralana karşı da ileri sürebilir. Hamil iyiniyetli de olsa kişisel def'ilerle karşılaşır.

Düzenleyenin yasaklamasına rağmen yapılan ciro, gecikmiş ciro ve araya girerek ödeyenin yaptığı ciro alacağın devri hükümlerine doğurur. Kambiyo senetlerinin ciro ve alacağın devri yazılı şekle tabi olmaları, imzanın el yazısıyla atılma zorunluluğu, senet zilyetliğinin de devrini gerektirmeleri vb… noktalarda benzerlik gösterirken; alacağın devrinde devir beyanının senet dışında bir belgeye de yazılabilmesi, bu halde imzanın el yazısıyla atılmasının zorunlu olmayışı, beyaz devrin mümkün olmayışı, devredenin sorumluluğu, def'ilerin ileri sürülmesi vb…, konularda farklılık gösterir.

K A Y N A K Ç A

Akıntürk, Turgut (2008). Medeni Hukuk. İstanbul: Beta Yayınevi

Alışkan, Murat (1998). Kambiyo Senetlerinde Temlik Cirosu. İstanbul: Yaylım Yayıncılık

Arıkan, Mustafa (2005). "Türk Özel Hukukunda Alacağın Temliki". SÜHF Dergisi, C. 13, S.1, s.129- 155

Arsebük, Esat (1954). "Alacağın Temliki ve Borcun Nakli". AÜHF Dergisi, C.II, S. 1-2, s.4-14

Arslanlı, Halil (1954). Ticari Senetler Dersleri. İstanbul: Üniversite Kitabevi

Aydın, Muzaffer (2011). Kambiyo Senetlerine Mahsus Haciz Yolu ile Takipte Şikayet. Ankara: Adalet Yayınevi

Bahtiyar, Mehmet (2013). Kıymetli Evrak Hukuku. İstanbul: Beta Yayınevi

Bahtiyar, Mehmet (2005). "Türk Ticaret Kanunu Tasarısı'nın Dili İle Bazı Hükümlerinin Değerlendirilmesi". TBB Dergisi, S.61, s.47-106

Bilgili, Fatih (2008). " Yargıtay Hukuk Genel Kurulu'nun Bonoda 'Ciro Edilemez' Kaydına İlişkin 2007/202 Nolu Kararı Üzerine Bir Değerlendirme". TBB Dergisi, S. 78, s.29-36

Bilgili, Fatih. Ertan Demirkapı (2012). Şirketler Hukuku. Bursa: Dora Yayınları

Bozer, Ali. Celal Göle (2013). Kıymetli Evrak Hukuku. Ankara: BTHAE

Bozgeyik, Hayri (2003). "Kıymetli Evrakta Hakkın Doğuşu ve Borçlunun Defileri". Prof. Dr. Fahiman Tekil'in Anısına Armağan, İstanbul: MÜHF Yayınları, s.381-497

Can, Mertol (2012). Kıymetli Evrak Hukuku. Ankara: İmaj Yayınevi

Coşkun, Mahmut (2012). Hukuki ve Cezai Yönleri ile Birlikte Yeni Türk Ticaret Kanunu'na göre Kıymetli Evrak Hukuku. Ankara:Adalet Yayınevi

Dayınlarlı, Kemal (2008). Borçlar Kanununa Göre Alacağın Temliki. Ankara: Dayınlarlı Hukuk Yayınları

Domaniç, Hayri (1964). "Kambiyo Senetlerinde Rehin Cirosu". Prof. Dr. Ernst Hirsch'e Armağan, Ankara: AÜHF Yayınları, s.519-542

Domaniç, Hayri (1970). "Kıymetli Evraka Bağlı Hakların Haczi". BATIDER, C.V, s.750-771

Domaniç, Hayri (1990). Kıymetli Evrak Hukuku ve Uygulaması. İstanbul:Temel Yayınları,

Eldeniz, Gülperi (2008). "Şekle Bağlı Sözleşmelerde İmza". TBB Dergisi, S. 74, s.112-120

Engin, Baki İlkay (2012). "Alacağın Temliki ve Borcun Nakli". Türk Borçlar Kanunu Sempozyumu, Derleyen Doç. Dr. M. Murat İnceoğlu, 1.bs, İstanbul: XII Levha Yayıncılık, s.159-182

Erdem, Nuri (2008). Kambiyo Senetlerinde Senet Metninde Değişiklikler (Tahrifat). İstanbul:Vedat Kitapçılık

Erdoğan, İhsan (1991). "Alacağın Temliki ve Kıymetli Evrakın Devri". Prof. Dr. Jale Akipek'e Armağan, Konya: SÜHF Yayını, s.479-504

Eren, Fikret (2003). Borçlar Hukuku Genel Hükümler.İstanbul: Beta Yayınevi

Eriş, Gönen (2010). Açıklamalı – İçtihatlı Türk Ticaret Kanunu. C.3, Ankara: Seçkin Yayınevi, (Cilt 3)

Eriş, Gönen (2010). Açıklamalı – İçtihatlı Türk Ticaret Kanunu. C 4, Ankara: Seçkin Yayınevi, (Cilt 4)

Ertekin, Erol. İzzet Karataş (1998). Uygulamada Ticari Senetler Poliçe-Bono-Çek. Ankara: Turhan Kitabevi

Esener, Turhan. Kudret Güven (2008). Eşya Hukuku. Ankara: Yetkin Yayınları

Franko, Nisim (1994)"Alacağın Temliki". AÜHF Dergisi, C 49, S.1, s.177-197

Göle, Celal (1988). "Kambiyo Senetlerinde Lehdarın Belirsizliği". BATIDER, C XIV, S.3, s.17-26

Hacıömeroğlu, A. Oğuz (2010). Kıymetli Evrak Hukukunda Ciro. Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, Tez2.yok.gov.tr/10.10.2011

Karayalçın, Yaşar (1970). Ticaret Hukuku III Ticari Senetler (Kambiyo Senetleri). Ankara: Sevinç Matbaası

Karayalçın, Yaşar (1984). "Rehin Cirosunda Rehneden Cirantanın Hukuki Durumu". Ticaret Hukuku ve Yargıtay Kararları Sempozyumu, C.1, Ankara: BTHAE, s.227-260

Kayar, İsmail (2006). Kıymetli Evrak Hukuku. 5. bs. Ankara: Detay Yayıncılık,

Kılıçoğlu, Ahmet (2012). Borçlar Hukuku Genel Hükümler (Yeni Türk Borçlar Kanunu'na Göre Hazırlanmış). 16. bs, Ankara:Turhan Kitabevi,

Kılıçoğlu, Ahmet (2007). Miras Hukuku. Ankara: Turhan Kitabevi,

Kınacıoğlu, Naci (1999). Kıymetli Evrak Hukuku. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım,

Kocaman, Arif B. (1989). Alacağın Temlikinin Benzer Üçlü İlişkiler Karşısındaki Teorik Sınırı Sorunu. Ankara: BTHAE

Kubilay, Huriye (1987). "Kambiyo Senetlerinin Rehni". Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 3, S. 1-4, s.497-512

Kuru, Baki (1988). İcra ve İflas Hukuku. C.1, İstanbul: Alfa Basım Yayım Dağıtım

Kuru, Baki (1990). İcra ve İflas Hukuku. C.2, İstanbul: Alfa Basım Yayım Dağıtım

Meran, Necati (2008). Yeni Türk Ceza Kanununda Sahtecilik Malvarlığı Bilişim Suçları ile Ekonomi ve Ticaret Alanında Suçlar, Ankara: Seçkin Yayınevi

Moroğlu, Erdoğan (1968). "Bonoda İmza". BATIDER, C.IV, s.714-717

Moroğlu, Erdoğan (2003). "Kambiyo Senetlerinde Düzenleme Yeri". Prof. Dr. Fahiman Tekil'in Anısına Armağan, İstanbul

Oğuzman, M. Kemal. Turgut Öz (2012). Borçlar Hukuku Genel Hükümler. C 2, 9.bs, İstanbul: Vedat Kitapçılık

Oktay, Saibe (1986). "Poliçede Defiler", Prof. Dr. Ernst Hirsch'in Hatırasına Armağan, BTHAE, s.339- 363

Öztan, Fırat (1978). "Ticari Senetlerde Birden Fazla Lehtar Gösterilmesi". BATIDER, C IX, s.1019-1024

Öztan, Fırat (1979). "Ticari Senetlerde İmzaların İstiklali İlkesi". BATIDER, C. X,

Öztan, Fırat (1997). Kıymetli Evrak Hukuku. Ankara: Turhan Kitabevi,

Poroy,Reha. Ünal Tekinalp (2010). Kıymetli Evrak Hukuku Esasları (5941 Sayılı Çek Kanununun Yorumu ile). İstanbul: Vedat Kitapçılık

Pulaşlı, Hasan (2011). 6102 Sayılı Türk Ticaret Kanunu ve 5941 Sayılı Çek Kanununa Göre Kıymetli Evrak Hukukunun Esasları. Ankara: Adalet Yayınevi,

Reisoğlu, Safa (2011). Borçlar Hukuku Genel Hükümler. 20. bs, İstanbul: Beta Yayınevi

Reisoglu, Seza (2011). Çek Hukuku. Ankara

Sayhan, İsmet (2006). Kambiyo Senetlerinde Mücerretlik İlkesi ve Bedel İlişkisi. Ankara: Yetkin Yayınları

Şahin, Ayşe (2010). "Kambiyo Senetlerinde 'Gecikmiş Ciro'ya Bağlı Hukuki Sonuçlar". Prof. Dr. Fırat Öztan'a Armağan, C. II, Ankara: Turhan Kitabevi, s. 1925-1965

Şimşek, Edip (1977). "Tahsil Cirosu ve Bazı Sorunlar". ABD, S.2, s.268-280

Tekil, Fahiman (1980). Kıymetli Evrak Hukuku. İstanbul

Tekinalp, Ünal (1994). "Geriye Ciro ve Teminat Senedi Sorunları", Ticaret Hukuku ve Yargıtay Kararları Sempozyomu, C.XI, Ankara: BTHAE, s.185-205

Tekinalp, Ünal (1988)"Evraksız Kıymetli Evraka ve Kıymet Haklarına Doğru", BATIDER, C.XIV, S.3, s.1-15

Tekinay, Selahattin Sulhi. Sermet Akman, Haluk Burcuoğlu, Atilla Altop (1988). Borçlar Hukuku Genel Hükümler. İstanbul: Filiz Kitabevi

Tekinay, Selahattin Sulhi. Sermet Akman, Haluk Burcuoğlu, Atilla Altop (1989) Eşya Hukuku, C.1, İstanbul: Filiz Kitabevi

Tüzel, Nalan (2005). Kambiyo Senetlerinde Tahsil Cirosu. Bursa: Alp Yayınları,

Uyar, Talih (2008). "İcra Hukukunda Bononun (Emre Muharrer Senet'in) Geçerlilik Koşulları". TBB Dergisi, S. 74, s.290-325

Üçer, Mehmet (2005). "Roma Hukukunda ve Karşılaştırmalı Hukukta Alacağın Temliki". AÜHF Dergisi, C.54, S. 74, s.397-443

Ülgen, Hüseyin. Mehmet Helvacı, Abuzer Kendigelen, Arslan Kaya (2013) Kıymetli Evrak Hukuku (Yeni Türk Ticaret Kanunu'na, Yeni Çek Kanunu'na ve Yeni Sermaye Piyasası Kanunu'na Göre), 7.bs İstanbul: XII Levha Yayıncılık

von Tuhr, Andreas (1983). Borçlar Hukukunun Umumi Kısmı. C 1-2, Ankara: Yargıtay Yayınları

Yılmaz, A. Lerzan (2007). Kambiyo Senetlerinde Defiler. İstanbul; Beta Yayınevi

Yiğit, İlhan (2003). "Hamile Yazılı Senetlerde Senedin Rıza Hilafına Tedavüle Çıkarıldığı Defi". Prof. Dr. Fahiman Tekil'in Anısına Armağan, İstanbul: MÜHF Yayınları, s.523-543

Yüksel, Ebru Bozkurt (2008). "İspat Hukuku Bakımından Kambiyo Senetleri". BATIDER, C.XXIV, S.3, s.499-535

Kazancı Elektronik ve Basılı Yayımcılık A.Ş. – İçtihat Bilgi Bankası, www.kazancı.com.tr/ 10.10.2011-01.05.2013

Adalet Bakanlığı Ulusal Yargı Ağı Projesi (UYAP), kullanıcı kısıtlamalı program/10.10.2011-01.05.2013

Yükseköğretim Kurulu Başkanlığı Tez Merkezi, Tez2.yok.gov.tr/10.10.2011-01.05.2013